

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KIRŞEHİR-MUCURLU BİR EĞİTİMCİ:
ORD. PROF. DR. İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU

Hazırlayan
Ahmet DEMİRSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Ahmet DEMİR SOY

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

KIRŞEHİR-MUCURLU BİR EĞİTİMCİ:
ORD. PROF. DR. İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU

A TRAINER FROM KIRŞEHİR-MUCURLU:
ORD. PROF. DR. İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU

Hazırlayan
Ahmet DEMİRSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Ahmet DEMİRSOY tarafından hazırlanan “Kırşehir-Mucurlu Bir Eğitimci: Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Baltacıoğlu” adlı tez çalışması 29/07/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ.....

Üye: Prof. Dr. Veli ÜNSAL.....

Üye: Prof. Dr. Remzi KILIÇ.....

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2022

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin Şimşek

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2022

Ahmet DEMİRSOY

İmza

ÖZET

KIRŞEHİR-MUCURLU BİR EĞİTİMCİ:

ORD. PROF. DR. İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ahmet DEMİRSOY

Danışman: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Temmuz-2022, 14+107 Sayfa

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Prof. Dr. Veli ÜNSAL

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

İsmail Hakkı Baltacıoğlu; düşünce ve şahsiyetinden ödün vermeyen, alışılmışın dışında bir fikir ve aksiyon adamı. 28 Şubat 1886 yılından 1 Nisan 1978 yılına kadar süren uzun hayatında birçok önemli olaya şahitlik etti. Şahitlik ettiği olayları okuduğu eserlerle harmanlayarak kendi düşünce dünyasını oluşturdu. Osmanlı Devleti'nin en sıkıntılı yıllarına, bu dönemde yaşanan olumsuz durumların oluşturduğu kişisel, toplumsal ve zihinsel buhranlara bizzat şahit oldu. Şahitlik ettiği olaylar ve babasından aldığı terbiye onda millî şuurun oluşmasına sebep oldu. Tüm bu fikir ve duygu yoğunluğu içerisinde vatanı olan Osmanlı Devleti'nin çöküşünü saniye saniye gördü ve buna engel olmak için elinden geleni yapmaya çalıştı. Bunun için başta eğitim olmak üzere birçok konuda yazı kaleme aldı.

Çağının ötesinde bir fikir ve düşünce yapısına sahip olan Baltacıoğlu, ülkenin içerisinde bulunduğu durumu çok iyi analiz etmiş ve bu dar boğazdan çıkmak için ortaya çıkış yolları atmıştır. Ortaya attığı çıkış yollarından belki de en önemlisi eğitim ile ilgili olan düşünceleriydi. Uygulanmakta olan eğitim sistemini bireysel farklılıklara önem vermediği, girişimciliğe imkân tanımadığı, öğrencinin özgüvenini ortadan kaldırdığı, yorumlama ve değerlendirmeden uzak ezbere dayalı olduğu için eleştirmiş ve ortaya İçtimai Mektep fikrini atmıştır. İçtimai Mektep fikriyle tüm bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak istiyordu. Ayrıca Baltacıoğlu “İçtimai Mektep” düşüncesi ile okulu hayata hazırlık olarak görmüyor ve okulun hayatın ta kendisi olduğunu belirtiyordu.

İkinci Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük, devrim, çağdaşlaşma ve Türklük gibi birtakım yeni düşünce ve terimler, Kurtuluş Savaşı'yla birlikte daha bir anlam kazanarak olgunlaşmıştır. Yeni kurulan devletin savunduğu değerleri benimseyip savunan ve bu yeni devletin çağdaşlaşma düşüncesine yön vermek isteyen Baltacıoğlu aynı zamanda Türk kimlik, gelenek ve göreneklerine de bağlı kalmış ve onlardan ilham almıştır. Çok yönlü bir aksiyon adamı olan Baltacıoğlu, eğitimden kültüre, sanattan siyasete kadar birçok farklı alana ilgi duymuş ve bunları yeni kurulan devletin çağdaş anlayışı ve geleneklerimize uygun bir şekilde yorumlamaya çalışmıştır. Yeni kurulan devletin ilkelerine her ne kadar bağlı olsa da siyasetlerin her istediğini yapmaması ve bazı konularda yaşadığı fikir ayrılıklardan dolayı bir süre görevden uzaklaştırılmasına rağmen çağdaş düşünce yapısından ve cumhuriyete olan bağlılığından vazgeçmedi. Cumhuriyetin ve cumhuriyet fikirlerinin iyi bir savunucu olmasına rağmen çeşitli menfaatler için şahsiyetinden ve fikirlerinden taviz vermemesi onu bu dönemin meşhur fikir adamlarından yapmadı. Çünkü o, doğru bildiğini söylemekten çekinmeyen bir aksiyon adamıydı.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu birçok farklı alanda eser vermiş olmasına karşın bu çalışma ile biz sadece İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun hayatını ve savunduğu eğitim görüşlerini ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Eğitim, İctimai Mektep

ABSTRACT

**A TRAINER FROM KIRŞEHİR-MUCURLU:
ORD. PROF. DR. İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU**

M.Sc.Thesis

Preparer: Ahmet DEMİRSOY

Advisor: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

July-2022, 14+107 Page

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

History Department

Jury

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Prof. Dr. Veli ÜNSAL

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Ismail Hakki Baltacioglu is an extraordinary man of ideas and action who does not compromise on his thought and personality. He witnessed many important events in his long life, which lasted from February 28, 1886 to April 1, 1978. He created his own world of thought by blending the events he witnessed with the works he read. He personally witnessed the most troubled years of the Ottoman Empire and the personal, social and mental depressions caused by the negative situations experienced in this period. The events he witnessed and the upbringing he received from his father led to the formation of national consciousness in him. In all this intensity of ideas and emotions, he saw the collapse of his homeland, the Ottoman Empire, second by second, and tried to do his best to prevent it. For this, he wrote articles on many subjects, especially education.

Baltacioğlu, who has an idea and mentality beyond his time, has analyzed the situation in the country very well and has found ways to get out of this bottleneck. Perhaps the most important of the ways he came up with was his thoughts about education. He criticized the current education system because it did not give importance to individual differences, did not allow entrepreneurship, destroyed the self-confidence of the student which was also based on memorization and was far

from interpretation and evaluation, and he came up with the idea of 'Social School'. He wanted to eliminate all these negativities with the idea of Social School. In addition, Baltacıoğlu, with the idea of "İçtimai Mektep", did not see school as a preparation for life and stated that school is life itself.

Some new ideas and concepts such as freedom, revolution, modernization and Turkishness brought by the Constitutional Monarchy became more meaningful and matured with the War of Independence. Baltacıoğlu, who adopted and defended the values defended by the newly established state and wanted to direct the modernization thought of this new state, was also connected to and inspired by the Turkish identity, traditions and customs. A versatile man of action, Baltacıoğlu was interested in many different fields from education to culture, from art to politics, and tried to interpret them according to the contemporary understanding of the newly established state and our traditions. Although he was committed to the principles of the newly established state, he did not give up his modern mentality and loyalty to the republic, even though the politicians did not do whatever they wanted, and he was dismissed for a while. disagreements on some issues. Although he was a good defender of the Republic and its ideas, his uncompromising personality and ideas for various interests did not make him one of the famous intellectuals of this period. Because he was an action man who did not hesitate to say what he knew was right.

Although İsmail Hakkı Baltacıoğlu has produced works in many different fields, with this study, we only focused to reveal the life of İsmail Hakkı Baltacıoğlu and his views on education.

Keywords: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Education, Social School

ÖN SÖZ

Yapmış olduğumuz bu çalışmanın amacı; insan hayatının vazgeçilmez bir parçası olan eğitimi, Osmanlı'nın son dönemlerinde yetişmiş ve cumhuriyetin ilanına, tek partili hayattan çok partili hayta, askeri müdahalelere ve sosyal birçok önemli olaylara yakından tanıklık etmiş bir Türk münevverinin gözünden ele almaktır.

Osmanlı Devleti'nin son yüzyıllarında uzun süren ve maalesef kaybedilen savaşların çokluğu, bunun sonucu olarak ekonominin bozulması, Fransız İhtilali ile ortaya çıkan birtakım yeni fikir ve düşüncelerin geniş Osmanlı coğrafyası üzerinde yaşayan azınlıkların milliyetçi duygularını -Batılı devletlerinde kışkırtmasıyla- kabartması, Osmanlı Devleti'nin zor zamanlar yaşamasına sebep olmuştur. Bu zor durumdan kurtulmak isteyen Osmanlı, birtakım gayretler gösterse de pek çok iç ve dış sebepten dolayı muvaffak olamamıştır. Osmanlı Devleti bu sıkıntılı süreçten kurtulmak için yaptığı çalışma alanlarından biri de hiç şüphesiz eğitimidir.

Eğitim alanında ilk başta mevcut eğitim kurumlarında birtakım düzenleme ve yenilikler yapılmış daha sonra bunun yeterli olmayacağını anlaşılması üzerine ilk önce askeriye alanında olmak üzere Batı tarzında eğitim veren okullar açılmış ve bu okulların eğitim ve öğretim programlarının oluşturması için Batıdan hocalar getirilmiştir. İlerleyen zamanlarda sadece askerî okulların yenilenmesiyle eğitimdeki sorunun çözülmeyeceğini anlayan Osmanlı devlet erkânı daha sonraki süreçte diğer okullarda da Batı tarzında uygulamalara geçmiştir. Bu okulların batı tarzında eğitim verebilmesi için Batıda uygulanan pedagoji metotlarının incelenmesi için öğrenciler gönderilmiştir. Osmanlı'nın son döneminde -1910 yılında- yurt dışına pedagoji ve el işleri derslerinin işleniş konusunda gözlem yapmak için İsmail Hakkı Baltacıoğlu da gönderilir. Baltacıoğlu'nun Osmanlı ve Cumhuriyet eğitim sistemlerini bizzat yaşayarak tanınması ve yurt dışında da birçok ülkeyi gezerek bilgi ve tecrübe edinmesi, Baltacıoğlu'nun eğitim alanındaki görüşlerini önemli kılmaktadır.

Tek yönlü bir fikir adamı olmayan Baltacıoğlu'nun eğitimden kültüre, siyasetten sanata, hatta bahçivanlığa kadar çok yönlü olmasına karşın biz bu çalışmamızda sadece onun eğitim görüşlerini ve bu görüşlerinin oluşmasını etkisi olan hayatını konu alacağız. Ayrıca bu çalışmamızla modern eğitim anlayışını öğrenci merkezli ve uygulamaya dayalı eğitimin öğrenmenin kalıcılığı konusunda hemfikir olması ve bu düşüncenin yıllar önce de Baltacıoğlu tarafından ısrarla üstüne basa basa belirtilmesi, Türk aydınlarının da

küçümsenmemesi ve orijinal fikirlere sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Böyle bir durumun varlığını da bilim dünyasına hatırlatıyor olmak bizim için ayrıca bir önem taşımaktadır.

Bu tezin hazırlanmasında emeğini esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Ahmet Gündüz'e, her zaman daha fazla okumam için desteklerini hiç esirgemeyen annem Ümmügülsüm Demirsoy ve babam Mustafa Demirsoy'a, eşim Betül Demirsoy'a, kızlarım Azra Berin ve Mihrimah'a sonsuz teşekkürler.

Bu tezi; özellikle güzelliğini, bakışlarındaki pozitif enerjiyi, saçlarındaki bukleleri, ahengi, keskin ve pratik zekâsını, sesini, olgunluğunu, bana bakan gözlerini, bana sarılışını hiç unutmadığım ve unutamayacağım, sol yanım değil her yanım olduğunu her geçen gün daha fazla hissettiğim merhum kızım Asel Feyza'ya ithaf ediyorum...

Kırşehir

Temmuz-2022

Ahmet DEMİRSOY

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vii
KISALTMALAR.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	4
1.4. VARSAYIMLAR.....	4
BÖLÜM II.....	5
YÖNTEM	5
2.1. ARAŞTIRMADAKİ SÜREÇ:	5
2.1.1. Veri Toplama Tekniği:	5
2.1.2 Verilerin Kaynağı:	5
2.1.3. Kaynaklara Ulaşma:.....	5
2.1.4. Ulaşılan Kaynakların İçeriğinin Değerlendirilmesi:.....	6
2.1.5. Verileri Anlama:	6
2.1.6. Kaynakların Sınıflandırılması:.....	6
BÖLÜM III.....	7
HAYATI	7
3.1. AİLESİ VE ÇOCUKLUK YILLARI.....	7
3.2. EĞİTİM HAYATI.....	9

3.2.1. İlkokul Hayatı	9
3.2.2. Ortaokul (Rüştiye) Hayatı.....	10
3.2.3. İdadi Yılları.....	11
3.2.4. Darülfünun Yılları	12
3.3. ÇALIŞMA HAYATI	13
3.3.1. İlk Memuriyetleri.....	13
3.3.2. Öğretmenlik Hayatı	14
3.3.3. Avrupa Gezisi ve Tecrübeleri	15
3.3.4. İstanbul'a Dönüşü ve Öğretmenliğe Başlaması.....	18
3.3.5. Darümuallimin'de Nazırlık Yılları	20
3.3.6. Şemsülmekâtip'de Nazırlık Yılları	21
3.3.7. Darümuallimat Yılları.....	23
3.3.8. Tedrisat-i Taliye Dairesi (Orta Öğretim Dairesi) Müdür-i Umumiliği	24
3.3.9. Heyet-i Teftişye Müdür-i Umumiliği (Teftiş Kurulu Genel Müdürlüğü)	25
.....	25
3.3.10. Darülfünun Dönemi	26
3.3.11. Gazi Terbiye Enstitüsü'nde Müdür Vekilliği	33
3.3.12. Anadolu Gezisi	35
3.3.13. Darülfünun Reformu: Baltacıoğlu'nun Darülfünun Ayrılışı ve Yeni Adam'ın Doğuşu	36
3.3.14. Siyasi Hayatı:	41
BÖLÜM IV.....	48
EĞİTİM GÖRÜŞÜ	48
4.1. EĞİTİM NEDİR?	48
4.2. DÖNEMİN EĞİTİM ANLAYIŞINA GENEL BİR BAKIŞ	51
4.3. BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM ANLAYIŞI	54

4.3.1. Baltacıoğlu'nun Eğitim Fikirlerini Etkileyen Kişiler, Olaylar ve Kurumlar	57
4.3.2. Baltacıoğlu'nun Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitim Anlayışını Değerlendirmesi	62
4.4. BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM GÖRÜŞÜ İÇTİMAİ MEKTEP'İN TEMEL PRENSİPLERİ VE YAPISI.....	64
4.4.1. İçtimai Mektep'in Temel Prensipleri	64
4.4.1.1. Şahsiyet Prensibi.....	64
4.4.1.2. Çevre (muhit) Prensibi.....	65
4.4.1.3. Çalışma (travay) Prensibi	65
4.4.1.4. Verim (randıman) Prensibi	67
4.4.1.5. Başlatma (inisiyasyon) İlkesi.....	68
4.4.2. İçtimai Mektep'in İç Yapısı	68
4.4.3. İçtimai Mektep'te Eğitim Çevresi	68
4.4.4.İçtimai Mektep'te Okul ve Sınıf.....	70
4.4.5. İçtimai Mektep'te Öğretmen ve Öğrenci	71
4.4.6. İçtimai Mektep'te Öğretim Yöntemleri	73
4.4.6.1. Öğrenme Metotları:	73
4.4.6.1.1. Faaliyet Metodu:	73
4.4.6.1.2. Socrat Metodu:.....	73
4.4.6.1.3. Anlatma Metodu:	74
4.4.6.2. Öğretme Metotları:	74
4.4.6.2.1. Mükâfat ve Ceza Metodu:	74
4.4.6.2.2. Teşvik Metodu:	74
4.4.6.2.3. Uyarı Metodu:.....	74
4.4.7.1. Şahsiyet prensibine göre iş öğretimi:.....	76

4.4.7.2. Çevre prensibine göre iş öğretimi:.....	76
4.4.7.3 Çalışma (travay) prensibine göre iş öğretimi:.....	77
4.4.7.4. Verim (randıman) prensibine göre iş öğretimi:	77
4.4.7.5. Başlatma (inisiyasyon) prensibine göre iş öğretimi:	77
4.4.8. İctimai Mektep'te Öğretim Programları ve Kitaplar	77
4.4.9. İctimai Mektep'te Ölçme ve Değerlendirme	78
BÖLÜM V	81
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	81
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	81
5.2. ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA.....	97

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Akt.:	Aktaran
BCA:	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BOA:	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bkz:	Bakınız
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
Der:	Derleyen
E.S.A. :	Emekli Sandığı Arşivi
MF. MKT:	Maarif Nezareti Mektubi Kalemi
İ. H. B. D.	İsmayil Hakkı Balatcıoğlu Dosyası
Haz:	Hazırlayan
S.:	Sayfa
SCF:	Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC.:	Türkiye Cumhuriyeti
vb:	ve benzeri
vd.:	ve diğerleri

Asel Feyza'ya

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar geçmişi olan eğitim, insan ve toplum yaşamında hayati öneme sahip olguların en başında gelmektedir. Kültürel aktarım ve bireylerin sosyalleşmesinin yanında bireyleri hayata hazırlaması ve toplumun ihtiyaç duyduğu alanlara bireyler yetiştirmesi, -devletlerin iyi bir eğitim politikasıyla toplumdaki ihtiyaçları belirlemesi ve iş ve hizmet sektörüne eleman yetiştirmesi- eğitimin önemini daha da artırmaktadır. İnsan ve toplum hayatına doğrudan etkisi olan eğitimin ne zaman, nerede ve nasıl olması gerektiği konusunda birçok mütefekkir ve devlet adamı görüş bildirmiştir. Eğitim konusunda özgün düşünceye sahip mütefekkirlerimizden biri de İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu da fikirleri ve öngörüsüyle Türk düşünce dünyasının yetiştirdiği ender şahsiyetlerdendir. Kısacası fikirleriyle yaşadığı çağın önünden giden, alışılmışın dışında bir şahsiyettir. Baltacıoğlu, yaşadığı tarihler itibarıyla Türk toplumunun yaşadığı önemli dönüm noktaları diyebileceğimiz Tanzimat Fermanı (Tanzimat Fermanı 1839 yılında ilan edilir, Baltacıoğlu ise 1886 yılında doğar ancak fermanın getirdiği toplumsal etkileri yaşar), meşrutiyet ve cumhuriyet gibi köklü inkılapları bizzat yaşar. Kısa zaman içerisinde yaşanan bu köklü değişiklikler onun düşünce yapısında zaman zaman dalgalanmalara neden olur. Bu dalgalanmalara rağmen ortaya koyduğu özgün eğitim görüşleri her yönüyle incelenmeye değer niteliktedir. Aslında Baltacıoğlu'nun eğitim görüşleri hakkına birçok tez kaleme alınmıştır. Bunlar içerisinde 1980 yılında Necmettin Tozlu tarafından doktora tezi olarak hazırlanan çok kapsamlı bir çalışma da mevcuttur. Tozlu, bu çalışması ile Baltacıoğlu'nun kaleme aldığı eğitimle ilgili kitap ve makaleleri başta olmak üzere tüm eserlerini doküman incelemesi yaparak incelemiştir. Tozlu özellikle Baltacıoğlu'nun "İçtimai Mektep" fikrini incelemiştir ancak çalışmasını desteklemesi açısından eğitimle ilgili diğer fikirlerine de yer vermiştir. Tozlu, bu kapsamlı çalışmasında ilk başta Baltacıoğlu'nun hayatına, eserlerine, makalelerine ve antropolojik görüşüne yer verdikten sonra tezinin ana konusu olan "İçtimai Mektep" konusunu ele almıştır. Detaylı bir şekilde ele alınan "İçtimai

Mektep” konusu aynı zamanda çağdaşı olan diğer eğitim sistemleri ile karşılaştırılmıştır. 1985 yılında İlhan Akar tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde de Baltacıoğlu’nun eğitim ve kültür görüşleri incelenmiştir. Doküman çalışması olarak yapılan bu tezde birkaç istisna dışında Baltacıoğlu’nun eserlerinin dışına çıkılmamıştır. Tezde Baltacıoğlu’nun kitaplarından daha ziyade Baltacıoğlu’nun kendisinin çıkarttığı “Yeni Adam” gazetesinde yayımlanan makalelerinden faydalanılmıştır. İlk başta Baltacıoğlu’nun hayatı ve eserlerine değinilen bu tezde daha sonra Baltacıoğlu’nun gözüyle Osmanlı’nın son dönemi ile Cumhuriyet dönemi eğitim sistemine değinilmiştir. Akabinde eğitim sisteminde yapılan yenilikler hakkında Baltacıoğlu’nun görüşlerine yer verilmiştir. Bu ön bilgilerden sonra Baltacıoğlu’nun genel eğitim görüşlerine ve eğitimin amacına değinilmiş sonra Baltacıoğlu’na özgü olan “İçtimai Mektep” üzerinde durulmuştur. Baltacıoğlu’nun okulların tüm kademe ve türleri üzerine yaptığı değerlendirmelere yer verdikten sonra tezin eğitimle ilgili kısmı son bulmuştur. 1986 yılında Abdullah Dikici tarafından İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun kültür ve eğitim kavramını konu edinen bir doktora tezi hazırlanmıştır. Bu tez daha çok Baltacıoğlu’nun kültürle ilgili düşüncelerinin incelenmesi şeklinde yazılmıştır. Hatta bu teze göre Baltacıoğlu’nun eğitim görüşleri; din, dil ve sanat geçmişinin oluşturduğu kültürel oluşumla birlikte, bilgi, fen, ekonomi, sanat ve zanaat bilgisi gibi teknik öğelerden meydana gelen teknik kültürün sistemli bir biçimde oluşmasıyla ortaya çıkmıştır. Yani Baltacıoğlu’nun eğitim görüşleri onun sahip olduğu maddi ve manevi kültürü harmanlayan bir düşüncesinin ürünüdür. 1987 yılında Mehmet Öztürk tarafında “İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun eğitim görüşleri”, 1989 yılında Şükrü Keyifli tarafından “ İ. Hakkı Baltacıoğlu'nun Din Eğitimiyle İlgili Görüşleri ve Bu Görüşlerinin Dinî Pedagoji Bakımından Değerlendirilmesi” başlıklı kaleme aldığı bir tez, 1991’de Nebahat Göçeri’nin Baltacıoğlu’nun din eğitimini konu edinen görüşlerini, 2002’de Abdullah İnaltekin tarafından “İsmail Hakkı Tonguç ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri ve Uygulamaları Üzerine Bir Çalışma” yüksek lisans tezi olarak, 2014 yılında Lütfi Kaytancı tarafından “İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri” adıyla yüksek lisans tezi ve 2021 yılında Duygu Kartal İncebacak tarafından “İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Hasan Âli Yücel'in eğitim ve Kültür Konularına Dair Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme” adında yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bunların dışında Baltacıoğlu’nun fikir dünyasını inceleyen birçok tezde Baltacıoğlu’nun eğitim görüşlerine yer verilmiştir.

Nitelik ve nicelik olarak çok iyi çalışmaların yapıldığı bu konuyu benim tekrar ele almamdaki amaç ise bizden önce hazırlanan tezlerin eksikliğinden ya da onlara getirmek istediğimiz eleştirilerimiz olduğundan değil, Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerini ilk lisans eğitimini eğitim bilimleri bölümü rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında tamamlamış ve alanda on beş yılı aşkın bir zamandır çalışan bir eğitimcinin gözünde zamanla değişen şartlara göre tekrar değerlendirmektir. Zira son zamanlarda yaşanan küresel olumsuzluklar hayatımızda birçok şeyin değişmesine sebep oldu. Özellikle pandemi ile birlikte hayatımıza giren uzaktan eğitim kavramı ile eğitimde sadece bilgi alışverişinin yeterli olmadığı, eğitimde var olması gereken bir sınıf ortamının ve sınıfta bulunan öğretmenin, okul bahçesinin sanıldığından daha önemli olduğu, eğitimin bilgi ve kültür aktarımının yanında duyuşsal bir yönünün de olduğunu bize yaşatarak gösterdi.

İşte bu çalışmamız ile insan ve toplum hayatında önemli bir yeri olan eğitimi, alışılmışın dışında bir şahsiyet olan, değerli fikirleri ile eğitim camiasına ışık tutan, ortaya attığı özgün eğitim modeli "İçtimai Mektep"le okulun öğrenciyi hayata hazırlaması fikrini değil, okulun hayatın kendisinin olması gerektiğini belirten, okulun fiziki yapısının ve bahçesinin öğrenci gelişimine olan etkisine vurgu yapan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun penceresinden incelemek istedik.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bir toplumun maddi ve manevi varlığını devam ettirebilmesi; çalışma azminden ödün vermeyen, ayakları yere basan, geleceğe umut ve heyecanla bakan, geçmişinden aldığı özgüven ile geleceğini planlayan, çağın ihtiyaçlarına cevap verebilen nesillerle mümkün olabilir. Bu sayılan özelliklerin toplum tarafından benimsenmesi de ancak eğitim ile mümkün olabilmektedir. Eğitim toplumlar için hayati öneme sahip olmasına ve bunun herkes tarafından kabul edilmesine karşın eğitimin nasıl verilmesi gerektiği, uygulanacak plan ve metotların nasıl olması hususunda pedagoglar tarafından farklı düşünce ve yorumlar bulunmaktadır. Bu araştırma ile toplum için hayati öneme sahip eğitimin İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun fikirleriyle nasıl olması gerektiği sorusuna cevap vermeye çalışacağız. Ayrıca kişinin çocukluk yılları başta olmak üzere yaşamının insan fikirlerinin oluşmasında etkisini bildiğimiz için Baltacıoğlu'nun hayatını da araştırmamızın kapsamı içerisine dâhil ettik.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yapmış olduğumuz bu araştırmanın amacı, Türk tarihinin önemli dönüm noktaları olan köklü değişimleri (Meşrutiyet, Cumhuriyet gibi) bizzat yaşamış olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerini incelemektir. Baltacıoğlu'nun teori ve pratikte eğitim olgusunu nasıl ele aldığı ve bu düşüncelerin modern eğitim anlayışı ile ne derece örtüştüğü ve mevcut eğitim hayatımıza ne derce katkılarının olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Ülkelerin geleceğinin şekillenmesinde eğitimin yüklendiğı sorumluluk kimse tarafından yadsınamaz bir gerçektir. Her kesim tarafından kabul edilen bu gerçeğın hangi metot ve yöntemlerle uygulanacağı ve eğitimin içeriğinin ne olması gerektiğı konusunda maalesef ortak bir fikir birliğı bulunmamaktadır. Pedagoji alanında uğraşan aydınlar içlerinde buldukları ortamlara, kendi yaşantılarına ve okuyup gördüklerine göre ortaya çeşitli fikirler atmaktadır. Ortaya koydukları yöntem ve metotlarla toplumlarının eğitimden maksimum seviyede faydalanacağını ve çağın gerekliliklerine cevap vereceğini düşünmektedirler. Cumhuriyet döneminin önemli aydınlarından, pedagoji alanında ciddi çalışmaları olan Baltacıoğlu'nun uzun ömrü ve sahip olduğı tecrübeler ile ortaya attığı eğitim modelini bilmek, eğitim alanın da çalışan her bireye ufuk açması bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

İsmail Hakkı Baltacıoğlu tek yönlü bir kişilik değildi. Birçok alanda ayakları yere basan görüşe sahip birisidir. Bu araştırmada Baltacıoğlu'nu tüm yönleri ile ele almayacağız. Zaten bir tez ile bu mümkün de değildir. Bu araştırma Baltacıoğlu'nun eğitim görüşleri ve eğitim görüşünün şekillenmesinde önemli bir yeri olan hayatı ile sınırlıdır. Araştırma: Baltacıoğlu'nun eğitim ve hayatı ile ilgili kaleme aldığı en temel eserler, Yeni Adam'da çıkan hayatı ve eğitimle ilgili yazıları, verdiği konferansalar, Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerini konu alan makale ve tezlerle sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

Yaptığımız bu araştırma ile özgün bir eğitim modeli düşüncesi olan Baltacıoğlu'nun eğitime bakış açısıyla getirmek istediğı uygulamaların günümüz eğitim sisteminde ne derece uygulandığı ve ne kadar uygulanabilir olduğunu ortaya koymak.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Yapmış olduğumuz bu araştırma literatür taraması yöntemi ile İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim alanında kaleme aldığı fikirlerinin incelenmesi, kavranması ve yorumlanması biçiminde yapılmıştır. Yapılan bu araştırma ile yaşadığı dönemde pek de kıymeti anlaşılmayan Baltacıoğlu'nun özellikle eğitim alanındaki fikirlerinin çok orijinal olduğu ve yaşadığı çağın çok ilerisinde bir düşünceye sahip olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.1. ARAŞTIRMADAKİ SÜREÇ:

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim ile ilgili görüşlerinin incelendiği bu araştırmada literatür tarama yöntemi ile Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerine ait elde edilen tüm bilgiler analiz, sentez, tenkit ve değerlendirme süreçlerinden geçirilmiştir.

2.1.1. Veri Toplama Tekniği:

Yapılan bu araştırmada Prof. Dr. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun düşüncelerini etkileyen çocukluk yılları, eğitim hayatı, çalışma hayatı ayrı ayrı başlıklar olmak üzere tüm hayatı, bu yaşantılarının oluşturduğu fikir hayatındaki eğitimle ilgili bölümler ve bu başlıklar altında başkaları tarafından kaleme alınan çalışmalar literatür taraması tekniği ile incelenmiş ve bu araştırmanın ana omurgasını oluşturmuştur.

2.1.2 Verilerin Kaynağı:

Bu araştırmada kullanılan bilgilerin kaynağını İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun bizzat kendisinin kaleme aldığı eğitimle ilgili eserler ve başkaları tarafından Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerinin incelendiği tez, makale ve yazılardan oluşturmaktadır.

2.1.3. Kaynaklara Ulaşma:

Bu araştırma yapılırken kaynaklara YÖK tez merkezi, Google Akademi, kitap ve makalelerin pdf'leri ve kütüphanelerden yararlanılmıştır.

2.1.4. Ulaşılan Kaynakların İçeriğinin Değerlendirilmesi:

Literatür taraması yöntemi ile elde edilen kaynakların değerlendirilmesinde İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim ile ilgili yazıya döktüğü düşünceleri, yaşadığı zamanın eğitim ve sosyal şartları dikkate alınarak günümüz eğitim ve sosyal şartları ile karşılaştırma yoluna gidilmiştir.

2.1.5. Verileri Anlama:

Araştırmamız Baltacıoğlu'nun eğitimle ilgili temin edilen kaynakların okunup anlaşılması, analiz, sentez ve değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu amaçla temin ettiğimiz kitaplar üzerinde doğrudan; dijital olarak ulaştığımız kitap, makale ve bilimsel çalışmalar da yazıya aktarılarak üzerinde ciddi bir okuma, anlama, kavrama, analiz, sentez ve yorumlama yapılmıştır.

2.1.6. Kaynakların Sınıflandırılması:

Baltacıoğlu'nun kaleme aldığı kitapları ve Yeni Adam gazetesinde yayımlanan yazıları incelenerek Baltacıoğlu'nun düşünce yapısı anlaşılmaya çalışılmış, eğitimle ilgili olanları seçilerek üzerinde titiz bir okuma gerçekleştirilmiştir. Yapılan titiz okumalar sonucunda toplanan veriler konularına göre sınıflandırılarak araştırmanın konusu olan Baltacıoğlu'nun hayatı ve eğitim görüşleri belli bir anlam bütünlüğü içerisinde yazılmaya başlanmıştır.

BÖLÜM III

HAYATI

3.1. AİLESİ VE ÇOCUKLUK YILLARI

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'un Cihangir semtinde 28 Şubat 1886 yılında doğmuştur (Doğum tarihi bazı kaynaklarda 12 Mart 1887 olarak geçmektedir.) (Obuz, 2015: 12). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çocukluğu, dedesi Abdurrahman Efendi'nin Kırşehir Mucur'dan İstanbul'a taşındıktan sonra Cihangir'deki Yeni Çeşme sokakta yaptırdığı büyük ve geniş ahşap konutta geçmiştir (Baltacıoğlu, 1936a: 14). Babası İbrahim Edhem Bey aslen Kırşehir'in Mucur ilçesinden Baltacıoğlu ailesindedir. Annesi Hamdune Hanım ise Düzceli Seyit Efendinin kızıdır (İslam Ansiklopedisi, 1992: 36). Babası İbrahim Edhem, Kuran'ı Kerim üzerinde çok çalışma ve inceleme yapan, yaptığı incelemeleri kaleme alan, aynı zamanda hattat ve müziğe ilgi duyan, çalışkan ve manevi değerlere önem veren bir insandı (Akgün, 1978: 38). Çok çalışkan bir kişilik olan Baba İbrahim Edhem Bey, birçok kurumda memurluk yaptıktan sonra Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti'nde muhasebe işlerine bakmıştır. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun sahip olduğu maddi ve manevi meziyetlerde ve ileri görüşlülükte anne ve babasının tutum ve davranışlarının büyük etkisi olmuştur. Anne ve babasının üzerlerindeki emeğin farkında olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu bu durumu farklı zaman ve yerlerde dile getirmiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, babası hakkında övgüyle bahseder ve babası için kendisini ebeveynim olmaktan önce mürebbim ve beni ben yapan yetiştiricim olarak görmekteyim der. Babasından yaşadığı zamana uygun biçimde manevi ve millî değerleri de almıştır. Yaşadığı zamana göre diyoruz çünkü bu yıllarda ülkenin her yerinde milliyetçi eksenli düşünceler ve bu düşüncelerin kurduğu örgütler aktif olarak çalışmalarını yapmaktadırlar. Böyle bir dönemde babası tarafından millî bilinç de kazandırılmıştır. Babasından aldığı millî bilincin en önemli göstergesini 1910 yılında pedagoji alanında birtakım gözlemler yapmak için Avrupa'ya gitmeden önce babasının oğluna yaptığı şu konuşmadan anlıyoruz. Avrupa'da şapka giyebileceğini ancak millî değerlerini kaybetmemesi gerektiğini, kendisinin Türk oğlu Türk olduğunu belirtmesi bunun en büyük delilidir. Babasını çok iyi işçi olarak belirten Baltacıoğlu, boş zamanlarını değerlendirme konusundan babasından çok şey öğrendiğini söyler. Babasının halkçılık değerlerinden etkilenmiş ve hattatlık sanatını da ilk ondan öğrenmiştir

(Baltacıoğlu, 1936b: 15; Dikici, 1986: 20). İnançlı bir adam olan baba İbrahim Edhem, maddi olayların yanında manevi değerlere de önem veren, vicdanın insan yaşamında üstün bir yeri olduğuna inanan bir insandı (Aytaç, 1979. Akt: Tozlu, 1980: 2). Babasını birçok yönden kendine rol model alan Baltacıoğlu, babası vefat ettikten sonra çok kez onu rüyasında görür (Baltacıoğlu, 1936c: 15). Anne ve babasının kendisine en ufak bir şiddet dahi uygulamaması ve mutlu bir çocukluk dönemi geçirmesi onun kişilik oluşumunu ilk baştan itibaren hür olmasına ve yeni şeyler ortaya koymasına zemin hazırlamıştır (Tozlu, 1989: 1; Aytaç, 1979: 165-166). Bu durum onun hayatında, yaşamında ve fikir dünyasında çok büyük benzerlikler oluşturmuştur. Düşünce dünyasındaki özgünlük ve özgürlük; eğitim, sanat, toplum, din ve felsefe gibi çok farklı alanlara ilgi duyması ve kendini bu alanlarda yetiştirmesine sebep olmuş, aynı zamanda iyi bir hatip olması da toplumu etkilemesine yardımcı olmuştur (Savaş, 2011: 46). Çok farklı alanlara ilgi duyması ve bu alanlarda ortaya fikirler koyması bazı çevrelerce eleştirilmiş (Er, 1993: 162) olmasına rağmen özgüvenin tam olması tüm bu eleştirilere rağmen çalışmalarına ödün vermeden devam etmesine yardımcı olmuştur.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, annesini yeryüzünün en bahtsız insanlarından biri olarak belirtir. Zira annesi dönemin şartlarına göre maddi durumu iyi, Düzceli bir ailenin kızı olmasına rağmen, Babası Seyit Efendi tarafından çocuğu olmayan bir aileye evlatlık verilir. Başka bir aileye evlatlık verilmesinin sebebi ise Hamdüne Hanımın küçük yaşta annesini kaybetmesidir. Tanımadığı bir aile tarafından yetiştirilmesi Hamdüne Hanım için olumsuz bir yaşantı olmuştur. Sıkıntılı geçen çocukluk ve genç kızlık döneminden sonra Baltacıoğlu'nun babasının ikinci eşi olarak bir evlilik yapar. (Tozlu, 1980: 2). Anne Hamdüne Hanım hiç okula gitmemiş olmasına karşın sağlam karaktere sahip bir hanımdı ve her fırsatta Hakkı'm doğruluktan taviz vermez, Hakkı'm okumuş bir adam olacak (Baltacıoğlu, 1936d: 14-15) gibi sözler söyleyerek oğlunu motive edecek ve kişiliğini oluşturacak sözler söylemiştir. Anne ve babasının farklı özelliklerinden istifade eden Baltacıoğlu; millî değerlerini, çalışma isteğini, düzenini ve çok yönlülüğünü daha çocukluk yıllarından itibaren babası başta olmak üzere ailesinden almıştır.

Baltacıoğlu'nun ailesi dinî hassasiyetleri olan bir aileydi ve bu durum Baltacıoğlu'nun çocukluğunun manevi değerlerin ön planda olduğđ bir atmosferde geçmesini sağlamıştır (Baltacıoğlu, 1339: 6-7; Baltacıoğlu, 1996: 21). Bu sebepten ötürü Baltacıoğlu'nu sadece laik eğitim almış biri olarak belirtmek çok doğru olmaz. Bununla birlikte kendi dindarlığı anne ve babası kadar değildir. Kazandığı tecrübelerinin de pek

çok dinî gelenekle örtüşmediğini belirtmesine rağmen din ve dine bağlılığı bir ihtiyaç olarak belirtmiştir. Baltacıoğlu'na göre dinî tecrübe şu özellikleri taşımaktadır.

- 1- Bir an olsun bütün kişisel ihtiyaçlardan ve heveslerden uzaklaşmak.
- 2- Her türlü eksiklikten münezze varlıkla doğrudan ve yakından iletişimde bulunmak.
- 3- Geçici şeylere ehemmiyet vermemek. Sonsuzluk ve gelecek sırrına varanları tanımak, en büyük değer ve sonsuzluk kültürüdür.

Baltacıoğlu'nun dine bakış açısı alışılmışın dışındadır. Hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemin nesli olması bunun en büyük sebeplerindedir. Bu hızlı değişimlerin yaşandığı dönemde edindiği bilgi ve tecrübelerinde zaman zaman çatışmalar olmasına rağmen modern anlayışı, bilgi ve tecrübelerini, geçmiş kültürel değerlerinden kopmadan harmanlamaya çalışmıştır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çocukluk yıllarında başlayan ve ölümüne kadar devam eden tabiata olan bağlılığını da belirtmek gerekir. Tabiata olan bu bağlılık yaşlılık yıllarında dahi Ankara'daki evin bahçesinde çeşitli meyve sebzeler yetiştirmesine vesile olmuştur (Baltacıoğlu 1936b: 14; Obuz, 2015: 14).

3.2. EĞİTİM HAYATI

3.2.1. İlkokul Hayatı

Okul hayatına yaşlılarına göre çok önce başladı. Daha beş yaşına girmeden İstanbul Sirkeci'de mahalle ilkokulunda ilk formel eğitimine başladığı öğrencilik hayatı, henüz bir yıl dolmadan bu okuldan ayrılarak dönemin modern okullarından biri olan Şemsülmekatip'te devam etmiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu ilerleyen zamanlarda bu okul hakkında zamanın en iyi okullarında biri diye bahsetmesine karşın, bu okuldan babası tarafından alınarak Firuzağa'daki Meşrifiküyüzat adlı okulla devam etmiştir (Ulusoy, 2002: 117; Baltacıoğlu, 1936e: 18-19; Baltacıoğlu, 1936f: 18-19). Firuzağa'daki bu okuldan olumlu yönde bir şeyler kazanamadığını belirten Baltacıoğlu, bu okulda da fazla durmaz ve hava değişimi için İstanbul'un başka bir semti olan Sarıyer'e taşınmasıyla kaydı Sarıyer'de bir okula kaydı alınır. Burada geçirdiği kısa dönemin kendisine bıraktığı izlenimleri şöyle açıklar: Büyük ve karanlık bir girişi olan, birkaç merdivenle çıkılan, küçük, karanlık bir öğretmenler odası ve öğretmenler odasında ara sıra gördüğü kısa ve kalın yapılı çirkin bir adam (Baltacıoğlu, 1936f: 18-19), diyerek yaşadığı memnuniyetsizliği dile getirir.

Ardından nedenini kesin olarak bilemediği, ancak babasının birtakım gereksiz endişelerinden dolayı olduğunu düşündüğü bir sebepten ötürü Meşrik-i Fuyūzat'tan kaydı alınıp Kışlaarkası Mektebine kaydolmuştur. Bu okuldaki eğitim-öğretim süresi de bir yıl kadar devam etmiş ve önceki mekteplerde olduğu gibi bu okuldan da pek bir kazanım elde edememiş olmasına rağmen, Ku'ran-ı Kerim ve hat hocası olan Hacı Mustafa Efendi'den yazıdaki sanat aşkı başta olmak üzere canlılık, iyilik ve temizlik gibi önemli hasletleri kazanmıştır (Baltacıoğlu, 1936g: 18). Baltacıoğlu'nun sık sık okul değiştirmesi bazen zorunluluktan olmuş bazen de oğlunun eğitimine önem veren bir babanın daha iyi eğitim arayışlarından kaynaklanmıştır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu öğrenim hayatının ilk üç yılını geçirdiği bu okullarda Şemsülmekâtip'in özgür ortamı ve Kışlaarkası'ndaki hat öğretmenin bireysel çabaları dışında pek bir kazanım elde edemez. Bu olumsuz yaşantı onda ilerdeki eğitim alanındaki görüşlerinin oluşmasının da ilk tohumlarını oluşturur. İlerleyen zamanlarda eğitim alanında kaleme aldığı eserlerde bu okulları; yeni bir hayatın, düşüncenin, kültürün ve özgürlüğün oluşması için kapanması gereken hastalıklı yerler olarak betimler (Baltacıoğlu, 1936h:18).

3.2.2. Ortaokul (Rüştiye) Hayatı

Bireysel birkaç hoca dışında memnun kalmadığı ilkokul hayatını tamamladıktan sonra ortaokul hayatı için Fevziye mektebine kaydolur ancak bu okuldaki yaşantıları da ilkokul hayatından pek farklı değildir. Bu okulunda eğitiminden ve fiziki şartlarından da pek memnun kalmaz. Bu okuldaki olumsuz yaşantılarını da ilkokuldaki olumsuz yaşantılarının üzerine ekleyerek, ilerleyen zamanda eğitim sistemine ağır eleştiriler getirir. Sadece eleştiri ile kalmayıp yerine çağın çok ilerisinde fikrî alt yapıya sahip olan eğitim görüşlerini de ortaya koyar (Aytaç, 1979: 169). Fevziye Mektebinde de Arapça öğretmeni Kenan Efendi'den fikri olarak (Baltacıoğlu, 1937a: 18), hattat Kadri Efendi (Sükuti)'den etkilenmesinin dışında bir kazanım elde etmemiştir (Baltacıoğlu, 1937b: 18). Zeki bir kişiliği olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, okuduğu okullarda memnun kalmamasına rağmen okulları tamamen boş vermemiş ve kendince bir şeyler öğrenebileceğini düşündüğü hocalarından azami ölçüde kazanım elde etmeye çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur. Kimi hocasında düşünce dünyasında oluşacak fikri aydınlanmalarının ilk kıvılcımlarını almış, kimi hocasından da sanata dair bir şeyler almıştır. Bu durum ailesinden aldığı eğitimle birlikte çok yönlü bir kişiliğe sahip olmasının da zeminini hazırlamıştır.

3.2.3. İdadi Yılları

Rüştiyedeki eğitimini tamamladıktan sonra, ailesi ile aldığı ortak karar ile Vefa İdadisi'ne (Obuz, 2015: 16) 1889 yılında kaydolar ve buradan 1903 yılında mezun olur (Tozlu, 1980: 4). Baltacıoğlu idadiye kaydolmadan önce bu okullar hakkında pek bir bilgiye sahip değildir. Bu okuldaki eğitim müfredatını görüp, hakkında bilgi sahibi olduktan sonra, idadiler hakkında yorum ve eleştiri yapmıştır. Bu okulların çocukların biyo-psiko-sosyal gelişim evrelerine çok uygun yerler olmadığını belirtmiştir. İdadilerde öğrencilere olayları geniş açıdan değerlendirebilecek bilgi, hoşgörü, ufuk ve düşünce derinliği kazandırılmadığını, öğrenciye canlı ve hayat tecrübesi kazandıracak bir eğitimin verilmediğini belirtmiştir. Zira bu eğitim kurumlarının insan anlayışları çok farklıdır. Bu okullarda amaç Türk milleti için değil, Abdülhamit için insan yetiştirmek amaçlanmıştır. Bu okulların üniformaları dahi bu okullarda öğrencinin nasıl anlaşıldığının bir göstergesidir. Siyah formaların üstüne giyilen pardösü, pardösülerin yakalarında Vefa idadisi yazısı ve onun altında yazan 337 sayısı. Okuldaki bu giyinme tarzı dâhil her şey şekil, ezber ve anlayış birliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuş (Obuz, 2015: 16) diye eleştirmiştir. Özgürlük ve özgünlüğe önem veren Baltacıoğlu, tekdüze bir anlayışa sahip olan bu okula da pek olumlu bakmamıştır.

Baltacıoğlu İdadi'de geçirdiği yıllardan da pek hoşnut değildir. İdadi hayatının tek güzel yanı ise ev-okul arasında gidip gelirken (Cihangir- Vefa arası) etrafı seyrediş olmuştur (Baltacıoğlu, 1937c: 18). İsmail Hakkı Baltacıoğlu bu okuldan eğitim bağlamında pek bir şey öğrenememiş olmasına rağmen, bireysel olarak etkilendiği hocaları olmuştur. Bunlardan ilki olan ve Baltacıoğlu'na öz Türkçe sevgisi aşıl原因 ve onu pozitif bilimler öğrenmesi için Darulfünun'a yönlendiren İslam tarihi hocası Agah Ömer Bey'dir. Baltacıoğlu, Agah Ömer Bey'i, "ilk yeni adam" tipi olarak tanımlamaktadır ve bu hocasının öğrenciler üzerindeki Doğu (Şark) düşünce ve ruh yapısını yıktığını belirtir. Agah Ömer Bey'den başka düşünce yapısında gelişme sağlayan hocalardan biri de cebir hocası İbrahim Efendi'dir. İbrahim Efendi de Baltacıoğlu'nun felsefi düşünce yapısı ile mantıki yönünün gelişmesinde etkili olmuştur (Baltacıoğlu, 1937d: 18; Baltacıoğlu, 1937e: 18). Coğrafya öğretmeni Kolağası Remzi Bey'den harita çizmeyi ve hatipliği de öğrenmiştir. Ayrıca bu yıllarda kitaplarıyla tanıştığı Jean Jaques Rousseau'dan bahsetmek gerekir. Çünkü Rousseau'nun kitaplarından çok etkilenmiştir. Rousseau'nun "Emile" adlı eseri için Baltacıoğlu "Emile"yi anlamak insanın kendisini ve hayatını tanıyıp anlaması (Tozlu, 1980:5),

“hayatımın hakikati” demiştir (Baltacıoğlu, 1937f:18; Dikici, 1986: 41). Rousseau’nun eserinde bahsettiği “tabii adam”, Baltacıoğlu’na göre her türlü yalanlardan uzak, samimi, doğru ve zaruretlere inanan güvenilir insan veya bu tür hasletlere sahip insanların oluşturduğu toplum demektir (Tozlu, 1980: 5).

3.2.4. Darülfünunun Yılları

Daha önce c defa kapatılan Darülfünunun’un dördüncü kez açılması Abdülhamit Han’ın tahttaki yirmi beşinci yılında gerçekleşmiştir. Dördüncü açılışta Darlfnununla ilgili olarak 27 maddelik “Darülfünunun-ı şahane Nizamnamesi” ıkarılmıştır (12 Ağustos 1900). Çıkarılan bu kanunun en önemli tarafı Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin (1869) Darülfünunun’la ilgili kısımlarını yürürlükten kaldırılmış olmasıdır. Durum böyle olunca Darülfünunun, ilmi ve idari özerkliğini kaybetmiş bir şekilde 1 Eylül 1900 tarihinde açılmıştır (Dölen, 2009: 270).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Vefa İdadisini 1903 yılında bitirdikten (Aytaç, 1978: 4) bir sene sonra Darülfünunun-i Osmani’nin Ulum-u Tabiiye bölümüne kaydolur. Buradan da dört yıl sonra 1908 yılında (Canım ve Kıncal, 1995: 9) mezun olan (Aytaç, 1978:4), Baltacıoğlu, buradaki öğrencilik yıllarında çalışma hayatına da başlar.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun Darülfünunun’a gitme nedenlerini şöyle açıklayabiliriz: İlki çocukluğundan beri doğaya, ağaca, çiçeğe, böceğe, toprağa kısacası doğaya olan ilgisi (Tozlu, 1980: 5); bu ilgisi hayatının sonuna kadar devam etmiştir. İkinisi, öğrencilik hayatının ve siyasi konjonktürün kendisine veremediği özgürlük ve bu durumun yaşamında oluşturduğu eksiklidir. Arkadaşlarının Darlfnununun ortamından bahsetmeleri ve ortamın zgr olduğunun altını çizmeleri ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun da zgr bir ortamda bilimsel çalışmalar yapma düşüncesi, eğitim hayatına Darülfünunun’un Ulum-u Tabiiye bölümüne kayıt yaptırıp burada devam etmesinde etkili olmuştur. Daha önce okuduğu okullardan pek memnun kalmayan, bireysel olarak hocalardan kazandığı kazanımlar dışında okulun kendisine pek bir şey veremediğini söyleyen Baltacıoğlu Darlfnununundan memnun kalır. Hocaların ğrencilere arkadaş gibi davrandığını, okulda ödül ve ceza sisteminin olmadığını, okulun bir ilim yuvası olduğunu ve öğrencilerin de bilgiye ulaşmak için çaba sarf ettiğini belirtir. Bu okuldaki tecrübelerinden sonra daha önce okuduğu ve en son okuduğu okulların misyonlarını şöyle ifade etmiştir. Mahalle mektebi usluluğu; İdadi, efendi olmayı

öğretirken, Darülfünun ise ilmin sosyal her şeyden üstün tutulması gerekliliğini öğretmekteydi (Baltacıoğlu, 1937f: 18).

Aslında Baltacıoğlu bir ara arkadaşlarının (Mehmet Vefik ve Sadullah) etkisiyle Tıp eğitimi almayı da düşünmüştür. Ancak içten gelen heyecanına kulak veren Baltacıoğlu Darülfünun'un fen bölümüne kaydolar (Baltacıoğlu,1936ı: 2).

Darülfünundaki öğrencilik yıllarında bazı hocaların etkisi diğer hocalara kıyasla daha fazla olmuştur. Bu hocalar: Dr. Esat Şerafettin (nebat morfolojisti), Vasil Naum (kimyager) ve Sait Gelenbevi (fizik öğretmeni)'dir (Baltacıoğlu, 1937g:18; Tozlu, 1980: 5). Baltacıoğlu, Darülfünun da sadece kendisini ilmi olarak değil aynı zamanda sosyal olarak da geliştirmeye gayret göstermiştir. Sosyal yaşamında gelişmesine katkı sunan en önemli sınıf arkadaşları: Mehmet Halit ve Eczacı Şinasi'dir. Ayrıca kendisi, Rüştüye'den yazı öğretmeni hattat Kadri Efendi (Çukurcumalı) ile irtibatını koparmamış ve uzun yıllar hat dersi almaya devam etmiştir. Hocası ve hocasından aldığı dersler Baltacıoğlu'nun sosyal hayatının şekillenmesinde de önemli bir yer tutmuştur (Baltacıoğlu, 1937h: 18; Aytaç, 1979. Akt.: Tozlu, 1980: 5).

3.3. ÇALIŞMA HAYATI

3.3.1.İlk Memuriyetleri

İsmail Hakkı Baltacıoğlu henüz Darülfünun'da öğrenim hayatını tamamlamadan 4 Nisan 1904 tarihinde Divanı Hümayun Kalemin'de stajyer olarak işe başlar (Baltacıoğlu, 1978a: 13; Baltacıoğlu, 1937ı: 18) Aynı yılın 21 Ekim'ine kadar burada çalıştıktan sonra, 20 kuruş aylıkla Divan-ı Hümayun Kalemi Silk Kitabeti'ne geçiş yaptı (Baltacıoğlu, 1937i: 18; E. S. A. İ. H. B. D. No: MO 067624). Aynı kurum içerisinde başka birimlerde çalıştıktan sonra ilk görev yeri olan Divanı Hümayun Defteri Kalemi'ndeki yerine tekrar geçti (Baltacıoğlu, 1937j: 18). 1907 yılının aralık ayında 40 kuruş aylık maaş karşılığında Divanı Hümayun Mühimme Kalemi'nde çalışmaya başladı ve bu görevini Şubat 1908 yılına kadar devam ettirmiştir (E.S.A, İ. H. B. D. No: MO 067624).

Yukarıdaki tarihlerden de anlaşılacağı üzere çalıştığı kurumdan pek memnun kalmadığı için kurum içinde sık sık yer değiştirmiştir. Aynı zamanda da yeni arayışlar içerisinde olmuştur. Tophane de açılan memurluk sınavına girmiş ve bu sınavı birincilikle kazandıktan sonra 1908'in Mart ayında Tophane-i Amire Meclisi Harbiye Dairesi Kalemi Kitabeti'nde aylık 3 lira (300 kuruş) ücretle bir süre çalışmıştır (E.S.A, İsmail Hakkı Baltacıoğlu Dosyası. No: MO 067624; Baltacıoğlu, 1937k: 18). Kısa zaman içerisinde

farklı kurumlarda çalışması ve kurum içerisinde de sık sık yer değiştirmesi ve memnun olmaması bürokrasi hayatını sevmediğinin en büyük göstergesidir. Kendisi de bu durumu baskı döneminde çalıştığı kalemlerin korkunç bir yer olduğunu, buralarda bürokrasinin ve saray ahlakının çok güçlü olduğunu belirtmiştir. Girişimci ve hayalleri olan insanların bu kurumlarda kendilerini geliştirmelerinin mümkün olmadığını belirtmiş ve bu kurumlarda var olan bürokratik sıkıntıları da dile getirmiştir (Baltacıoğlu, 1937k: 18).

3.3.2. Öğretmenlik Hayatı

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, öğretmenliğe ilk adımını yıllar önce ilk öğrencilik yıllarının geçtiği Sirkeci Mescit okulunda fahri olarak atmıştır. Okul müdürünün ricası ile meşrutiyetten birkaç yıl önce yazı derslerine girmiştir (Baltacıoğlu, 1937i: 18). Bir vakfa ait olan bu okulda öğrencilere gösterilen davranışlardan memnun kalmadığı için ayrılır (Tozlu, 1980: 6). Meşrutiyetin ilanından sonra 4 lira (400 kuruş) ücretle 1909 yılında Darülmualimin-i İptidaiye'deki hat öğretmenliği ise ilk resmî öğretmenliğidir (E.S.A, İ. H. B. D. No: MO 067624; Baltacıoğlu, 1937m: 18).

Meşrutiyet okulu olarak tanımladığı bu okul hakkında kaleme aldığı görüşleri bize dönemin eğitimi hakkında bilgi vermektedir. Bu okulda elde ettiği izlenimlerle Meşrutiyetçileri tutarsız politika izledikleri gerekçesiyle eleştirir. Zira okulda gördüğü izlenimler eleştirilerini haklı çıkaracak cinstendir. Okulda yerde hasırlar üzerinde oturan birbiriyle uyumsuz 100'den fazla kişiden oluşan kimi fesli kimi sarıklı, kimi külahlı farklı kıyafet ve seviyelerde kalabalık sınıflar; öğretmenler arasında da sarıklılar ve feslilerin olduğu karmaşık bir yapı. Meşrutiyetin benimsediği eklektik anlayış bu okulun tüm birimde ve işleyişinde kendisini hissettirir. Öğrenciler fen dersinden din dersine, jimnastik dersinde camiye koşar vaziyetteydi. İslamiyet'in gelişmeyi emrettiğini ispatlamak, dinî ve millî değerlerimizi korumak Darülmualimin-i İptidaiye'nin asıl amacıydı (Baltacıoğlu, 1937m: 18; Dikici, 1986: 46-47), diyerek kinayeli bir şekilde eleştirilerini sıralar.

31 Mart Vakasından sonra okul müdürü görevinden alınarak yerine Türk eğitim tarihinde önemli bir yeri olan Satı Bey getirilmiştir. Satı Bey müdür olduktan sonra öğretmenliğin özel bir iş olduğunu bildiği için öğretmenleri kurumun bünyesine kazandırmayı amaçlamış ve dışarda başka işlerle meşgul olanları kurumdan ayırmış, sürekli olarak alabileceği isimleri de okulun kadrosuna almıştır. Baltacıoğlu da Tophane'deki memuriyetten ayrılarak okulun kadrosuna geçmiştir. Baltacıoğlu

Tophane'deki memuriyeti bıraktıktan sonra ihtiyaçtan dolayı kısa bir süre çalıştığı okulda kâtiplik vazifesini de yapmıştır (Baltacıoğlu, 1937n: 18).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun bu okulda Satı Bey'le çalışması kendisi açısından birçok kazanımın da kapısını aralamıştır. Satı Bey'in talebi ile Mekatibi İptidaiye muallimlerine Türk yazı tarihini anlatan konferans verir. Yaptığı işleri özenle yapan Baltacıoğlu bu konferansla hitabet ve belagat sanatının inceliklerini de öğrenmeye başlar (Baltacıoğlu, 1937o:18-19). Bu durum ilerleyen zamanlarda çokça vereceği konferanslarda kendisini dinlettirebilmesini ve etkinliğini artırmasına yardımcı olacaktır.

3.3.3. Avrupa Gezisi ve Tecrübeleri

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun resim, eliş, yazı ve terbiye konularındaki yeteneği, çalıştığı kurumun (Darulmuallimin) müdür yardımcısı Fuat Şemsi'nin dikkatinden kaçmamış ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na bu yeteneklerin ülkemizde pedagojisinin olmadığını, fakat Avrupa'da olduğunu, bunun için Satı Bey'e durumu ileterek, Maarif nezaretinde Avrupa'ya gitmesini teklif etmiş. Baltacıoğlu'nun, bu teklifi nazik ancak gerçekteşmesi zor bir durum olarak anlamasına karşın kısa sürede Maarif nezareti tarafından Avrupa'ya gidişine onay çıkmıştır (Baltacıoğlu, 1937ö: 18; Tozlu, 1980: 7).

Baltacıoğlu'nun Avrupa seyahatinin ilk durağı Fransa olmuştur. İlk öğretmen okulu olan (Tozlu, 1980: 7). "Ecole Normale de la Seine"de hem dersleri takip etmiş hem de okulun müfredat programı incelemiştir (Baltacıoğlu, 1937p: 18; Baltacıoğlu, 1937r: 18;). Baltacıoğlu, okulu ve okulun uygulama kısmında öğrencilere verilen görsel sanatlar dersini çok beğenmiştir. Öğrencilerin özgür düşüncelerle istediklerini çizmeleri ortaya çıkan eserlere özel bir kişilik kazandırmıştır. Bu durumu insan özgürlüğünün önemli bir aleti olarak görmüş ve çok büyük bir heyecana kapılarak ülkemize meşrutiyetin ilanından daha büyük bir yenilik getireceğini söylemiştir (Baltacıoğlu, 1937s:18). Bu ülkedeki görsel sanatlar dersindeki uygulamayı çok seven Baltacıoğlu, diğer el işleri derslerinin programını çok beğenmemiş ve o dersler için hayatla hiç ilgisi olmayan can sıkıcı olarak bahsetmiştir (Baltacıoğlu, 1937ş: 18; Tozlu, 1989: 7). Baltacıoğlu'nun Fransa gezisinde elde ettiği kazanımlardan biri de tiyatro şuurunu kazanmış olmasıdır (Baltacıoğlu, 1937t: 18). Fransa'daki gözlemlerini altı ayda tamamladıktan sonra buradan ayrılır (Tozlu, 1980: 7).

Baltacıoğlu'nun Fransa'dan sonraki durağı İngiltere olur. İngiltere'deki ilk izlenimleri pek hoş olmayan Baltacıoğlu, kendisine yapılan muameleden rahatsız

olmuştur. Ayrıca her şeyin pratik olarak yapılmak istenme düşüncesi Baltacıoğlu'nun pek hoşuna gitmemiştir (Tozlu, 1980: 7). İngiltere'deki çalışmalarını okullar, müzeler, tiyatrolar ve parklar olmak üzere dört ana başlık altında yapmıştır (Baltacıoğlu, 1938a: 18). İngiltere de yaptığı incelemeler İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun sosyoloji alanında fikirlerin oluşmasına da zemin hazırlamıştır (Baltacıoğlu, 1939a: 18).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İngiltere'nin Başkenti Londra'da birçok okul gezmiş ve bu okullar hakkında bilgiler edinmiştir. Bu okullar arasında dikkatini en çok "New School" (yeni okul) çekmiştir. Ülke genelinde sayıca az olan bu okulların genel bir özelliğinin olmadığını belirtmiştir. İngiliz zenginleri tarafından çok paralar harcanarak açılan bu okullardan edindikleri izlenimler ise şöyledir: "Abbotsholme School, Bedales School, Shir, Roceter Staffor, Petersfide Hanis; Clayesmore School, Penghaurne, Berks,," Baltacıoğlu, adı geçen okullar arasında en fazla Dr. Cecil Reddie'nin kurduğu ve içlerinde en önce açılmış olan Abbotsholme okulu üzerinde durmuştur (Baltacıoğlu, 1938b: 18; Baltacıoğlu, 1998: 126). Hem tabiatla içli dışlı olan hem de üretim yapmaya önem veren bu okuldan çok etkilenmiştir. Baltacıoğlu, bu okulun o dönemdeki Türk aydınları için çok önemli olduğunu ve bu okul için Prens Sabahattin de dâhil birçok aydınının tabir yerindeyse yanıp tutuştuklarını söylemektedir (Baltacıoğlu, 1939b: 18).

İngiltere'de Abbotsholme gibi birkaç eğitim kurumunun var olduğunu söyleyen Baltacıoğlu, bu tipteki okullardan olan "New School"da da birtakım araştırma ve incelemeler yapmıştır. Ancak okul hakkında çok detaylı bilgiler vermez. Buna rağmen okul idarecisi Bedale'nin, "New School hayata hazırlamaz; bu hayatı yaşatır" sözü çok hoşuna gitmiş ve bu söz Baltacıoğlu'nun hayatında ve pedagoji düşüncelerinde devrim niteliğinde değişiklikler yapmıştır. İngiltere de "New School" tarzında eğitim veren başka bir okul olan "Clayesmore School"da araştırma ve incelemelerde bulunmuş ve bu okuldaki genç öğretmenlerin toprakla uğraşmaları ve toprak tesviyesi yapmalarını gerçek ve sosyal iş olarak hayatı yaşamalarından oldukça etkilenmiştir (Baltacıoğlu, 1939c: 18; Baltacıoğlu, 1939d: 18). Baltacıoğlu, İngiltere'deki eğitim izlenimlerini tamamladıktan sonra eğitimin her şeyi değiştirecek bir güç olduğu fikrinden vazgeçer ve eğitimin sosyal neden sonuç ilişkisine bağlı olduğu fikrine ulaşır (Tozlu, 1980: 8). Ayrıca Baltacıoğlu insan yetiştirmede sosyal çevre ve yaşantıların nazari bilgiden çok daha etkin ve önemli olduğu düşüncesini de İngiltere seyahati kazanımlarında tespit etmiştir (Tozlu, 1980: 8).

İngiltere'deki araştırma ve incelemelerini tamamladıktan sonra başka bir Avrupa ülkesi olan Belçika'ya geçmiştir. Burada bulunan "anormaller" okulundaki tarih dersinin

işleniş biçimi çok hoşuna gitmiştir. Öğrenciler işledikleri konuyla örtüşen resimleri keserek defterlerine yapıştırıyorlardı. Bu sayede talebeler insan ve eserleri hakkında birçok farklı ve karmaşık fikirler ediniyordu. Bu yolla tarih, öğrencilerin kafasına zamanla bir bütün olarak yerleşebilirdi. Baltacıoğlu bu okulun müdürü olan Decroly ile yaptığı görüşmeler neticesinde, genel ve mücerret fikirlerin oluşma biçimi hakkındaki kitaplık düşüncesinin sarsıldığını ve fikirlerin şekil almasında hayatın akışına daha uygun bir düşünceye sahip olduğunu belirtiyor. Belçika’da tanıştığı eliş profesörü J. B. Tensy’den etkilenmiş ve bu profesörden aldığı ilham ile ilerleyen yıllarda “Travay” ilkesini oluşturmuştur (Baltacıoğlu, 1939e:18; Baltacıoğlu, 1939f: 18). Baltacıoğlu, Decroly ile uzun görüşmeler yapıp onun çalışmalarından faydalansa dahi onu tam bir pedagog olarak görmez (Tozlu, 1980: 9).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun Belçika’dan sonraki durağı İsviçre olmuştur. Bu ülkede çalışmalarını en çok merak ettiği Dr. Claparade’i, seyahatte olduğu için görme fırsatı bulamamış ve zamanın da kısa olması sebebi ile bu ülkedeki gözlemlerini çok kısa tutmuştur (Baltacıoğlu, 1939g: 18). Zürih’te “Küsnacht Seminariyum” ve “Schule Venmünster Alle” adlı okulları detaylı olarak incelemiş ve bu eğitim kurumları hakkında elde ettiği bilgileri aktarmış ve buradaki okulların sıradan Alman ve Fransız okullarından farkının olmadığını, öğretmenlerin tekrar eden, öğrencilerin ezber yapan, tekrar eden can sıkıcı olarak tarif eder (Baltacıoğlu, 1939h:18; Baltacıoğlu, 1998:148).

Daha sonra Almanya’ya geçen Baltacıoğlu, ilk olarak Berlin’e gitmiş ve şehirde elde ettiği ilk intibaa olumlu olmuştur. Alman ulusunun her alanda ortak bir düşünce yapısına sahip olduğunu eğitim camiasının bu ülkede elde edeceği çok kazanım olduğunu belirtir (Baltacıoğlu, 1939i: 18). Almanya’ya fazla vakit ayırıp buradaki birçok eğitim kurumunda incelemeler yapan Baltacıoğlu, Alman eğitim sisteminde mesleki teknik okullarının pedagojik açıdan çok iyi durumda olduğunu belirtiyor. Öğrencilerin bu okullarda demire çok güzel biçimler verdiğini, ilk bakışta bu durumun basit gibi algılanmasına rağmen, bunu yapabilmek için ileri düzeyde bir teknik bilgiye sahip olarak gerektiğini belirtiyor (Baltacıoğlu, 1939i: 18; Baltacıoğlu, 1939j:18). Almanya’da dikkatini çeken başka eğitim özelliği de idareciliğini Her Seinig’in yaptığı bir ilkokuldaki resim dersi olmuştur. Bu okuldaki Her Seinig’in çocuklara resim öğretme tekniği çok hoşuna gitmiştir. Öğrencilerin önüne bir sandalye koyduktan sonra bu sandalyeye iyice bakmalarını söyler ve sonra, sandalyeyi kaldırıp öğrencilere sandalyeyi baş aşağı, havada ve eğik bir biçimde çizmelerini söylüyor. Bu durumun öğrencinin hayal ve akıl yürütme

yeteneğini çok iyi işleteceğini belirtir. Her Seinig'le beraber birçok öğrencinin resim etütlerini gezer, etütlerin her akademide yapıldığını ancak genelde öğrencilerin bir resmi tek bir şekilde çizdiklerini ancak Her Seinig'in usulünde durumun daha farklı olduğunu ve bir objeyi 20-30 farklı şekilde kendine has özelliklerde ve çok dikkat çeken vaziyetlerde çizmelerini istiyor. Bu durumun durağan olan öğretim metoduna ciddi bir tepki olduğunu belirtiyor. Baltacıoğlu, Her Seinig'in kendisinden ve eğitim anlayışından çok etkilenir ve onun tarihe geçecek bir kişi olarak niteler. Kendisinin öğretmeye çalıştığı ve savunduğu resim çizmedeki yeniliğin dip temelinde Her Seinig'ten alınmış tecrübeler olduğunu belirtir (Baltacıoğlu, 1939k: 18)

Baltacıoğlu, Her Seinig'in yapmış olduğu uygulamaları çok beğenmesine karşın okuldaki iş atölyelerinde hâlâ sıra ve masa gibi geleneksel sınıf malzemelerinin var olmasını da şiddetle eleştirir (Tozlu, 1980: 10).

Avrupa gezisi, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na kendisinde var olan yenilikçiliğe yeni ufuklar açmış ve tecrübeler kazanmasına imkân sağlamıştır. Avrupa'daki farklı türden okulları incelemiş resim, tarih, teknik okullar ve açık hava okullarının eğitim anlayışı çok hoşuna gitmiş. Avrupa'daki okulları incelerken onların eğitim sistemindeki eksiklikleri de eleştirmiştir, böylelikle Avrupa seyahati ufku açık olan Baltacıoğlu'na daha da yeni vizyonlar katmıştır.

3.3.4. İstanbul'a Dönüşü ve Öğretmenliğe Başlaması

İsmail Hakkı Baltacıoğlu yurt dışında gelişmiş ülkelerin eğitim yöntem ve teknikleri hakkında inceleme ve araştırmalarda bulunurken Osmanlı Devleti siyasi olarak zor günler geçirmekteydi ve nitekim Baltacıoğlu'nun Berlin'de olduğu sırada sömürge yarışında yerini en son alan devletlerden olan İtalya tarafından Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika da ki son toprağı Trablusgarp işgal edilmeye başlanır. Aileden beri aldığı millî duyguların da etkisiyle bu duruma çok üzülür. Avrupa ülkelerindeki incelemelerinin de sona ermesi ve aynı zamanda parasının da bitmesiyle ülkeye döner. İstanbul'a döndükten hemen sonra tabir yerindeyse ayağının tozuyla Darülmualimin'e gider, müdürle görüşür ve yazı dersleriyle birlikte el işi ve Tatbikat Mektebindeki tatbikat derslerine de girer (Tozlu, 1980: 11; E.S.A., İ. H. B. D. No: MO 067624; Baltacıoğlu, 1939m: 18).

Elişi öğretiminin yeni metotlarla ve tüm yurtda gerçekleşmesi için çok büyük çabalar sarf etmiş ve bunun için birçok konferans vermiş, makaleler kaleme almış ve

örnek olması için sergiler açmıştır. Bu amaç için maarif nezaretinin himayesinde “Elişinin Usul-i Tedrisi” adında bir kitap dahi kaleme almıştır. Yaptığı çalışmaların farkında olan İstanbul maarif müdürlüğünün izniyle 30-40 kadar okulun elişi derslerinin teftişini yapmıştır (Baltacıoğlu, 1939n: 18). Elişi konusunda ciddi çalışmalar yapmak için büyük gayretler sarf eden Baltacıoğlu, o dönem Maarif Nazırlığı görevinde bulunan Şükrü Bey’inde izniyle elişi üzerine eğitim veren darülmuallimin açmak istemiş ve bunun için bir yerde ayarlanmıştır ancak 1. Dünya Savaşı’nın uzun sürmesi Baltacıoğlu’nun bu hayalinin gerçekleşmesini engellemiştir (Baltacıoğlu, 1939o: 18). Resim öğretimine çok önem veren Baltacıoğlu, ilimsiz, mektepsiz, vatansız sosyeterin tarihte var olduğunu ancak sanatsız sosyetenin hiç olmadığını söyleyerek sanatı icra etmenin önemine değinmiştir. Millî ve insani kültürün gelişebilmesi ancak sanat kültürünün kabul görüp toplum içinde yayılması ile mümkün olacağını düşündüğünden halk okullarının hepsinde sanat kültürünün öğrencilere kazandırılmasını istemiş ve bunu da en iyi resim sanatıyla yapabileceğini söylemiştir (Baltacıoğlu, 1939ö:18; Tozlu, 1989: 13). Ebulmuhsin Kemal Bey’in okulun yeni müdürü olması ve Baltacıoğlu’nun da yardımcılığını yapmasını istemesi üzerine, kendisine teklif edilen bu görevi ücretsiz ve teknik işlerle sınırlı olması koşuluyla kabul etmiştir. Okulda idareci olduktan sonra Darülmuallimin’deki resim derslerine kendisi girmiş ve hemen akabinde de ressam Şevket (Dağ) Bey’i Mösyö Mamburi’nin yerine okula öğretmen olarak kazandırmıştır. Tüm bu işlerin arasında kitap yazmaya da vakit ayıran Baltacıoğlu, 1915 yılında ‘Resmin Usul-i Tedrisi’ adında bir de kitap yayımlamıştır (Baltacıoğlu, 1939p: 18).

Baltacıoğlu, resim öğretim yöntem ve tekniklerin de yaptığı en önemli değişimi “mütarekenin son yıllarında karikatürist Cemil’in inhası” ile estetik derslerine girmeye başladığı Sanayi-i Nefise Mektebi’n de çalıştığı dönemde yapmıştır. Bu okulda girdiği estetik dersleri ve resim pedagojisi derslerinde öğrencileri eski metotlardan sıyrılarak yerine natürel öğretim modelini uyguladıklarını söylüyor (Baltacıoğlu, 1939r: 18).

Baltacıoğlu, Darülmuallimin de çalıştığı sırada muhafazakâr, mürteci ve inkılapçı öğretmenler vardır. Çalıştığı dönemde muhafazakâr bir öğretmenle ciddi bir tartışma yaşamıştır. Tartışmanın konusu festir. Baltacıoğlu fes hakkında olumsuz konuşmuş ve arkasında sallanan püskül de nedir diye sormuştur. Bunun üzerine okulda muhafazakâr olarak bilinen öğretmen cevaben millî serpuşumuzu aşağıladığını belirtmiştir. Bu cevap karşısında Baltacıoğlu fesin püskülünü kopararak atar ve al sana milli serpuş der (Baltacıoğlu,1939s: 18). Zira Baltacıoğlu milliliğin fesle ya da başka bir eşya ile

olmayacağını, bunun bir düşünce ve eylemle olabileceğini, bunu sağlayabilmenin yegâne yolunun da eğitimle olabileceğine inanıyordu.

3.3.5. Darülmualimin'de Nazırlık Yılları

Memleketine hizmet etmeyi kendisine vazife edinen Baltacıoğlu maddi çıkarları ikinci plana atarak çalışmalar yapmıştır. Aynı anda birden fazla görev yüklendiği zamanlar olmuştur. Bunu yaparken de ikinci görevinden maaş almamayı şart koşturmuştur. Baltacıoğlu, maaş almamak şartıyla Ebülmuhsin Kemal Bey'in ricası üzerine ders nazırlığı görevini kabul etmiştir. Nazırlığa başladıktan sonra doğru olduğuna inandığı işleri yapmak için cesur kararlar almaktan çekinmemiştir. Bu cihetle yaptığı ilk işlerden biri ilmi yeterliliğe sahip olmayan öğretmenlerin okulla ilişkisini kesmek olmuştur. Arkasından okuldaki ders saatlerini öğleye kadar ayarlamış ve öğleden sonra akşam saat beşe kadar öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri için zaman tanımıştır. Bu zamanlama ayarı ile öğrenciler ders saatlerinden sonra kütüphane, müze, dershane ve bahçe gibi alanlarda vakit geçirmeleri ve kendilerini geliştirmelerine fırsat vermek amaçlanmıştır (Baltacıoğlu, 1939ş: 18). Böylelikle öğrenciler kendi ilgi ve yeteneklerine göre çalışma imkânına kavuşmuş olacaktırlar. Baltacıoğlu bu uygulamayla aynı zamanda eğitimin sadece okulda olmayacağını okul dışında da insanın kendisini geliştirmesi gerektiği belirtmiştir.

İdealist bir kişiliğe sahip olan Baltacıoğlu, yaptığı işlerden taviz vermiyordu. Ders nazırlığı görevine geldikten sonra yaptığı yenilikler başta okul müdür yardımcısı Şehabettin Süleyman Bey olmak üzere bazı öğretmenler tarafından kabul görmemiştir. Aynı zamanda Darülmualimin müdürü ile de anlaşamadığı konular da vardı. Durum böyle olunca okulda birtakım huzursuzluklar baş gösterdi ve bu durumdan rahatsız olan Baltacıoğlu, görevinde henüz kırk günü yeni doldurmuş olmasına rağmen 7 Ocak 1914 tarihinde istifa dilekçesini verdi. Darülmualimin-i Âliye yönetimine verdiği görevinden çekilme dilekçesinde, vazife ve yetki sınırlarının tanınmadığı ve görevinin manen son bulunduğunu belirtmiştir (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, [BOA] MF. MKT, 1194/27). Baltacıoğlu'nun istifasından sonra, Darülmualimin Müdürü Maarif-i Umumiye Nezareti'ne bir yazı göndererek, Baltacıoğlu'nun vazifesini öfke, kin ve düşmanlık ile yürüttüğünü, müdür yardımcısı Şahabettin Bey'in görevinden çekilmesine sebep olduğunu, kurum içinde aldığı kararlarla çok ciddi değişimlere cesaret ettiğini ve kırk gün de beş defa ders programında değişikliğe gittiğini belirterek kurumda geleceğinin

olmadığını belirterek görevinden alınması gerektiğini belirtmiştir (BOA, MF. MKT, 1194/27).

Maarif-i Umumiye Nezaret'i Baltacıoğlu'nun nazırlık görevinden istifasını kabul etmiş olmasına karşın alanında uzman olduğu derslere girmesi gerektiği şahsına bildirdi. Maarif Nazırı Şükrü Bey ve Süleyman Paşazade Sami Bey'in de istek ve ısrarları neticesinde İsmail Hakkı Baltacıoğlu, derslere girmeyi kabul etti ve sadece nazırlık görevinden ayrılmış oldu. Ancak nazır olmamasına rağmen aynı kurumda muallimliğe devam etmesi, kurumdaki bazı arkadaşlarla olan anlaşmazlıkları sonlandırmaya yetmedi. Baltacıoğlu'nun savunduğu görüşler ve yenilikler onun arkadaşları tarafından din düşmanı, anarşist, ihtilalci ve ananelere karşı olmakla suçlamalarına neden oldu (BOA, MF. MKT, 1194/27; Baltacıoğlu, 1939t: 18). Ayrıca Baltacıoğlu'nun muhafazakâr diye belirttiği arkadaşlarının da zaman zaman şikâyet etmesi sonucunda Darülmualimin ve Darülmualimat'daki derslerden 22 Ağustos 1916 yılında alınmıştır. Görevden alındığını 23. gününde 14 Eylül 1916 yılında Darülfünun'a atanmıştır (Baltacıoğlu, 1939s:18; E. S. A., İ. H. B. D. No: MO 067624).

3.3.6. Şemsülmekâtip'de Nazırlık Yılları

Avrupa'daki inceleme ve araştırmalarını tamamlayıp 1911 yılında yurda döndükten hemen sonra Darülmualimin'ine gidip müdürle konuşarak derslere girmeye başlamıştı. Buradaki görevinin yanında bir müddet de fahri olarak Şemsülmekâtip'de ders nazırlığı görevini de yürütmüştür. Bu fahri görevi üstlenene kadar da (1912) herhangi bir kurumu tek başına bütün sorumluluğu ile yönetmediğini ancak böyle bir arzusunun da var olduğunu dile getirmiştir. Baltacıoğlu'nun bu düşüncelere sahip olduğu bir zamanda Şemsülmekâtip müdürü Mahmut Fahrettin Efendi'nin nazırlık teklifinde bulunması, okulun ilmî ve idari olarak tüm sorumluluk ve yetkisinin kendisine verilmesi şartıyla kabul etmiştir (Baltacıoğlu, 1940a:18). Baltacıoğlu, Şemsülmekâtip'e Eylül 1328 (14 Eylül-13 Ekim 1912)'de Ders Nazırı olmuştur (Baltacıoğlu, 1998: 360). Baltacıoğlu'nun bu görevi istemesindeki asıl sebep sahip olduğu bilgi ve birikimleri uygulamaya koymak istemesinden kaynaklanmaktadır. Kendisinin kaleme aldığı "Talim ve Terbiyede İnkılap" adlı eserinin de uygulamasının olacağını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1940b:18). Hızlı bir şekilde okulda yapmak istedikleri için çalışmalarına başlayan Baltacıoğlu'nun ilk icraatı okulda bir topluluk hayatını oluşturmaktır. Akabinde birtakım yenilikler getirmiştir. Bu yenilikler daha çok münakaşa, gösteri, çay, spor, yarış, kır gezintileri, toplu bir şekilde

şehirde gezmek ve tempolu yürüyüşler gibi grup hâlinde yapılan etkinliklerden oluşmaktadır (Baltacıoğlu, 1940c: 18).

Baltacıoğlu, Şemsülmekâtip'te göreve başladıktan sonra bu okulu da dönemin diğer okulları gibi gelenekçi olarak ezberci, inzivacı ve mantıkçı olarak bulduğunu ve bu durumu değiştirmek için çalışmalara başladığını ve bunun için bir sahne hayatı oluşturması gerektiğine karar vermiştir. Zira Baltacıoğlu sahne hayatı ile birçok şeyin değişeceğine inanıyordu, neşeyi, saadeti, topluluk hayatını ve artistik vicdan ancak sahne hayatı ile geliştirilebilirdi. Okul bahçesinin yüzlerce velinin toplantı yeri olmasıyla da hedeflediği işlerin birçoğunun olduğunu belirtir (Baltacıoğlu, 1951a: 2).

Baltacıoğlu'nun Şemsülmekâtip'te yaptığı çalışmalar kendisini eğitim alanındaki vizyonunun da bir göstergesi niteliğindedir. Avrupa'da yaptığı incelemeler sırasında orada gördüğü açık hava okullarına benzer bir uygulamayı da ülkemizde de hayata geçirme çabasındaydı. Baltacıoğlu'na göre açık hava okulları, Jean Jacques Rousseau'nun Emile ile hayal ettiği doğa eğitiminin (tabiat terbiyesinin) canlı bir örneğiydi (Baltacıoğlu, 1932a: 72).

Yapılması amaçlanan okulun doğayla bağı olacak, tecrübe ile eğitimi entegre edecekti. Hedeflenen amaçları gerçekleştirmek için Kamanto Köşkü'nü bulan Baltacıoğlu'nun bu gayretlerine karşılık, okula 20-25 arası başvuru yapılması Baltacıoğlu'nun planları büyük ölçüde bozdu. Çünkü az başvuru okulu ciddi bir gelir kaybına uğrattıyordu (Baltacıoğlu, 1940d: 14). Maddi yetersizliklerinin yanında muallimler arasındaki sorunlar, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması ve çok uzun sürmesi, okul barakalarının askerlerce işgal edilmesi gibi sebeplerle Baltacıoğlu'nun bu gayretleri olumlu sonuç vermedi ve okul başka bir yere taşınmak zorunda kalmıştır (Binbaşıoğlu, 1995: 91; Baltacıoğlu, 1940e: 14).

Yaşanan bu kadar olumsuzlukların üzerine okulda müdür muavinliği yapan Hasan Tahsin Bey ile okul muallimlerinden Baha Tefvik Bey'in arasında çıkan anlaşmazlıkta ikisinin arasında kalmıştır. Olay, Hasan Tahsin Bey'in Baltacıoğlu'na ikimiz arasında bir tercih yap demesine kadar gitmiş ve bu isteği yerine getirmeyen Baltacıoğlu vazifesinden istifa etmiştir (Baltacıoğlu, 1940e: 14). Yaşanılan bu olumsuzluklar Baltacıoğlu için tam bir hüsrana olmuştur.

Baltacıoğlu, yaşanan bu olumsuzlukların 'Açık Hava Mektebi' projesinin bazılarının dilinde şaka konusu yapıldığını, bir yolunu bulup açık hava mektebine

göndersinler! diye alaya alındığını belirtir, Baltacıoğlu, açık hava mektebinin düştüğü duruma ve alaya alınmasına dahi çok fazla takılmıyordu ancak hedeflenen işler yapılmadığı için, her yıl ulaşılamayan ve istenilen verim alınamayan yüzlerce gencin (Baltacıoğlu, 1932a: 72) durumuna üzülyordu. Çünkü Baltacıoğlu şunu çok iyi biliyordu, kaybedilen her genç kuşak ülkenin geleceğinin kaybolması demektir.

Yaşanan tüm bu olumsuzluklar Baltacıoğlu'nun 13 şubat 1915 yılında şemsülmekâtip'ten ayrılmasına neden oldu. Ancak, açık hava okulu, resim, elişinin öğretim metodu, tiyatro ve spor gibi etkinlikler ve araştırma ruhu, velilerle bir araya gelmek ve kıyafet devrimi gibi birçok yenilik başka okullara da yayıldı. Kısacası Baltacıoğlu'nun yaktığı yenilik ateşi kısa sürede dağılmaya ve etrafını aydınlatmaya başladı. Baltacıoğlu'nun bu eğitim kurumundaki uygulamaları kendisinin kaleme aldığı 'İçtimai Mektep' adlı eserinin de ilk uygulamalarının olduğu yer olmuştur (Baltacıoğlu, 1940e:14).

Baltacıoğlu, şemsülmekâtip'te geleneksel eğitime karşı dik bir duruş sergilediklerini belirtmiş ve bu okulda yaptıklarını şöyle dile getirmiştir. şemsülmekâtip'te uygulamaya çalıştığımız birleştirici ve sosyete bir pedagoji uygulamasıydı. Karma eğitim veren, tiyatro, müsamere ve okul gezilerini daima yapan, kadın ve erkek öğretmenlerin birlikte çalıştığı bir okul olmanın yanında, Küçük Çamlıca'da, Kamanto Köşkü'nde açık hava okulu açma girişimini de ilk gerçekleştiren okul (Baltacıoğlu, 1938c: 150-151) olarak belirtmiştir.

3.3.7. Darülmualimat Yılları

14 Kasım 1914 yılında öğretmenlik kariyerinde ilk kez bir kız mektebinde görev yapmaya başladı (E.S.A., İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Dosyası. No: MO 067624; Baltacıoğlu, 1998:178). Baltacıoğlu'nun bu okulda çalıştığı yıllardaki gözlemleri bize Meşrutiyet döneminin eğitim algısı, yönetimi ve uygulamaları hakkında bilgi veriyor. Darülmualimat hakkındaki gözlemlerini şöyle sıralıyor. Okulun idari yapısı ne eski ne de yeni eğitim anlayışına sahipti. Aslında bu durum değişim içerisinde olan meşrutiyet döneminin bariz bir handikabıdır. Bundan daha kötü olan ise okulda görev yapan sarıklı muallimlerdir. Bu sarıklı muallimler adeta okulun şeyhülislamıdır. Yapılan her işe müdahil olup yeniliğe karşı durup, tartışma dahi kabul etmiyorlardır. Okuldaki idarenin yeni ile eski sistem arasında yaşadığı ikilem ve sarıklı muallimlerin önyargılı tavırlarına rağmen bu okulda aşağı yukarı iki yıl çalışmış ve önceki çalıştığı kurumlardaki yenilikçi

anlayışını devam ettirmiştir. Baltacıoğlu kendi görevini bir nevi yenilikçilik olarak görmüş ve yeni nesilde değer ve teknik reformu benimseyen bir zihniyet oluşturma amacını kendisine ana hedef olarak koymuştur. Bundan dolayı sanat, hukuk, din, ahlak ve terbiye, alanlarında eski, geçerliliğini yitirmiş olduğuna inandığı durumları değiştirmeye çalışmış, kadın geriliğinin, tesettürün ve hürriyetsizliğin, karşısında durmuş ve bu okuldaki işi ve gerçekleştirmeye çalıştığı icraatları nedeniyle öğrenciler tarafından fazlasıyla kabul gördüğünü belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1940f: 18).

Ağustos 1916 yılında Darülmualimin, ve Darülmualimat'taki vazifesinden ayrılmak zorunda kalmış, 1916 yılında Darülfünun'da verdiği çeşitli derslerin yanında İnas (kızlar) Darülfünununda fen derslerine de girmekteydi. Takip eden yılda (1917) Darüşşafaka'da fen muallimliğine atandı. Aynı sene içerisinde Millî Talim ve Terbiye Cemiyetinin genel sekreteri oldu (Aytaç, 1984:238-239; Erdem, 2013:383-386; E. S. A. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Dosyası. No: MO 067624). Baltacıoğlu'nun idealist bir kişiliğe sahip olması, doğru bildiği ve yeni öğrendiği metot ve teknikleri uygulamak için çalışmalar yapması, geleneksel yapıdaki sistem içerisinde çok hoş karşılanmamış ve çoğu kez sıkıntılar yaşamasına sebep olmuştur. Bu sebeplerden dolayı çok sık yer değiştirmek zorunda kalmıştır.

3.3.8. Tedrisat-i Taliye Dairesi (Orta Öğretim Dairesi) Müdür-i Umumiliği

Baltacıoğlu bu göreve başlayana kadar, eğitim alanındaki fikir ve icraatlarıyla eğitim camiasında şimşekleri üzerine çekmiş olmasına karşın fikirlerinden taviz vermemiştir. Çalıştığı kurumlarda yaşadığı sıkıntılardan dolayı görevinden ayrılmak durumunda kalmış olmasına karşın iyi bir mütefekkir ve eğitimci olması sebebiyle de hemen başka bir eğitim kurumunda göreve başlamıştır. Dönemin Maarif Nazırı Dr. Nazım Bey'in, ünlü Türk mütefekkir ve sosyoloğu Ziya Gökalp'in de fikirlerini alarak, kendisine teklif edilen isimler arasında yapılan birtakım değerlendirmeler sonunda Tedrisat-ı Taliye Dairesi (Orta Öğretim Dairesi) Müdür-i Umumiliği'ne atanmıştır (Baltacıoğlu, 1940g: 14). Görevine 15 Eylül 1918 tarihinde başlayan (E. S. A., İ. H. B. D. No: MO 067624; Baltacıoğlu, 1998: 363, 301.dipnot).

Baltacıoğlu'nun bu göreve gelmesi, Vakit gazetesinde kendisine yer bulmuş ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun yeni eğitim anlayışı alanında büyük hizmetlerinin olduğuna, ahlak ve eğitim alanında kaleme aldığı eserlere, verdiği konferanslara ve millî talim ve terbiye cemiyetinde bulunduğu faaliyetlere ve maarif alanında semereli işlere

imza atmış bir düşünce adamı olduğundan hakkında övgüyle bahsetmiş ve yeniliklere çok fazla ihtiyacı olan orta öğretim dairesinin kendisinden çok şey beklediğini yazmıştır (Vakit, 1918:2).

İdeallerinden ve disiplininden hiç taviz vermeyen Baltacıoğlu aynı kararlılığını burada da sürdürmüş, ilk iş olarak müdürlerle toplantı yapmış ve yetkilerini aşmamaları gerektiğini belirtmiştir. Terfi ve zam işlerinde liyakat ile kıdemi göz önüne almalarını, yapılması gereken işlerde şahıs güçlerinin etkisinde kalmamalarını, işleri ivedi bir şekilde yapmalarını ve bütün icraatlarda kendisiyle istişare edilmesi gibi birtakım isteklerini sıralamıştır. Sıralamış olduğu isteklerin ilk başlarda herkes tarafından uygulandığını fakat zaman içersin de yerleşmiş bazı davranışların tekrar kendisini gösterdiğini ve bu durumun da yapılması hedeflenen işlerin bazılarına engel olduğunu belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1940h: 14). Zamanla yaşanan olumsuzluklara rağmen okullara alanında en liyakatli müdürleri atamak, mekteplerdeki torpilin önüne geçmek gibi önemli icraatları yapmaya gayret göstermiştir. Ayrıca vazifesini hakkıyla yapmamak gibi birçok olumsuzluğa karşı çalışmalar yapmıştır. Öğretmen, öğrenci ve dersler başta olmak üzere okulların niteliğini artırma yönünde çalışmalar yapmıştır (Baltacıoğlu,1940ı: 14). 9 Mart 1919 yılında buradaki görevinden ayrılmış ve 5 Haziran 1919'da da Tedrisat-ı Aliye Dairesi (Yüksek Öğretim Dairesi)'inde müdür yardımcısı olarak göreve başlamıştır. Aynı yılın 27 Ağustos'unda buradaki görevinden de ayrılarak bir gün sonra 28 Ağustos 1919 yılında Heyet-Teftişye Müdür-i Umumiliği'ndeki görevine başlamıştır (E. S. A. İ. H. B. D. No: MO 067624).

3.3.9. Heyet-i Teftişye Müdür-i Umumiliği (Teftiş Kurulu Genel Müdürlüğü)

28 Ağustos 1919 tarihinde başladığı bu görevi 24 Aralık 1920 yılına kadar devam ettirmiştir (E. S. A. İ. H. B. D. No: MO 067624; Baltacıoğlu, 1998: 367-368, [335]. Dip not). Baltacıoğlu'nun hatıralarında bu tarihler emekli sandığı arşivinden farklılık göstermektedir. Göreve başlama tarihi hatıratındaki tarihle aynı olmasına rağmen ayrılış tarihi 7 Aralık 1920 olarak verilmiştir. (Baltacıoğlu, 1940i: 14). Ancak buradaki görevi ülkenin içinde bulunduğu zor süreçten dolayı istenilen düzeyde verimli geçmemiştir. İngilizlerce yakalanmak, idam edilmek ya da sürülme ihtimalinin verdiği korkuyla zaman zaman saklanmış. Tüm yurt severleri üzdüğü gibi bu durum Baltacıoğlu'nu da çok derinden üzmüştür. Ancak elinden geldiği kadar kendi alanında ülkeye hizmet etmekten geri durmamıştır. 1920 yılında Babıali'ye sunulacak olan ıslahat çalışmasında aktif rol alarak çalışmalarda bulunmuştur. Komisyon tarafından hazırlanan çalışmalar Maarif

Nazırı Hadi Paşa tarafından Babıali'ye takdim edilmiştir. Yapılan bu çalışma, hazırlanan başka çalışmalarla birlikte 1923 yılında 'Maarif Hakkında Lâyihalar' adlı kitapta basılmıştır. Adı geçen eser incelendiği zaman Baltacıoğlu'nun içinde bulunduğu komisyon çalışmasının büyük kısmının Baltacıoğlu'nun kaleminden çıktığı görülür (Baltacıoğlu, 1940i: 14; Baltacıoğlu, 1998: 218; Tozlu, 1989: 17,18).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, sahip olduğu düşünceler, uygulamaya geçirmek istediği metotlar ve kişiliğinden dolayı memuriyet hayatını önceden olduğu gibi bu dönemde de pek sevmemiştir. Baltacıoğlu, Heyet-i Teftişiyeye Müdür-i Umumiliği'deki görevi sırasında Darülfünun'da da derslere girmiştir. Darülfünun'daki arkadaşları Baltacıoğlu'nun edebiyat fakültesine dekan olmasını istemişler. Darülfünun'daki arkadaşlarının tüm enerjisini fakülteye vermesinin daha doğru olacağını belirtmeleri ve kendisinin de bu fikri doğru bulmasından dolayı diğer görevlerinden ayrılarak dekanlığa geçmiştir (Baltacıoğlu, 1940j: 14).

3.3.10. Darülfünun Dönemi

16 Aralık 1913'te Darülfünun'a terbiye dersleri vermek için tayini çıkmıştır (E. S. A. İ. H. B. D. No: MO 067624.) Baltacıoğlu'nun atamasın yapıldığı bu tarihlerde Darülfünun ıslahı başta olmak üzere Bilgi Derneği'nin ve vakıf okullarının kurulması gibi ülkenin eğitim ve kültür tarihi açısından önemli işler de yapılmıştır (Baltacıoğlu, 1940k: 14). Yapılan bu çalışmalara destek veren Baltacıoğlu, bu çalışmaların yanında Türk eğitim tarihi açısından önemli bir dönemin de önderliğini yapmıştır. Zira bu zamana kadar ülkede bayanların yüksek öğrenim göreceği bir okul yoktu. 1913-1914 eğitim öğretim yılında Süleyman Paşazade Sami Bey ile bu konu üzerine çalışma yaptı. Karşıt görüşlerin ortalığı velveleye vermesine izin vermeden bu işi halletmek için kafa yordular ve en sonunda bayanlara özel serbest dersler diye kurslar açmaya karar verdiler. Bu kurslar Darülfünun konferans salonunda yapılacak ve bu kurslara alanında isim yapmış hocalar girecekti (Baltacıoğlu, 1940m: 14; Erdem, 2013:364). Yaptıkları bu çalışmayı o dönem Maarif Nazırı olan Ahmet Şükrü Bey'e sunmuşlar ve Ahmet Şükrü Bey'de duruma ilgi göstermiştir (Arslan, vd. 2012: 24).

Genç Müslüman kız çocuklarının yüksek öğretime olan ihtiyacı her geçen gün kendisini daha fazla hissettirdiği ve bu ihtiyacı karşılamak için bir yerlerden başlamak gerekiyordu ve bunun için evdeki rutin işleri yaptıktan sonra gelmeleri için Darülfünun konferans salonunda verilecek dersler öğleden sonraları olacak şekilde düzenlenmiştir

(Mevlan, 1329: 2). Yapılan bu çalışmalar Müslüman genç kızlar tarafından ilgi görmüş ve dersler büyük katılımlarla gerçekleşmiştir. Hatta bazı öğrenciler tarafından Maarif Nezaretine bir mektup göndererek derslerin verilmesinde emeği geçen başta Baltacıoğlu olmak üzere tüm öğretmenlere teşekkür etmişlerdir (BOA, MF. MKT, 1216/13). Baltacıoğlu'nun Sami Bey ile yapmış olduğu çalışma ile genç Müslüman kızların Darülfünun konferans salonunda katılmalarını sağladıkları dersler ilerleyen zamanda açılacak olan İnas Darülfünunu'na zeminin hazırlayarak bu okulun açılmasını hızlandırmıştır (Baltacıoğlu, 1940m: 14).

Eğitim alanında sürekli yenilikler yaparak içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtulmak isteyen Osmanlı Devleti, 1917 yılında Maarif nezareti tarafında başkanlığını Satı Bey'in yapacağı Fenni Terbiye Encümeni'ni kuruyor. Daha sonra Satı Bey'in bu görevden ayrılması sonucu yerine Baltacıoğlu seçiliyor. Ancak kurulun aktif bir şekilde işlediği söylenemez. Kurul üyelerinin devam konusunda hassas davranmamaları ve dış etkenler nedeniyle kurul dağılmıştır (Baltacıoğlu, 1940n:14).

Darülfünun'un tüzüğü'nün 1919 yılında değiştirilerek özerk bir yapıya kavuşması ve Şura-yı Saltanat'ın toplanması bu tarihin eğitim alanındaki önemli icraatlarından. İzmir'in işgalinden sonra Sultan Vahdettin'in konuşmasıyla Şura-yı Saltanat toplantısı başlamıştır (26 Mayıs 1919) (Yakut, 2005:77-121). Edebiyat Fakültesi temsilcisi olarak Şura-yı Saltanat'a katılan Baltacıoğlu, toplantıda katılımcılara ümit ışığının dahi verilmediği gibi, sarayın içinde bulunduğu durumdan dolayı, sarayın ümitsizliğinin keder ve kasvetinin katılımcıları olumsuz etkilediğini belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1941a: 14).

Darülfünun tüzüğü'nün değişmesinde Baltacıoğlu'nun katkıları büyüktür. Darülfünun tüzüğü'nde yapılacak değişiklikler için hazırladığı rapor daha sonra kaleme aldığı "Maarifte Bir Siyaset" adlı eserinde de yer almıştır. Hazırlanan raporun "Darülfünun nasıl ıslah edilebilir?" kısmı, Darülfünun'un modern bir yapıya kavuşması için önemli tespit ve önerilerin olduğu kısımdır (Dölen, 2009: 538; Baltacıoğlu, 1335:65-68). Dönemin ülkemizdeki en önemli bilim merkezi konumunda olan Darülfünun bağımsızlığının ön planda olması gerektiğini belirten Baltacıoğlu, bu durumu şöyle dile getirmektedir: İlimin konusu gerçekliktir, gerçekler bütün harici kavramlar gibi tarafsızdır. İlim tektir ve bağımsız bir şekilde yaşar. Bundan dolayı Darülfünun meselesi öncelikle ilmin ve ilim adamının bağımsızlığı meselesidir. Darülfünun büyük kısmı memurdur. Memur olmayanların da göreve getirilmeleri ve görevden alınmaları hükûmetin elindedir. Bu işleyiş idarenin direkt etkisi altında olan hocaların fikir ve düşünce bağımsızlığı ile

mesleki ülküsünde sıkıntılar yaşatabilir. Tüm bunlardan dolayı Darülfünun konusu ilmin bağımsızlık meselesidir. Darülfünun istikbali için siyasetten uzak bağımsız bir ilim ve kültür zümresinin oluşması önemlidir (Baltacıoğlu, 1335: 78,79) der. Baltacıoğlu'nun yıllar önce dile getirdiği bu eleştiri ve eleştirilerine sunduğu çözüm önerilerini maalesef günümüzde dahi tam olarak yapabildiğimiz söylenemez. Aslında doğruların ne olduğunu ve nasıl yapılması gerektiğini çoğu zaman bilmemize ve bunu kâğıt üzerinde yapmamıza rağmen, çeşitli sebeplerden dolayı bunu hayata geçiremiyoruz ve bu olumsuz durumun sıkıntısını tüm ülke olarak çekiyoruz.

Sonuç itibarıyla uzun zamandan beri üzerinde çalışılan Darülfünun-ı Osmanî Nizamnamesi yayımlanmıştır. Yayımlanan nizamname gerekli resmî işlemlerin tamamlanmasından sonra 11 Ekim 1919 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Toplam 56 maddeden oluşan nizamnamenin en önemli yeniliği Darülfünun'u hükûmetin etkisinden çıkararak bilimsel özerkliğe kavuşturması olmuştur (Selçuk, 2012: 290). Yaklaşık iki yıl sonra da 12 Ağustos 1922'de "Darülfünun'un Şahsiyet-i Hükmiyesi Hakkında Kararname" ile de Darülfünun'a sınırlı düzeyde tüzel kişilik verilmiştir (Dölen, 2009: 559; Dölen, 2010a: 316).

1913 yılında göreve başladığı Darülfünun'da farklı dersleri okutan Baltacıoğlu, zaman zaman bu kurumda idari görevler de üstlenmiştir. Ayrıca dört kez de edebiyat Fakültesine dekan olarak atanmıştır (Baltacıoğlu, 1998: 377-378. 414. dipnot); Baltacıoğlu, 1941b: 14; Selçuk, 2012: 492). (Adı geçen kaynaklarda dekanlık yaptığı dört dönem farklı tarihler olarak verilmiştir). Çalıştığı tüm kurumlarda olduğu gibi edebiyat fakültesinde de yenilikçi ruhundan bir şey kaybetmeden çalışan Baltacıoğlu, kız ve erkeklerin aynı sınıfta okuyamayacaklarına dair verilen fetvaya rağmen edebiyat fakültesinde müderrisler meclisi reisi unvanıyla fakültede karma eğitim kararı almıştır (Ülken, 1998: 204).

1922 yılında Edebiyat Fakültesi dekanlığı zamanında, fakülte hocalarından Cenap Şehabettin, Ali Kemal, Hüseyin Daniş, Rıza Tevfik ve Bersamyam Beyler aleyhinde Türklüğe hakaret ettiği gerekçesiyle fakülte öğrencileri tarafından eylem başlatılmıştır. Öğrencilerin isteği, adı geçen beş hocanın fakülteyle ilişkisinin kesilmesi yönündedir. Baltacıoğlu'nun beklentisi ise hocaların kendi istekleri doğrultusunda istifa etmeleri yönündedir. Ancak hocalar yerlerini koruma peşindedir. Acele karar vermek istemeyen Baltacıoğlu, olayların etraflıca incelenmesini arzu etmektedir fakat eylem de hız kesmeden devam etmektedir. Protestoların şiddetini artırması sonucu olaya basın da ilgi

duymuş ve Baltacıoğlu Vakit gazetesine basın açıklaması yapmıştır (Vakit, 1922: 1; Selçuk, 2012: 359). Bu koşullar altında çalışmak istemeyen Baltacıoğlu dekanlık görevinden istifa etmiştir (Baltacıoğlu, 1941c: 14; Baltacıoğlu, 1941d:14).

Konunun kendisinin hassas olmasının yanında ülkenin içinde bulunduğu dönem itibarıyla da ayrı bir önem arz etmekteydi. Bu sebeplerden dolayı Darülfünun-ı Osmani Nizamnamesi'nin 12. Maddesi gereğince durum Bab-ı Âli'ye arz edilerek padişahın görüş ve emirleri alınmıştır. Maarif nezaretinin isteği ile Meclis-i Vükela'da ele alınarak konu sonuçlandırılmıştır. Divanda alınan karara göre Cenab Şehabeddin ve Ali Kemal görevlerinden alınmış, Rıza Tefvik ve Hüseyin Daniş Beylerin ise görevden çekilmeleri kabul edilmişti. İngilizce muallimi Barsamyam ise Edebiyat Medresesinin inceleme neticesini beklemeden 18 Temmuz 1922 tarihli "Mezuniyet-i Mecburi Kararnamesi'yle görevden alınarak (Selçuk, 2012: 373) durum yatıştırılmıştır.

15 Temmuz 1923 tarihinde Ankara'da Heyeti İlmiye Kongresi yapıldı. Ülkenin önde gelen eğitimcilerinin katıldığı bu toplantıya dönemin Maarif Vekili İsmail Sefa Bey (Özler)'in davetiyle o dönem dekan olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu da katılmıştır. Önemli konuların ele alındığı toplantıda vahdeti terbiye (öğretimin birleştirilmesi) gibi eğitim tarihi açısından hayati önem taşıyan konularda görüşülmüştür. Baltacıoğlu bu toplantı hakkında övgüyle söz etmiş; heyeti oluşturan kişilerin alanında bilgi sahibi olduğunu, tartışma ortamının özgür ortamda yapıldığını ve önemli konuların ele alındığını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1941e: 14). Yapılan bu ve buna benzer çalışmalar ülkenin içinde bulunduğu birçok olumsuzluğa rağmen eğitim alanında bir şeyler yapıldığını göstermesi açısından önemlidir.

Cumhuriyetin ilanından sonra 9 Kasım 1923 tarihinde 96 kişinin katılımıyla rektörlük seçimi yapılmıştır. Baltacıoğlu'nun 37 oy aldığı bu seçimde Besim Ömer Paşa 41 oy (Baltacıoğlu, 1941f: 14) alarak seçimi önde tamamlamış olmasına rağmen Maarif vekaleti rektör olarak Baltacıoğlu'nu atamıştır (Tozlu, 1989: 21). 21 Kasım 1923 tarihinde kararnamesi çıkan Baltacıoğlu görevine 2 Aralık 1923'te görevine başlamıştır (Baltacıoğlu, 1998: 379. [431. Dipnot]; [BCA], 30.11.1/1.4.13.). Üniversite rektörlük döneminin kendisi için üzüntü verici ve güç bir zaman olduğunu belirten Baltacıoğlu, maddi ve manevi birçok olumsuzlukla mücadele etmek zorunda kaldığını ve her şeye rağmen başarmak için çalıştığını belirtiyor (Baltacıoğlu, 1969a:7).

Rektörlük görevine başladığı ilk yıl içerisinde üniversite hakkında yapmayı planladığı çalışmalar; Üniversitenin çağdaş bir eğitim veren kurum olması, üniversite hocalarının yaşam standartlarının yükseltilmesi, üniversite binasının taşınması, kütüphanenin iyileştirilmesi ve işlevselliğinin artırılması, öğrenciler için yurt yapılması, üniversite bahçesinin düzenlenmesi ve idari sorunların çözüme kavuşturulması gibi konular basında yer almıştır (Baltacıoğlu, 1941g:14; Tanin 1923: 2; Vakit,1923:3).

Çalıştığı her dönem yenilikçi ruhunu işine yansıtan Baltacıoğlu, rektörlük yaptığı dönemde de sahip olduğu vizyonu kendisini hemen hissettirdi. Yapmak istediği çok projesi vardı ancak maddi imkânı kısıtlıydı (Baltacıoğlu, 1969a: 7). Bunun için dönemin belediye başkanı Emin Bey'e birtakım projelerle gitti. Bunlardan bazıları şöyleydi, Yıldız Sarayı ve bahçesinin hayvanat ve botanik bahçe olarak düzenlenmesi, İstanbul Tarihi Kürsüsünün açılması, İstanbul dışından gelen öğrencilerin barınma ihtiyacının karşılanması için apartmanların yapılmasını dile getirmiştir. Bu istekler belediye tarafından olumlu karşılanmış olmasına rağmen, uygulama noktasında bir çalışma yapılmamıştır (Dölen, 2010a: 82). Bu durum Baltacıoğlu'nun yeni arayışlar içine girmesini zorunlu hâle getirmiştir.

Çalışmalarının olumlu sonuçlanması ve hedeflerine ulaşmak için ekstra devlet desteğinin olması gerektiğini bilen Baltacıoğlu, 1924 yılının şubat ayında Ankara'ya bir ziyaret gerçekleştirdi. Bir kurul (Bu kurulda: Rektör İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Hukuk Fakültesi Dekanı Aynızade Tahsin Bey, Edebiyat Fakültesi Dekanı Köprülüzade Fuat Bey, Fen Fakültesi hocalarından Matematikçi Şükrü Bey ve Tıp Fakültesi Dekanı Dr. Vasıf Bey yer almaktaydı.) (Baltacıoğlu, 1941h: 14; Baltacıoğlu, 1973: 107-108) eşliğinde gerçekleştirilen bu ziyaretle Darülfünun ihtiyaçları Maarif vekaletine iletilmiş, başbakan İsmet İnönü ile görüşme yapılmış ve İzmir'de olan Cumhurbaşkanı Atatürk ile görüşmek için 10 şubatta yola çıkılmıştır. 11 Şubat'ta İzmir'e ulaşan kurulu; Atatürk, yaveri aracılığı ile ertesi gün yemeğe davet etti (Baltacıoğlu, 1966: 104; Baltacıoğlu, 1973:107,108). Gece üç buçuğa kadar süren fikir alışverişinde bulunulmuş ve önemli konular ele alınmıştır. Konuşulan konular içerisinde eğitimin dinsel mi yoksa ulusal mı olması gerektiği (Baltacıoğlu, eğitimin laik olması gerektiğini belirtmiştir), laiklik, nüfus, hilafet, güzel sanatlar, devrimlerin yöntemi ve sürecin nasıl işlemeli gibi farklı konular da vardı (Baltacıoğlu, 1941h: 14; Baltacıoğlu, 1973: 108).

Baltacıoğlu'nun rektörlüğü zamanında yapılan önemli icraatlardan biri de Darülfünun'da İlahiyat Fakültesi'nin açılmasıdır. Cumhuriyetin ilanından sonra 3 Mart

1924 tarihinde ilan edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun dördüncü maddesinde, din alanında yetkin kişilerin yetiştirilmesi için Darülfünun'da bir İlahiyat Fakültesi'nin kurulması gerektiği belirtilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1340: 25-27). Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun öngördüğü doğrultuda Darülfünun'da çalışmalar yapılmaya başlanmış ve 7 Mayıs 1924'te çalışmalar netice vermiş ve saat on birde Darülfünun konferans salonunda ilahiyat fakültesi törenle açılmıştır. Baltacıoğlu, yeni fakültenin bilime önem vermesinden dolayı softalar ve Sebilürreşadçılar tarafından istenmediğini belirtmiştir. Bunun en büyük kanıtı ise Sebilürreşad'da Yahya Afif'in kaleminden çıkan bir makaledir. Bu makalede Baltacıoğlu ve fakülte şiddetle eleştirilmiştir. Yazılan makalede yeni kurulan İlahiyat Fakültesi aşağılayıcı bir dille eleştirilmiş ve fakültenin ilmî durumunun gayrı muayyen olduğu belirtilmiştir (Afif, 1340: 55-58. Akt. Obuz, 2015: 40; Baltacıoğlu, 1941: 14). Eleştirilere rağmen düşüncelerinden vazgeçmeyen Baltacıoğlu, tarihten ve hayattan uzaklaştırdığımız softalığı Cumhuriyet döneminde yeni vizyon sahibi Darülfünun'a sokma yanlışını yapmayacaklarını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1941: 14). Böylelikle yeni açılan ilahiyat fakültesinin vizyon ve misyonundan taviz vermeden bilimle ilerleyeceğini belirtmiştir.

Baltacıoğlu'nun rektörlüğü zamanında rahatsız olduğu durumlardan biri de üniversite akademik kadrosunda bir düzenleme yapılması istenmesiydi. Baltacıoğlu, üniversitenin özerk olması gerektiğini düşünüyor ve üniversitenin kararlarını kendisi alması gerektiğine inanıyordu (Baltacıoğlu, 1958a: 1-8). Bunun için kendisinden istenen bu isteğin karşısında durmuştur. Zira tensikatın üniversitede olumlu sonuçlar vereceğine inanmıyordu. Baltacıoğlu darülfünunda birinci, ikinci ve üçüncü zekâyâ sahip kişilerin var olduğunu, ancak bu durumun dünyanın başka yerlerinde de aynı olduğunu belirtmiştir. Üniversitelerin gelişmelerinin ülkenin genel kültür düzeyi gelişmeleriyle paralellik gösterdiğini de ifade eden Baltacıoğlu, üniversitelerinin millî olmalarının yanında uluslararası bir yönünün de olduğunu belirtmiş ve bunun için üniversitelerinin yurt dışındaki üniversitelerle bilgi alışverişinde olmaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca üniversite hocalarının belli aralıklarla yurt dışına çıkmaları ve buralarda araştırmalar yapması gerektiği ve yine üniversite hocalarının yabancı dille yayın yapmalarının teşvik edilmesi gerektiğini, ülkemizde uluslararası bilimsel kongrelerin yapılarak Türk bilim adamlarının ülkemize ve dünya tanıtılması gerektiğini belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1941: 14); Baltacıoğlu, 1941j:14).

Baltacıoğlu, rektörlüğü sırasında darülfünuna birçok hizmetlerde bulunmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir: Darülfünün bütçesini on kat artırarak yüz bin liradan bir milyona çıkartmış, eczacılık ve diş hekimliği fakültelerini modern bir yapıya kavuşturmuş, bahçe düzenlemesi, bahçenin ağaçlandırılması yapılmış, Darülfünün tüzel kişiliğe kavuşmuş, İlahiyat fakültesi açılmış, Darülfünün hizmetine verilen Medresetülkuzat binası tadilattan geçirilmiş ve içerisindeki kitap sayısı yüz bine çıkartılmış. Yapılan bu çalışmalara rağmen özellikle de darülfünunda yapılması istenen tensikata karşı çıkmasından sonra hakkında dedikodular çoğalmış ve hakkında otomobil aldı, perde aldı, dairesine kalorifer döşetti, rektör komünist gibi çok kötü ithamlarda bulunmuş ve bu durum Baltacıoğlu'nu çok yormuştur (Baltacıoğlu, 1941j:14; Baltacıoğlu, 1950a:3). Bu söylentiler üzerine 'İçtihad' dergisinde bir yazı kaleme alarak, karşı karşıya kaldığı bu durumdan rahatsızlığını dile getirmiştir. Yaptığı her konuşma kendi aleyhine kullanılmıştır. Hatta ateşli silahla kolundan vurulan bir darülfünün öğrencisinin Rektör Baltacıoğlu'na kendisine yapılan bu muameleyi doğru bulur musunuz sorusuna, Baltacıoğlu'nun doğru bulmadığını belirtmesi dahi, öğrenciyi ihtilale teşvik etti diye anlaşılmıştır (Baltacıoğlu, 1925: 3517). Diş ve eczacılık fakültelerinin fiziki şartları daha iyi yere taşınması dahi alay konusu olmuş, Yıldız sarayında çürümeye terk edilmiş elli bin cilt kitabı daha uygun bir yere taşıttırması da küçümsenmiş ve kütüphaneye değil de ambar yaptı denilmiştir (Baltacıoğlu, 1931: 333; Baltacıoğlu, 1925:3517). Gelinek noktada her şey Baltacıoğlu'nun aleyhine gelişmekteydi. Gerçekleri açıklamak ya da müdafaa etmek için enerjisi kalmayan Baltacıoğlu yapılacak şeyin istifa etmek olduğunu belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1941k: 14). Tüm bunların üstüne bir de Baltacıoğlu'nun yıllık ödeneğinden 10 liranın kesilmesine dair verilen teklifin kabul edilmesi bardağı taşıran son damla olmuştur (Baltacıoğlu, 1958a: 1; Baltacıoğlu, 1950a: 3). Yıllık ödeneğin kesilmesini Çankırı Milletvekili Talat Bey verdiği önergede şöyle açıklamıştır: Yüce meclis, Darülfünün olgunluk derecesinde olduğunda hem fikirdir. Hükümetle maliye encümeninin hazineden Darülfünün'a verdikleri ödeneklerin geçen senelere göre fazla oluşu bu kararlılığın göstergesidir. Ancak bu ödemelerin olması için Darülfünün'da yapılan çalışmaların mevcut durumların tamamında manevi şahsiyetine layık ve hak ettiğini tam olarak göstermesine bağlıdır. Yüksek meclisi üzen birtakım olaylardan dolayı Darülfünunu idare eden makama karşı bir ifadesi olmak üzere verilen yıllık ödeneğin on lira eksik olarak verilmesini teklif ederim (TBMM. Zabıt Ceridesi, 1341: 320).

Tüm bu yaşananların ardından 26 Nisan 1925 tarihinde Maarif Vekaletine telgraf çekerek istifasını bildirmiştir. Uzun süre yaptığı işlerin eleştirilmesi ve dedikodu malzemesi olması sebebiyle istifası basında da kendine yer bulmuş ve o dönem de yayın yapan Cumhuriyet gazetesi istifa haberini okurlarına 30 Nisan 1925 yılında ilk sayfada duyurmuştur (Cumhuriyet, 1925: 1). İstifa haberinin Cumhuriyet Gazetesinde yayımlandığı gün, maarif vekili Hamdullah Suphi Bey'den Baltacıoğlu'na Darülfünunda rektör ve hoca olarak yaptığı çalışmalar için teşekkür mahiyetinde bir yazı ulaşmıştır (Baltacıoğlu, 1998: 388. [518. Dipnot]).

3.3.11. Gazi Terbiye Enstitüsü'nde Müdür Vekilliği

İsmail Hakkı Baltacıoğlu rektörlük görevinden ayrıldıktan sonra darülfünunda öğretim üyeliği görevine devam etmiştir. Maarif Vekili Cemal Hüsnü (Taray) Bey, 1929 yılında bir telgraf göndererek Baltacıoğlu'nun Ankara'ya gelmesini istemiştir. Davete icabet ederek Ankara'ya giden Baltacıoğlu'na Maarif Vekili Cemal Hüsnü (Taray) Bey, Gazi Terbiye Enstitüsü Müdürü olmasını teklif etmiştir. Hatta Darülfünun'daki vazifesine de devam edebileceğini belirlemiştir. Baltacıoğlu kendisine yapılan teklifi hemen kabul etmemiştir. Baltacıoğlu kendisine teklif edilen kurumun teşkilat yapısının doğru olmadığı ve kendisinin enstitü için bir ıslahat programı hazırlayacağını ve raporun Maarif Vekilliğinin bu raporu kabul etmesi sonrasında müdürlüğü kabul edeceğini ve o zamana kadar vekaleten çalışacağını belirtmiştir. Maarif Vekili Cemal Hüsnü (Taray) Bey'in Baltacıoğlu'nun şartlarını kabul etmesi üzerine 24 Kasım 1929 yılında göreve başlamıştır (Obuz, 2015: 42).

Sıkı bir çalışma ile bir ay gibi kısa bir süre de çalışmalarını tamamlayan Baltacıoğlu, enstitüyü dört kat olarak düşünmüş ve her katı bir ev olarak adlandırmıştır; 1. kat “tabiat”, 2. kat “medeniyet”, 3. kat “fikir”, 4. kat “ilim” evi olacak şekilde planlamıştır. 4. kattaki ilim evi bölümünü de kendi içerisinde dörde ayırmış ve burasını da “yaşatma ve olgunlaştırma laboratuvarı” olarak tanıtmıştır. Ayrıca kurumda birtakım tasarruflara gitmiş ve çalışanlarında klasik memur zihniyetinden çıkartarak üretken olmaları için çalışmalar yapmıştır (Baltacıoğlu, 1941m: 14; Baltacıoğlu, 1998: 309-310).

Sınıf geçme sisteminin olmadığı Enstitüde, kazanılan becerilere göre gelişim aşamaları vardı. Sınıf geçme durumu olmadığı için sınavla öğrenci değerlendirme sistemi de bulunmamaktaydı. Ancak öğrenci içinde bulunduğu eğitim aşamasının gerekliliklerini

başarıyla tamamlaması gerekmektedir. Bu enstitüyü tamamlayan öğrencilere de edindikleri yetenek ve düzeye göre belgeler verilecekti. Verilen belge ile öğrencinin yetenekleri ve öğrencinin kazandığı bilgilerin türü belirtilmiş olacak. Enstitü için gerekli olan her şey öğrencilerin gayretleri ve çalışmalarıyla yapılacaktır. Ayrıca bu enstitüde verilecek olan eğitimde kitaba bağlı skolastik anlayış olmayacaktır (T. Baltacıoğlu, 1998: 207). Dört kişilik masalardan oluşan her zaman temiz yemekhane, yemekhanede self servis olması, yemekten sonra öğrenci ve öğretmen toplantılarının yapılması, sigara için dumanlık adı verilen ayrı bir mekânın yapılması, ayda bir iki defa münazaraların yapılması, öğrencilerin doğa gezileri yapması, çay servisinin sürekli olması, öğrencilerin kendi işlerini kendilerinin yapmaları sağlanması, bir öğretmenin koordinatörlüğünde temsil, konferans, yardım gibi heyetlerin oluşturulması, okul bahçesine tavuk kümesi yapılması (Arman, 1969: 69), bahçenin ekilip biçilmesi gibi bir çok hedef belirlenmiştir (Baltacıoğlu, 1941n: 14). Baltacıoğlu kısa süre de olsa yaptığı müdürlük görevinde Gazi Eğitim Enstitüsüne bir dinamizm kazandırmıştır. Baltacıoğlu tarafından yapılan çalışmalar öğrenciler tarafından da kabul görmüştür. Baltacıoğlu görevi sırasında yemekhane masalarının üstündeki örtüyü kaldırmıştır, bu durumun nedenini soranlara da medeni insanın yemeğini dökmeden yiyebileceği cevabını vermiştir (Ilıpınar, 1978: 50). Baltacıoğlu, Enstitüye birçok yenilik getirmesine rağmen buradaki görevi çok uzun sürmemiştir. Zira Baltacıoğlu'nun tasarıları Maarif Vekilliği tarafından kabul edilmeyince vekaleten ve ücretsiz bir şekilde yürüttüğü görevi 10 Haziran 1930'da son bulmuştur (Baltacıoğlu, 1941n: 14). Baltacıoğlu'nun Gazi Eğitim Enstitüsündeki görevi ona büyük tecrübeler kazandırmıştır. Zira kafasında var olan birçok düşünce, teşebbüs ve söylemlerini uygulayarak sahada görme fırsatı bulmuştur (Baltacıoğlu, 1939t: 10).

25 Kasım 1922 yılında estetik öğretmeni olarak göreve geldiği (Baltacıoğlu, 1978a: 13), 1 Eylül 1923 senesinde de resim pedagoji derslerine girmeye başladığı (E. S. A, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Dosyası. No: MO 067624.), revize edilmesine katkı sağladığı, resim pedagojisi bölümünü kurduğu Sanayi-i Nefise Okulu'ndan ayrılmak mecburiyetinden kalması Baltacıoğlu'nu çok üzmüştür. Bu okuldan ayrılma süreci aşama aşama gerçekleşmiştir. İlk önce estetik dersleri kendisinden alınarak Ahmet Haşim'e verilmiş, akabinde de üzerindeki resim pedagojisi dersleri alınmıştır. Okul müdürü Namık İsmail Bey 26 Eylül 1932 yılında Baltacıoğlu'na bir telgraf göndererek, Maarif vekaletinin aldığı karar gereğince, akademik kadroda yapılan birtakım düzenlemeler yapılmış ve bu düzenleme sonucunda görevine son verildiği belirtilmiş, bu durumun

kadroda kalan arkadaşlarımızı da çok üzdüğünü belirtmiş ve şimdiye kadar yaptığı çalışmalar için teşekkür edilmiştir (Baltacıoğlu, 1941o: 14).

3.3.12. Anadolu Gezisi

Baltacıoğlu kendisini geliştirmek için yaptığı okumaların yanında gezilere de önem vermiştir. Anadolu'yu yakından tanımak isteyen Baltacıoğlu, Cumhuriyetin ilanından önce Anadolu'nun birçok yerine giderek verdiği konferanslar esnasında gözlemler de yapmıştır. Baltacıoğlu, İhsan Sungu Bey ile Vali Rahmi Bey'in daveti üzerine İzmir'e gitmiş ve burada öğretmenlere ve halka birtakım konferanslar vermiştir. İzmir Sultanisi'nde 15 Temmuz – 5 Eylül 1915 tarihleri arasında eğitim alanında verdiği konferanslar, “İlm-i Terbiye Konferansları” adında; 14 Ağustos 1915 ile 15 Eylül 1915 tarihleri arasında halka yönelik olarak verdiği konferanslarda “İzmir Konferansları” adıyla kitap hâlinde basılmıştır (A. Y. Baltacıoğlu, 2006:179).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 6 Ağustos 1917 tarihinde Millî Talim Terbiye Cemiyetinin genel sekreteri unvanıyla, yanında da cemiyetin başkâtibi, bir üye ve bir fotoğrafçıyla oluşan bir ekiple ilk Konya olmak üzere Eskişehir, Ankara Afyon ve İzmir'e birtakım incelemeler yapmak ve konferanslar vermek üzere gitmiştir (Baltacıoğlu, 1940n: 14). Bu gezide çektiği fotoğraflar ve Anadolu'da aldığı çeşitli eşyaları İstanbul'da bir sergi açarak sergilemiştir. Sergiye de 'Anadolu Sergisi' adını vermiştir (Baltacıoğlu, 1940o:14).

Bu gezilerinden başka Balkan savaşıdan bir yıl önce yaptığı Edirne gezisi de vardır. Edirne'yi çok sevdiğini belirten Baltacıoğlu, bundan 7-8 yıl sonra yaptığı Anadolu gezisindeki izlenimlerinde Anadolu'nun içler acısı durumundan bahsetmiştir. Afyon'dan Konya'ya kadar olan kısım için toprak yığını tabirini kullanmıştır. Konya ovasına kadar kısımda dağlarda orman olmadığını, ortamın kasvetli ve buralardaki hayatın çağın çok gerisinde kaldığından bahsetmiştir (Baltacıoğlu, 1337:34; Baltacıoğlu, 1338: 28-29; Baltacıoğlu, 1942a: 30).

1921 yılında önce İnebolu'ya ardından da Ankara'ya giden Baltacıoğlu, Anadolu'yu bir kez daha gözlemleme fırsatı bulmuştur. Yaklaşık bir ay kadar Ankara'da bulunan Baltacıoğlu, 16-21 Temmuz 1921 tarihinde gerçekleşen Maarif kongresine de katılmıştır. Bu sıralar kurtuluş savaşının yapıldığı yıllara denk gelmesi ve kongrenin yapıldığı günlerde Eskişehir ve Kütahya'nın işgal edilmesi üzerine kongre birkaç oturum sonra tatil edilmiştir (Baltacıoğlu, 1941ö: 14). Maarif kongresinin tatil edilmesinin hemen

ardında Mehmet Emin (Erişirgil) ile Kırşehir, Kayseri, Niğde, Tokat, Amasya ve Samsun gibi şehirlerde birtakım incelemelerde bulunmuş ve birçok konferans vermiştir. Üç ay gibi uzun süren bu gezide Anadolu'yu ve Anadolu insanını daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur (Baltacıoğlu, 1941p: 14); Baltacıoğlu, 1998: 377. [413.dipnot]). Baltacıoğlu Anadolu'da yaptığı gezilerin kendisine birçok bilgi ve tecrübe kattığını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1941b: 14).

3.3.13. Darülfünun Reformu: Baltacıoğlu'nun Darülfünun Ayrılışı ve Yeni Adam'ın Doğuşu

Cumhuriyet'in resmen ilan edilmesinden sonra, yeni kurulan devlet; birey, toplum ve devlet nezdinde birçok yenilik yapmıştır. İlk başlarda yapısına dokunulmayan Darülfünun da zaman içerisinde birtakım düzenlemeler yapılma düşüncesi oluştu. Bunun en büyük sebebi ise bazı üst düzey siyasilerde, Darülfünunun ülkede yapılan devrimlerde gerekli gayreti göstermediği inancının oluşması oldu. Siyasilerde bu fikrin oluşmasında harf inkılabı, öz dil hareketi gibi büyük yenilikler yapılırken Darülfünun'un olaylara tamamen tepkisiz kalması, her şeyden elini ayağını çekmiş gibi tecerrüt bir tavır takınması olmuştur (Cumhuriyet, 1933: 5).

Darülfünun da yapılacak olan yeniliklerin Avrupa tarzında olmasını isteyen devlet erkânı, İsviçre'den Prof. Albert Malche'nı ülkeye davet etmişler ve Darülfünun hakkında rapor hazırlamasını istemişlerdir. Malche, 16 Ocak 1932'de İstanbul'a geldi. Başbakan İsmet İnönü başta olmak üzere, Millî Eğitim Bakanı Esat Sagay ve bazı bakanlık yetkilileriyle Ankara'da 18 Ocak'ta birtakım görüşmeler gerçekleştirdi. Ankara'daki görüşmelerinden sonra çalışmalarına başlayan Malche, 29 Mayıs 1932 de tamamladığı çalışmasını 31 Mayıs 1932 yılında dönemin Millî Eğitim Bakanı Esat Sagay'a arz etmiştir (Kocatürk, 1984: 3).

Prof. Albert Malche'in hazırladığı rapor üç bölümden oluşmaktaydı. İlk bölümde yapılan çalışmanın mahiyeti, ikinci bölümde Darülfünun mevcut durumunun incelenmesi ve tahlili, üçüncü bölümde ise yapılması gereken düzenlemeler yer almaktaydı (Dölen, 2010b: 96). Prof. Albert Malche hazırladığı rapor da Darülfünun'un durumunu bir makineye benzeterek şöyle açıklamıştır: Darülfünun zayıf bir verim vermek için işlerini yerine getiren bir kurum niteliğindedir. Yapılması gereken iş, makineyi gereksiz teferruatlardan ayıklayarak sadeleştirmek, mesaiyi artırmak ve bu makinenin başında duranlara uygulama imkânları vererek birçok eksik taraflarının giderilmesini sağlamak

(Malche, 1939:21). Darülfünun hakkındaki düşüncelerini bu şekilde açıklayan Malche, Darülfünun hakkında çok karamsar olmadığını ancak durumunda hafife alınmamasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Durumun farkında olan Hükûmet, raporu dikkatle incelemeye almıştır. Konuyla yakından ilgilenen Atatürk de raporu detaylı bir şekilde incelemiş ve gerekli notlar almıştır.

Malche, raporu hazırlama çalışmaları sırasında Baltacıoğlu ile İstanbul'da bir görüşme gerçekleştirmiştir. Baltacıoğlu bu görüşmeden elde ettiği izlenimler neticesinde sebebini bilemediği bir şekilde tedirgin olmuştur (Baltacıoğlu, 1941o: 14). Görevde kalıp kalmama konusunda birtakım endişeler yaşayan Baltacıoğlu'na kötü haber 1933 yılının ağustos ayının ilk günlerinden gelen bir mektup ile ulaşmıştır. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip imzasıyla gelen mektupta, 31 Temmuz 1933 tarihi itibarıyla görevden alındığı ve şimdiye kadar yaptığı hizmetler için teşekkür edilmiş ve konunun şahsi bir durum olmadığı belirtilmiştir. Görevden alınmasını kendince izah edemeyen Baltacıoğlu, duruma çok üzülmüş ve altı ay kadar kendisini dış dünyadan soyutlamıştır. Bu süreçte kendisini sadece Servet Yesarioğlu aramıştır. Servet Yesarioğlu'ndan başka kimsenin aramaması Baltacıoğlu'nu da ayrıca üzmüştür (Baltacıoğlu, 1941r: 14). Yapılan reform çalışmalarında görevden alınan tek kişi Baltacıoğlu değildi. Yapılan yenilikler kapsamında Darülfünun'da derslere giren 240 öğretim üyesinden 157'si görevden alınmıştır (Baltacıoğlu, 1998: 357 [248.dipnot]; T. C. Resmî Gazete, 1933: 2635,2636).

Baltacıoğlu'nun yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devlet yönetimi ile arasının iyi olmasına rağmen görevden alınması ilk bakışta biraz garip gelebilir. Ancak Baltacıoğlu'nun kendisinden istenen kadrodaki değişiklik talebine olumlu bakmaması ve üniversitenin özerk olması konusundaki kesin tavrı (Baltacıoğlu, 1958a: 1-8), Baltacıoğlu'nun Serbest Cumhuriyet Fırkası'nda (SCF) siyaset yapması ve 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (SCF) İstanbul İl başkanlığını yapması, ve kaleme aldığı o dönem yayın hayatında olan "Yarın" gazetesinde yayımlanan "Bizim Tapındığımız Mustafa Kemal" adlı yazı da belirttiği hususlar Baltacıoğlu'nun görevden alınmasının gerekçeleri arasında sayılabilir. "Yarın" gazetesinde çıkan yazısında, bizim lider olarak gördüğümüz ve kabul ettiğimiz Mustafa Kemal Halk fırkasının genel başkanı olan Mustafa Kemal değildir, bizim lider olarak gördüğümüz Mustafa Kemal, Türk ulusunun ulusal gücü ile Türk milletinin istikbalini kurtaran, inşa eden ve gelecekte Türk milletine ebedî önder olma kabiliyet ve gücünü muhafaza eden Mustafa Kemal'dir. Bu düşünceler tamamıyla özgür düşüncemizdir. Zira benliğimizin kesin ifadesidir. Baltacıoğlu

tarafından kaleme alınan bu yazı birtakım çevrelerce yadırganmıştır (Baltacıoğlu, 1930a:1). Baltacıoğlu'nun Kaleme aldığı bu yazıya dönemin yayın hayatında olan başka bir gazetesi “Vakit”te “Onların Tapındığı Mustafa Kemal” başlıklı bir yazıyla cevap gecikmemiştir. Yazıda bir tek Mustafa Kemal'in olduğu belirtilmiş, ülkede büyük ve kalıcı yenilikler yapmış, halk fırkasını kendisi kurmuş, halk fırkası Mustafa Kemal'i yetiştirmemiş olduğu belirtildikten sonra Baltacıoğlu ağır bir dille eleştirilerek, Darülfünun Kürsüsünden ayak siyasetine düştüğü, Atatürk'ün benim partim dediği bir partiden birtakım kelime oyunları ile ayrı göstermekte samimi iseniz, bu sağlıklı bir akıl yürütmeye işaret etmez... (Vakit, 1930: 1) denilmiştir. Baltacıoğlu'na tepki sadece bu yazı ile sınırlı kalmamış, Reşit Galip de Baltacıoğlu'nu eleştirmiştir. Reşit Galip eleştirisinde Baltacıoğlu'nun iki Mustafa Kemal tasavvur ettiğini, bunlardan birini lider olarak gördüğünü belirtirken, Halk Fırkasının genel başkanı hakkındaki görüşlerini sakladığını, Atatürk'ü kıyaslarken bir ressamla karşılaştırmasının da hata olduğunu, bir ressam ile bir vatanın kurtuluşunda ve inşasında liderlik yapan kişinin mukayese edilmesinin yanlış olduğunu ve bu mukayesenin siyasi hırsın getirdiği yanlışlık olarak belirtmiştir (Galip 1930a:1-2); Galip, 1930b: 1-5). Baltacıoğlu, Reşit Galip tarafından kendisine yapılan bu eleştiriye bir mektupla cevap vermeyi tercih etmiştir. Mektupta yazdığım yazıda belirttiğim konularla hiçbir alakası olmayan ithamlarınıza cevap vermeyi dahi gerekli görmüyorum, hürmetler... (Hâkimiyeti Milliye 1930a: 1) yazmıştır.

Ahmet Ağaoğlu anılarında Baltacıoğlu'nun bu yazısı hakkında Atatürk'le aralarında konuşma geçtiğini ve bu konuşmaya dayanarak da Atatürk'ün de yazılanlardan memnun kalmadığını belirtiyor (Ağaoğlu, 2011: 87). Serbest Cumhuriyet Fırkasına üye olan Mustafa Şekip, Edebiyat Fakültesinin aldığı karar ve hükûmetin baskısı sonucunda partiyle tüm ilişkisini kesmiştir, fakat Baltacıoğlu il başkanlığı görevinden istifa etmesine rağmen parti üyeliğinden istifa etmemiştir. Parti ile ilişkisini kesmeyen bir diğer akademisyen ise Ahmet Ağaoğlu'ydu. 1933 yılında yapılan Darülfünun reformunda partiyle tüm ilişkisini kesen Mustafa Şekip, üniversite kadrosuna alınırken parti üyelikleri devam eden Baltacıoğlu ve Ahmet Ağaoğlu üniversiteden uzaklaştırılmıştır (Dölen, 2010b: 57-58). Üstelik Malche, Baltacıoğlu'nun üniversiteden ilişkisinin kesilmesini istememiştir. Hatta Baltacıoğlu'nun üniversiteden uzaklaştırılmasının kendi bilgisi dışında gerçekleştiğini belirtmiştir (Arslan, 1995: 350). Tüm bu bilgiler bize gösteriyor ki Baltacıoğlu'nun görevden alınmasının nedeni yapılan reformlar sebebiyle değil de

Baltacıoğlu'nun kaleme aldığı yazılar ve Serbest Cumhuriyet Halk Fırkası'ndaki siyasi çalışmalarıdır.

Üniversiteyle ilişkisi kesilen Baltacıoğlu'nun, geçimini sağlamak için bir iş yapması gerekiyordu. Yapacağı bu işin aynı zamanda kendisinin de sevdiği bir iş olmasını isteyen Baltacıoğlu, haftalık bir gazete için kolları sıvadı. Baltacıoğlu çıkartacağı bu haftalık gazeteye “Yeni Adam” adını verdi ve bu “Yeni Adam”ın özgürlükler içinde, hürriyet ortamında değil de zorluklardan dolayı çıktığını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1937u: 2). Gazetenin isminin belirlenmesinde Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa ve Nurullah Ataç'ın da etkisi olmuştur. Gazetenin çıkarılmasında Ahmet Hamdi Tanpınar'a ve Nurullah Ataç'a çok güvenen Baltacıoğlu, kendisini ilk terk edenlerinde bunlar olduğunu belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1943: 2). Ankara Caddesinde bir yer tutarak “Yeni Adam”ın ilk sayısı 3000 tane basılmış ancak bunun 1500'ü satılmıştır. İlk başta fena olmayan satış rakamı ilerleyen zamanlarda daha da düşerek gazete kapanma noktasına kadar gelmiştir. Maddi açıdan zor durumda olan gazetenin yayın hayatına devam edebilmesi için matbaacısı Takfor Batmaz destek vermiştir (Baltacıoğlu, 1941s: 14). Ayrıca “Yeni Adam”ın haftalık çıkmasından dolayı bazı çevrelerce dergi olarak algılandığını belirten Baltacıoğlu, bunun yanlış olduğunu, Yeni Adam'ın bir fikir gazetesi olduğunu belirtmiştir. Günlük çıkmamasına karşın günlük olayları kovaladığını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1942b: 2). Konu yelpazesi çok geniş olan “Yeni Adam” 1938 yılında bir yıl süreyle kapatılmış olmasına rağmen 44 yıl boyunca yayın hayatını sürdüren gazete fikir yapısını “Ülkümüz demokrasi ve Cumhuriyet için çalışmaktır” (Türkkan, 2008: 30-156; Demirci, 2004: 8-22), olarak belirlemiştir.

1938 yılında bir yıl süreyle gazetenin kapatılma gerekçesi ise, Almanya'nın faşist politikalarının eleştirilmesi olmuştur. Almanya'nın faşist yönetimini hedef alan eleştiriler sonrasında, “Yeni Adam” gazetesi, Basın Genel Müdürü N. Kıcıman'ın ihtarıyla karşılaşmıştır. Genel Müdür Kıcıman'ın mektupla yaptığı uyarıda, “Yeni Adam” gazetesinin 2 ve 30 Aralık 1937 tarihinde çıkan sayılarında Almanya aleyhine yazıların olduğu belirtilmiş ve dost olduğumuz bir devletin iç ve dış işlerine karışmamanız ve tarafsız olmanız istenmektedir denilerek gereğinin yapılması istenmiştir (T. Baltacıoğlu, 1998:90; Türkkan, 2008: 152). Bu uyarı yazısından kısa bir süre sonra hükümet, dış siyasetini teşvik edici özellikte yayınlar ve karikatür yayınladığı için “Yeni Adam” gazetesinin 17/02/1938 tarihli sayısının toplattırılmasına ve bir yıl süreyle yayın yasağına karar verdi ([BCA], 030.18.01.02/82.14.12.). Ancak burada şunu hemen belirtmek

gerekir bu yapılanlar Baltacıoğlu'na karşı yapılan özel bir muamele değildir. Bu dönem basın sıkı bir kontra altında tutulmaktadır. Bu yıllar Baltacıoğlu için çok sancılı geçmiştir. Hem yıllarca emek verdiği ve çok sevdiği işinden ayrılmış hem de maddi sıkıntılarının olması, süreci çok zorlaştırmıştır. Bu zor zamanları kendisi şöyle dile getirmiştir: Maddi durumum her geçen gün kötüye gitmekteydi, öyle bir zaman geldi ki ayakkabımın altına pençe vurduracak param yoktu. Ayakkabılarım su alıyordu ve ayakkabılarımı, içine her gün karton koyarak kullanıyordum. Hatta aç kaldığımız günler de oldu (Baltacıoğlu, 1941ş: 14). Bu zor günlerde paraya çok ihtiyacı olan Baltacıoğlu, evinin bahçesinde sebze, çiçek fidesi, ağaç fidanı yetiştirip satarak kendisine ek gelir sağlamaya çalışmıştır (Bozok, 1978:6; Yücel, 1998: 28). Maddi ve manevi yaşadığı tüm bu sıkıntılara rağmen hayata küsmemiş ve kendisini ilim çevrelerinden hiç koparmamıştır. Birtakım konuşmalara katılmış, o dönem İstanbul'da entelektüellerin katıldığı oturumlarda yer almış, uzun yürüyüşlere çıkmış ve hayata tutunmuştur (Arman, 1969:156).

17-29 Temmuz 1939 tarihlerinde Ankara'da yapılan Eğitim Şurasına davet edilen Baltacıoğlu, Cumhuriyet dönemin ilk eğitim şurasında ilköğretim komisyonu başkanı olarak çalışmalara katkıda bulunmuştur. Baltacıoğlu'nun İlköğretim komisyonu başkanlığı yaptığı bu ilk şurada toplam sekiz komisyon oluşturulmuştu (Ergin, 1977: 2011; Akşam, 1939: 13; Cumhuriyet, 1939: 9). Burada Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yle de görüşmüştür. İnönü'nün Baltacıoğlu'nun 1933 yılında Darülfünun da yapılan reformla üniversiteden uzaklaştırılmasından sonra, bir daha başka bir görev verilmediğini Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'den öğrenmesi üzerine, Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde önce eğitim bilim, tedris usulleri, eğitim tarihi dersleri ve hemen sonra da yeni açılan pedagoji bölümünde iki yeni ders daha verilmiştir (Baltacıoğlu, 1941t: 12-14). İlk başta kadrosuz olarak çalışmış ve dersleri konferanslar şeklinde vermiştir. (Baltacıoğlu, 1998: 392, [551. Dipnot]). Bu derslerin ücretini ise Maarif Vekâlet'inin bütçesinden 1/2/1941 tarihinden itibaren olmak üzere ve haftada da dört saati geçmemek kaydıyla her bir ders saati için 25 lira verilmesi kararlaştırılmıştır ([BCA], 30.18.1.2/94.20.6.). Baltacıoğlu'na ödenen bu ücretler farklı kaynaklarda miktar olarak aynı telaffuz edilmesine karşın ödeme şekli olarak farklı bilgiler içermektedir. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde, 30.18.1.2/96.84.20. bu ücretin icra vekillerince kararlaştırıldığı belirtilmiştir. Hatta bu ücretin o dönem bütçede ödenek olmamasından dolayı tahsilinin sonraki yılları bırakıldığı belirtiliyor (Baltacıoğlu, 1998:

392, [551. Dipnot]). Kadroyu 27 Temmuz 1942 de almış ve 9 Şubat 1943 tarihine kadar bu kadroda kalmıştır (E. S. A.İ. H. B. D. No: MO 067624).

3.3.14.Siyasi Hayatı:

Baltacıoğlu, İkinci Meşrutiyet yıllarında siyasetle uğraşmamasına karşın, sahip olduğu düşünce ve savunduğu fikirler ile ittihatçılığa yakın bir insandı. Sahip olduğu milliyetçilik, halkçılık ve toplumculuk anlayışı İttihatçıların temel siyasi görüşleriyle uyumluydu. Fakat düşüncelerini politik bir tavır ile sergilemediği için İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri 1918 yılında Malta'ya sürülürken Baltacıoğlu bu durumdan etkilenmemiştir. Hatta Yeni görevler alarak memuriyet hayatında yükselmiştir (Kaçmazoğlu, 2001: 202). Politikadan uzak durmasına rağmen İttihat ve Terakki'nin yenilikçi anlayışı Baltacıoğlu'nun kendisini, İttihat ve Terakkiye daha yakın hissettirmesine sebep olmuştur. Bu durumu Baltacıoğlu şöyle dile getirmiştir: Politika ile uğraşmayı sevmiyorum, İttihat ve Terakkicilerle hiçbir bağlantımda yok ama Hürriyet ve İtilaf Fırkası ise görüş ve düşünce olarak bana çok uzak. Ben yeniliğe taraf olan biri olarak, yeniliği temsil eden İttihat ve Terakkiye kendimi daha yakın buldum (Baltacıoğlu, 1940ö: 14).

9 Aralık 1919 kurulan Millî Türk Fırkasının kurucuları arasında Baltacıoğlu da vardı. Partinin ağır topları aynı zamanda Türk Ocakları'nın da önde gelen isimleriydi. Yeni kurulan bu parti bazı çevrelerce kabul görmemiş ve ölü doğmuş bir parti diye yaftalayıp yasal olarak da kurulmadığını iddia etmelerine karşın, parti 1919 seçimlerine katılmıştır. Bağımsız adaylarla girdiği 1919 seçimlerinde tek bir milletvekilini meclise sokabilmiştir. O millet vekili ise Adnan (Adıvar)'dır. İstanbul'dan başka bir şehirde il başkanlığı açmayan parti, Meclis-i Mebusan'ın basılması ve ardından meclisin dağıtılmasından sonra parti çalışmalarını yapamaz duruma gelmiştir (Tunaya, 1999: 517-519; Üstel, 2010:80).

Baltacıoğlu politikayı şöyle açıklamıştır: İçerik olarak ister birleştirici olsun istersen ayrıştırıcı olsun politika: bir düşünce, bir mantık, bir ilim değil; politika bir aksiyon, bir amaç için yapılan eylemin, davranışın konusudur. Politika ortaya yeni bir şeyler koyma demektir. Politika düşünücü, tartışıcı olmak demek değildir. Sadece adalet, hak kavramlarının irdeleyen fakat icraat yapmasını, ortaya yeni bir şeyler koymasını bilmeyen bir politika, politika değildir (Baltacıoğlu, 1958b: 1). Ayrıca politikanın kesinlikle bilimle birleşmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Zira ayakları yere basan

iktidar ve muhalefetin varlığı sadece sağduyu ile gerçekleşmez. Doğru politikaların geliştirilebilmesi sağduyu ile değil bilgi ve bilim adamları ile mümkün olabilir (Baltacıoğlu, 1954a: 1). Ayrıca politikacıların ilk vasıflarının iş insanı olması gerektiğini belirtmiştir. Politika hakkında yapmış olduğu bu tanımlamalardan sonra politikacıları ikiye ayırmış, “kavval tip politikacı” ve “faal tip politikacı”. Kavval tip politikacıların iş yapmayı; konuşma, övünme ve eleştiriyi çok yaptığını ama çalışmadıklarını, faal tip politikacıların ise az konuşup çok çalıştıklarını ve bunlar için işten uzaklaşmadan çok çalışmanın tek amaçları olduğunu söylemiştir (Baltacıoğlu, 1958c: 1).

Yurt ödevlerinin en mühimi politikadır. Politikanın nihai amacı ise ‘millî yurt’tur. Politikalar millî çıkarları temel almalıdır. Politikalar millî çıkarlar üzerine kurulu olunca da herkesin siyaset yapmasına gerek kalmaz ancak her vatandaşın politik düşüncesinin olması gerekir. Zira bu politik düşünceyle seçmen olarak tercihini kullanacaktır. Tarafsızım diye politikadan uzak durmanın yurt ödevinden sorumluluk almayarak kaçmak olduğunu belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1950b: 1). Baltacıoğlu, herkesin politik bir düşüncesinin olması gerektiğini belirtmesine karşın politikanın kahvehanelerde sokaklarda, otobüslerde ve sokaklarda tartışılmasını ise doğru bulmamıştır. Politikanın yerinin meclis ve gazeteler olduğunu belirtmiş ve bunun dışındaki yerlerde politik tartışmaları laubalilik olarak nitelemiştir (Baltacıoğlu, 1951b: 3).

Topluma yarar sağlama açısından da politikacıları kategorize eden Baltacıoğlu, herhangi bir konuda ya da alanda bilgi birikimi veya tecrübesi olmadığı hâlde çıkarlarını ön planda tutan politikacılardan söz etmiş ve bu gruptakilerin her şartta iktidarı eleştirdiklerini belirtmiştir. İkinci gruptaki politikacılar ise doğru, dürüst, onurlu ve vatansever olduklarını ancak yeterli düzeyde bilgi birikimine ve sezgiye sahip olmayan anlayışsız ve ufukları dar kişiler olduğunu belirtmiştir. Üçüncü ve son grupta ise yapıcı ve ilerici politikacıların yer aldığını ve bunların toplumun mutluluğu ve refahı için çalıştığını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1950c: 1). 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasıyla siyasette ilk yakın irtibatını kuran Baltacıoğlu (Son Posta, 1930a: s.3), Serbest Cumhuriyet Fırkasının İstanbul il başkanlığı görevini üstlenmiş ve partinin İstanbul’da teşkilatlanmasına katkıda bulunmuştur. İstanbul’un farklı ilçelerinde şubeler açmıştır (Akşam,1930: 2; Son Posta, 1930b: 2; Cumhuriyet, 1930a: 3). Ekim 1930 da yapılan yerel seçimlerde İstanbul il başkanlığı yapmış ve bu seçimde bir bildiri yayımlayarak seçmene seslenmiştir. Yayımladığı bildiride özgürlük kavramı ile muhalefet arasında bağ kurmuş ve ikisini bir bütün olarak değerlendirmiş ve seçmenden muhalefete destek

çıkmalarını, zira muhalefetin özgürlük bekçisi olduğunu ve bunun için muhalefeti sevmelerini ve muhalefete kıymamalarını istemiştir (Son Posta, 1930c: 3).

Baltacıoğlu bir makalesinde muhalefetten siyasete girme gerekçesinin nedenlerinden birini şöyle açıklamıştır: Ben de bazıları gibi muhalif partilerin eğitici bir misyonuna inandığım için Serbest Cumhuriyet Fırkası'na girdim ancak zamanla bu düşüncesinde yanıldığımı ve muhalif partilerin pedagojik bir anlam ifade etmediklerini belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1946: 2). Başka bir makalesinde de siyasete girme nedenini bazı kesimlerin politika ile siyasetin aynı anda yürütülemeyeceğini belirtmeleri üzerine hemen Serbest Cumhuriyet Fırkasına girdiğini belirtmiştir. Parti içerisinde ilerleyen zamanlarda Atatürk hakkında olumsuz sloganların atılması üzerine hemen Fethi Bey'e istifa dilekçesini verdiğini ancak Atatürk'ün çalışsın demesiyle görevine devam ettiğini belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1951c: 3).

İlerleyen zamanda akademik kadroydayken siyaset yapması problem olmuştur. Baltacıoğlu'nun üniversitedeki aktif görevin yanında aktif siyaset yapması Atatürk'ün hoşuna gitmemiş ve A. Ağaoğlu'na Atatürk dikte vererek iki yazı kaleme alınmıştır. A. Ağaoğlu'nun kaleminden Atatürk'ün diktesiyle çıkan yazının biri Fethi Bey'e çekilen bir telgraftı. Telgrafta A. Ağaoğlu, Baltacıoğlu'nun partiden hemen ayrılıp üniversiteye dönmesini tavsiye ediyordu. A. Ağaoğlu'nun kaleminde çıkan ikinci yazıda Fethi Bey'e yazılmıştı ancak bu kez, yazının içeriği eleştiriydi. Atatürk'ün dediğini aynen yazan A. Ağaoğlu, kendisine Atatürk tarafından dikte edilen kelimelerin sertliğinden rahatsız oluyor ve bir müddet bekliyor... Yazdığı şeyler kendi düşüncesi olmamasına rağmen çok rahatsız olan A. Ağaoğlu, yazıyı yazdıktan sonra uyumadığını çünkü İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun saygıya layık temiz bir adam olduğunu bildiğini ve Serbest Cumhuriyet Fırkasına hürriyet için, vatan aşkı için kendiliğinden geldiğinden şüphesi yoktu. Üzüntüsünden kahrolan Ağaoğlu'nu R. Galip rahatlatmıştır. R. Galip, Ağaoğlu'na üzülmesine gerek olmadığı belirterek, gece yarısı saat üçten sonra kaleme alınan bu tür yazılara 'gece edebiyatı' denildiğini ve bu tür yazıların herhangi bir yere gönderilmeyeceğini yaverlerin ve kâtiplerin bildiğini söyler (Ağaoğlu, 2011: 90-91).

Atatürk'ün direktifleri ile kaleme alınan bu yazılar her ne kadar 'gece edebiyatı' olarak kaleme alınmış ve muhatabına gönderilmemiş olmasına rağmen, Baltacıoğlu'nun üniversite hocalığı ile siyaseti bir arada götürme isteği Atatürk tarafından pek iyi karşılanmadığı gerçeğini ortaya koyuyor. Üniversite hocalığı ve siyasetin aynı anda götürülme durumunun bir süre sürunceme ile devam etmesi basın da ilgisini çekmiş ve

15 Ekim 1930 yılında Milliyet gazetesinin de çıkan bir haberle siyaset ile bilimin aynı anda olmayacağı gerekçesiyle Baltacıoğlu'nun müstafi sayılacağı haberi çıkmıştır (Milliyet, 1930a: 1).

Dönemin başka bir siyasi gazetesi Son Posta'ta da siyaset ve üniversite hocalığının aynı anda devam edip etmeyeceği konusuna eğilmiş ve darülfünün hocalarından Şerif Bey ile yapılan mülakata binaen verdiği habere göre, Baltacıoğlu, Edebiyat Fakültesi tarafından Üniversitenin divan üyeliğine seçildiğini ve alınan prensip kararınca da divan üyelerinin ve dekanların siyasetle iştiğal etmelerinin doğru olmayacağı, Baltacıoğlu'nun da alınan bu karara bağlı kalacağı belirtilmiştir (Son Posta, 1930d: 2).

5 Kasım 1930 tarihli Milliyet gazetesi alınan prensip kararı gereğince Baltacıoğlu'nun istifa haberini duyurmuş ve kısa zaman içerisinde haber diğer gazetelerde de kendine yer bulmuştur (Milliyet, 1930b: 1; Cumhuriyet, 1930b: 1-4). Serbest Cumhuriyet Fırkası Genel Sekreteri Nuri (Conker) Bey'in Baltacıoğlu'nun istifasının doğruladığı haberi de 6 Kasım 1930 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkmıştır (Cumhuriyet, 1930c: 3). “Hâkimiyeti Milliye” gazetesinde de Baltacıoğlu'nun arkadaşlarına konuyla ilgili şu açıklamayı yaptığını belirtmiştir: Aslında partiye devamlı çalışma amacıyla girmedim. Üniversitenin tatil olduğu zamanlarda uğraş olsun diye girdim. Ancak şimdi edebiyat fakültesi mümessili olarak görevlendirildim. Fakültenin almış olduğu prensip gereği de siyasetle ilişiğimi keseceğim, demiştir (Hâkimiyeti Milliye, 1930b: 3). Baltacıoğlu, fakülte divan üyeliğine seçildikten sonra parti merkezine istifa dilekçesini göndermiştir ancak Serbest Cumhuriyet Fırkası genel başkanı Fethi Okyar Baltacıoğlu'nun istifasına çok üzüldüğünü, düşüncesinde ısrarcı olmamasını ve partideki görevine devam etmesini isteyerek istifasını kabul etmemiştir (Cumhuriyet, 1930d: 1-3). Fethi Bey'in çok nazik bir şekilde Baltacıoğlu'nun istifasını kabul etmemesi üzerine, Baltacıoğlu, Darülfünün'da çok ders yükünün yanında çeşitli görevlerinin de olduğunu ve partide de yapılacak çok işlerin olmasından dolayı her iki alana yetişmenin zor olduğunu düşünerek partiden değil il başkanlığı görevinden istifade ettiğini, ancak genel başkanının istifasını kabul etmemesi üzerine düşüncesini değiştirdiğini ve şimdi çok sevdiği üniversite hocalığını ve siyaseti aynı anda yapabilmenin yollarını aradığını belirtmiştir (Cumhuriyet, 1930e: 2). Darülfünunda bazı isimlerin yeni kurulan Serbest Cumhuriyet fırkasında siyaset yapmaya başlaması, bazı siyasileri ve basın organlarını tedirgin etmiştir. Basının ve bazı siyasilerin istememelerine karşın Baltacıoğlu, başından

beri vurguladığı, siyaset ile bilimin birlikte yürütülmesi gerekliliği düşüncesinden dolayı partideki mevcut görevini devam ettirmeye çalışmış ancak partinin ömrü kısa olmuş ve parti kendini feshetmek zorunda kalmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarı zamanında Darülfünun'daki görevinden 1933 yılında alınan Baltacıoğlu, komünist olduğu gerekçesiyle yıllarca izlenmiştir. Bu yıllar Baltacıoğlu için zor zamanlar olmasına karşın, cumhuriyet halk partisinin savunduğu ilkeleri savunmuştur. Bu durumu kendisi, Cumhuriyet Halk Partisi henüz kurulmamışken ben Laik, inkılâpçı, milliyetçiydim. Kaleme aldığım ilk kitabımın da Talim ve Terbiye'de İnkılâptır, diye açıklamıştır (Baltacıoğlu, 1954b: 2).

1943-1950 yılları arasında İsmet İnönü'nün isteği üzerine CHP'den iki dönem milletvekilliği yapmıştır. 1943-1946 yılları arasındaki ilk vekilliğini Afyon'dan, 1946-1950 yılları arasındaki vekilliğini de Kırşehir'den yapmıştır. Baltacıoğlu hayatında var olan disiplin ve düzeni vekillik yıllarında da aynen devam ettirmiş ve TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)'nin bütün çalışmalarını yakından takip etmiş, oturumlara katılmıştır (Baltacıoğlu, 1969b: 7). 1950 yılında tekrar Afyon'dan Cumhuriyet Halk Partisi adayı olan Baltacıoğlu bu sefer seçilememiştir. Baltacıoğlu seçimi kaybetmesini partisi için kötü ancak kendisi için iyi olduğunu belirtmiştir. Çünkü vekillik yıllarında okumadan ve yazmadan çok uzaklaştığını ve bu durumun kendisi için korku verici olduğunu, artık çalışma ofisinde kitaplarla vakit geçirmek, yeni şeyler yazmak ve büyük yazılı levhalar hazırlamak istediğini belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1969c: 7).

Darülfünun'a rektör olduktan sonra iktidarın kendisinden istediklerini yapmaması ile iktidar partisi ile arası açılmaya başlayan Baltacıoğlu'nun Serbest Cumhuriyet Fırkasına girmesiyle durum hat safhaya ulaşmış, 1933 yılında Darülfünun'da yapılan reformla kadro dışı kalmış ve 1930'lu yılların sonuna kadar iktidar partisi tarafından dışlanmıştır. 1939 yılındaki eğitim şurasında İnönü'nün Baltacıoğlu'nun 1933'ten beri aktif eğitim hayatında olmadığını öğrenmesi üzerine önce vekaleten sonra da kadrolu olarak Ankara Dil Tarih Fakültesi'nde derse girmiştir. Bu vesile ile iktidar partisiyle tekrar bir bağ kuran Baltacıoğlu'nun kaleme aldığı bazı kitaplar parti tarafından toplu bir şekilde alınmıştır. CHP 1941 senesinde Baltacıoğlu'nun "Gençler için en büyük tehlikeler" ve "Hayatta muvaffakiyetin şartları" adlı kitaplarında 400 tane satın almıştır (B.C.A, 490.01/1333.427.1.). Bu tarihten 2 yıl kadar sonra da CHP'den milletvekili seçilmiş ve bu görevini 1950 yılına kadar devam ettirmiştir. 1950 yılındaki seçimlerde meclise girememiş olmasına rağmen, CHP ile olan bağını sürdürmüştür. Baltacıoğlu'nun

kaleminden çıkan “Halkın evi” isimli çalışma da CHP tarafından Baltacıoğlu’na sipariş edilmiş ve 1950 yılında basılmıştır (Baltacıoğlu, 1972: 58; Baltacıoğlu, 1950d: 3).

1950 seçimlerinde ağır bir yenilgi alan CHP bunun sebeplerini araştırmak için birtakım çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu bağlamda CHP genel sekreterliği Baltacıoğlu’nda bazı şehirlere giderek inceleme ve gözlemlerde bulunmasını istemiştir. Bu isteğe olumlu cevap veren Baltacıoğlu gideceği muhtemel şehirlerin isimleri, Malatya, Sivas, Kayseri ve Erzurum ile bir ihtimal Trabzon olarak genel sekretere bildirmiştir. Bu illerden başka aynı yıl içerisinde Denizli ve Nazilli’ye de gitmiş, Nazilli bez fabrikasında çalışanlara konferans vermiştir. Verdiği konferansta Türk devrimleri ve Atatürk’ün bize bıraktığı yeniliklerden konuşmuştur. Ayrıca Nazilli’de öğretmenlere de bir ilkokulda konferans vermiştir. Baltacıoğlu bu konferansta özellikle Cumhuriyet döneminin eğitim hedef ve politikaları hakkında konuşmuş, Köy Enstitülerinin, yerli ve orijinal bir fikrin ayakları yere basan bir eseri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca CHP’nin burada seçimi kazanamamasına da eğilmiş ve bu bölgede Demokrat partini çok güçlü olduğunu söylemiş ve CHP’li fikir adamlarının bu bölgelerde demokrasi ve inkılaplar hakkında konferanslar vermesinin faydalı olacağını, bu konuda yapılacak tanıtımların önemini vurgulamıştır (BCA, 490.1.0.0/578.2299.7.). Baltacıoğlu Afyon’da aday olduğu 1950 seçimlerini kaybedince aktif siyasi hayatını sonlandırmıştır. 1942 yılında başladığı Türk Dil Kurumu Terim Kolu Başkanlığını (Baltacıoğlu, 1998: 392.[552. Dipnot]) 1957 yılına kadar devam ettirmiştir. Bunun dışında aktif bir görev almayan Baltacıoğlu, yazmaya ömrünün sonuna kadar devam etmiştir.

Yayın hayatına 15 Mart 1956 yılında başlayan “Din Yolu” dergisinde imtiyaz müdürü ve başyazar olarak görev alan Baltacıoğlu, bu dergideki görevinden yedinci sayıdan sonra ayrılmıştır. Ayrıma gerekçesi ise kaleme aldığı yazıların büyük bir kısmının dergide yayımlanmadığı gibi dergide çıkan yazıların bir kısmından da haberi olmadığı için Ankara Valiliğine bir dilekçe vererek, dergiyle bir ilişinin kalmadığını bildirmiştir. (Baltacıoğlu, 1958d: 3-6). “Yeni Adam” gazetesini ise ömrünün sonuna kadar çıkarmıştır.

Çok yönlü bir adam olan Baltacıoğlu, (Eğitimci, sosyolog, filozof, estetikçi, hattat, grafolog, yazar, hatip, bahçıvan,) 1 Nisan 1978 tarihinde Ankara’da hayata gözlerini kapatmıştır. Vatanına çok bağlı olan ve vatanını çok seven Baltacıoğlu, ölmeden önce eğer başka bir ülkede ölürsem ve mezarım yabancı topraklarda olursa mezarımın

zerine bir avuç vatan toprağı atılsın diye vasiyet etmiştir (Baltacıoğlu, 1940p: 3);
Baltacıoğlu, 1978b: 1).

BÖLÜM IV

EĞİTİM GÖRÜŞÜ

4.1. EĞİTİM NEDİR?

Çok geniş bir kullanım alanı olan eğitim, her dönem güncelliğini koruyan ender kavramlardandır. Eğitim insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmasına karşın zaman içerisinde uygulanan eğitim süreçlerinde değişimler olmuştur. Bu değişimin en büyük sebebi ise insanda, toplumda ve tüm dünyada değişen ve gelişen şartlardır. Zaten eğitim de bir nevi değişen şartlara hazırlıklı olma ve uyum sağlama süreçlerini içinde barındırmaktadır. Eğitimin doğrudan insan ve toplumu merkeze alan görevler üstlenmesi, eğitimim her dönem güncel kalmasının ana nedenlerindedir (Doğan, 2008: 227). Toplumların maddi ve manevi olarak ilerlemesi ve kültürel aktarım eğitimin en önemli görevleri arasındadır.

Literatürde farklı tanımları olan eğitimin Osmanlı Türkçesindeki manası terbiyedir. Terbiye kelimesi Osmanlıcaya Arapçadan “ıslah etmek, gözetmek, korumak, yükseltmek” manalarına gelen Rabv kelimesinden türetilerek “çocuğa veya ekine bakıp büyütmek, yetiştirmek ve geliştirmek manasında kullanılmaktadır (Firüzabadi, el-Kamüsü’l-muhit. Akt: Kazıcı, Ayhan, 2010: 515). Terbiye, bir şeyi en güzel hâle gelene kadar ince ince işlemektir (Ragıp el- İsfahani. Akt: Kazıcı ve Ayhan, 2010: 515). Eğitim kelimesinin İngilizce karşılığı ise ‘training’, ‘education’, ‘pedagogy’dir (Redhouse, 2003: 228). Terbiye kelimesinin sözlük anlamı ise düzeltmek, artmak, ıslah etmek, çocuk yetiştirmektir (Şişman, 2014: 6). Osmanlı Türkçesinde kullanılan terbiye kelimesi günümüz Türkçesinde eğitim kelimesi ile karşılık bulmasına karşın, terbiye kelimesi geniş manada bugünkü dilimizde geliştirmek, yetiştirmek manalarına gelen öğretim kelimesini de kapsayan daha kapsamlı bir kavramdır (Celkan, 2020: 227). Türkçede eğitim kavramı “eğmek” fiilinden türetilmiş ve lügatte bükmek, ezmek, kırmak, yönlendirmek yetiştirmek, geliştirmek, öğretmek, uygulamak, alıştırmak, yenilgiye uğratmak, hakimiyet altına almak gibi anlamlara gelmektedir. Dilimizde bu kelimenin yerine daha önceleri Arapça kökenli olan terbiye kelimesi kullanılmıştır (Şişman, 2014: 6). Selahattin Ertürk’ün yaptığı ve ülkemizde eğitim camiasında hemen her kesimin kullandığı tanımda eğitim, kişinin davranışlarında kendi yaşantısıyla bilerek ve isteyerek davranış değişikliği oluşturma süreci demektir. Ertürk’ün bu tanımında dikkat edilmesi gereken iki yer bulunmaktadır: İlki kişinin kendi yaşantısı olması, ikincisi ise davranış

değişikliğinin istenilen yönde olmasıdır. Kişinin kendi yaşantısındaki amaç, kişinin öğrenme eylemine dâhil olarak aktif rol üstlenmesi, davranış değişikliğinin istenilen yönde olmasındaki amaç ise, öğrenilecek davranışın toplum ve devlet tarafından bireyin sahip olmasını istedikleri davranışı kapsamaktadır. Kısacası istedik kelimesi ile eğitimin amacı kastedilmektedir (Ertürk, 1982: 15). Güncel Türkçedeki eğitimin anlamı, yeni yetişen nesillerin sosyal hayattaki rolleri için ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, kazanım ve anlayışları kazanmaları; şahsiyetlerin oluşmasında okul içinde veya okul dışında, doğrudan ya da dolaylı olarak yardım etme, terbiyedir (Türk Dil Kurumu, 2011: 761).

Eğitim kavramına geleneksel bir bakış açısıyla yaklaşanlar, eğitimin amacını bireyi hayata hazırlamak olarak görürken, günümüz eğitim anlayışında eğitimin hayatın kendisi olduğu belirtilmektedir (Yılmaz ve Tosun, 2013: 205-219).

Eğitim, planlı ya da tesadüfi olarak ömür boyu devam eder. Öğretimi de kapsayan eğitim, manası çok geniş bir kavramdır. Sonu olmayan eğitim bir süreçtir ve tecrübelerin tekrar yapılması olarak devam eder. Bu cihetle eğitime baktığımız zaman, eğitimin yaşama bir hazırlık değil yaşamın kendisi olduğunu görmekteyiz. Baltacıoğlu'nun görüşlerinden etkilendiği sosyologlardan olan Durkheim'e göre eğitim ise, genç kuşakların yetişkinler tarafından sosyalleştirilmesi, sosyal yaşama hazırlanması, zihinsel, ruhsal ve ahlaki açıdan yetiştirilmesi de eğitimidir. Bireyin sosyalleşme süreci ve eğitim süreci birbirlerine benzer ve birbirlerini kapsar (Keskinkılıç, 2006: 202). Baltacıoğlu'nu birçok mütefekkirten ayıran özelliği burada da karşımıza çıkıyor. Bu özellik ise Baltacıoğlu'nun görüşlerinden ya da yaptığı işlerden etkilendiği kişilerin her şeyini almamasıdır. Baltacıoğlu fikir ya da eylemlerinden etkilendiği kişileri kendi mantık süzgecinden geçirerek kendi fikir yapısına uygun olanları almakta ve diğerlerini eleştirmektedir. Normalde Baltacıoğlu'nun Durkheim'den etkilendiğini biliyoruz. Durkheim eğitimin bireyi sosyal hayata hazırladığını belirtmesine rağmen Baltacıoğlu'nun eğitimin hayatın kendisi olduğunu belirtmesi Baltacıoğlu'nun fikir dünyasında doğruluğuna inandığı şeyleri söylemekten çekinmediğinin en büyük delillerindendir.

Topçuya göre ise mektep millî olmalıdır (Topçu, 1960: 16). Çünkü okul; millet kültürünün ve ruhunun bayrağıdır. Vatanın her bir karış toprağında milletin kültür ve ruhunu temsil eden o bayrak dalgalanmalıdır. Yabancıların açtıkları okullardan verilen eğitimlerle memleketin maddi ve manevi alanda gelişme kaydetmesi beklenemez. Hatta

yabancı okullar vatan topraklarında telafisi zor tahribatlar bırakırlar. Ülkede millî kişiliklerin millet kültürü ile bütünleşmesini engeller (Topçu, 1960: 47).

Eğitimin gayesi ise; yeni nesillere, kişisel imkân ve kabiliyetlerini, kendini mutsuz edecek kadar zorlamadan, maksimum düzeyde kullanmasını öğretmek, toplum içinde arzu ettiği bir konuma gelmesini ve geldiği bu konumda da isteyerek ve severek topluma katılımını ve katkısını sağlamaktır (Ayhan, 1995: 21).

En genel manada eğitim, insanları belli hedeflere göre yetiştirme ve topluma kazandırma sürecidir. Eğitim sürecinden geçen bireyin davranışlarında birtakım değişiklikler olması beklenir. Davranışta olması beklenen bu değişiklikler eğitim süresince elde edilen bilgi, beceri, değer ve tutumlar vasıtasıyla gerçekleşir (Fidan ve Erden, 1998: 23).

Tarihte büyük değişim yaşayan toplumların hepsinde eğitime önemli görevler düşmüştür. Osmanlı Devleti gibi çok uluslu bir devletten Türkiye Cumhuriyeti gibi ulusal bir devlete geçişte de yönetsel ve sosyal anlamda çok büyük değişimler yaşanmıştır. Vizyonu farklı bir toplum yetiştirmek ve bu toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak, benimsediği değerlere uygun bireyler yetiştirmek için eğitime çok işler düşmüştür. Türkiye Cumhuriyeti eğitimden bir yandan yeni rejimi benimseyen, koruyan ve güçlendirecek kişiler yetiştirmesini beklerken bir yandan da devlet ekonomisine katkı sağlayacak nitelikli insan yetiştirmesini amaçlamıştır (Gök, 1999: 5).

Eğitim formel ve informal diye ikiye ayrılmaktadır. Profesyonel kişiler tarafından verilen formel eğitim, belli bir plan ve programa göre devam eden eğitim sürecidir. Bu eğitim ile bireye kazandırılmaya çalışılan davranışlar daha önceden belirlenmiş ve bu davranışlar belli bir programda yazılmıştır. Formel eğitim kendi içinde örgün ve yaygın diye ikiye ayrılır. Örgün eğitim, belli yaş gruplarına belli kesitler hâlinde sunulan ve bir önceki kesiti bitirmeden sonrakine geçmenin mümkün olmadığı bir eğitim biçimidir. Okullarda verilen eğitimler örgün eğitimdir. Yaygın eğitim de ise belli bir yaş sınırlaması yoktur. Ayrıca belli bir eğitim kesitini bitirmeden diğerine geçmeme gibi bir kriter de yoktur. İnfornel eğitim ise: belli bir plan ve program dâhilinde olmayan, daha önceden bir planlamasının olmadığı için öğrencinin ne öğreneceği ve sonuçlarının ne olacağı da kestirilemeyen, gözlem, taklit ve çevre ile etkileşimin etkin olduğu bir eğitimdir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti istediği toplumu yetiştirmek için formel ve informal, örgün ve yaygın olarak tüm imkân ve şartları zorlayarak kısa sürede toplumu eğitmeyi

amaçlamıştır. Ülkenin bulunduğu zor şartlarda her yaş grubuna ve her bölgeye ulaşmak zorda olsa bu hedeflenmiş ve imkânlar dahilinde hedefler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

4.2. DÖNEMİN EĞİTİM ANLAYIŞINA GENEL BİR BAKIŞ

Psikolojik, sosyolojik, kültürel ve ekonomi başata olmak üzere birçok yönü olan insanın, ihtiyaçları da aynı şekilde çok yönlüdür. Bu kadar farklı alanlarda ihtiyacı olan insanın bu ihtiyaçlarının hepsinin kendisi tarafından karşılanması mümkün değildir. Bu sebepten dolayı toplum içerisinde yaşamak zorunda olan insanın, topluma karşı birtakım görev ve sorumlulukları vardır. Görev ve sorumlulukların yanında karşılıklı iletişimin de kaçınılmaz olduğu bir gerçektir. Bu kadar çok yönü olan ve aynı zamanda bu kadar da çok farklı alanlarda ihtiyacı olan insanın topluma karşı olan görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için sahip olması gereken bilgi ve becerileri öğreneceği formel ve informel eğitime ihtiyaç duymaktadır. Alacakları eğitim sayesinde karşılıklı olarak birbirlerini geliştiren insanlık, aynı zaman da edindikleri tecrübe ve birikimleri kendisinden sonra gelen kuşaklara aktararak kültürel devamlılığı da sağlar. Eğitim kültürel aktarımının yanında yaşanan çağın ihtiyaçlarına da cevap vermekte ve aynı zamanda toplumu da geleceğe hazırlamaktadır. İnsan ve toplum hayatında bu kadar önemli bir yeri olan eğitimin istenilen düzeyde verimli olmaması, o ülkenin varoluşsal birtakım sorunlar yaşamasına neden olmaktadır ve eğitim sisteminde aksaklıklar olan bir toplumun bulunmuş olduğu coğrafyada söz sahibi olabilmesi de mümkün değildir. Bundan dolayı gelişmiş ülkeler eğitim sistemine çok önem vermekte ve sürekli olarak kendilerini yenileyerek yaşadıkları zamanda ayakta kalmakta ve kendilerini geleceğe hazırlamaktadırlar. Bunu başaramayan devletler ise hızlı bir çöküşe girmektedir. Kendini yenilemekte son zamanlarda birtakım sıkıntılar yaşayan Osmanlı Devleti; Batı karşısında geri kalmış, askerî ve ekonomik olarak sıkıntıya düşmüş ve başka etkenlerin de bir araya gelmesiyle kaçınılmaz bir son olan çöküş başlamıştır.

Osmanlı Devleti geri kalmışlığına çözüm bulmak için farklı alanlarda (yönetim, ordu, eğitim, ekonomi, kültür) birtakım yenilikler yapmaya 18. yy.dan itibaren başlamıştır. Lale devriyle başlayan yenileşme hareketi III. Selim (1789-1807) ve II. Mahmut (1808-1839) döneminde yapılan yeniliklerle ivme kazanmış ve kapsamlı bir yenileşme ise Tanzimat Dönemi ile başlamıştır.

Batılı devletlerin coğrafi keşifleri yapması ve yeni ticaret yollarının oluşması, Osmanlı Devleti'nin ticari açıdan önemini yitirmesi, Batılı devletlerin kapitalist

ekonomiyi benimsemesi, Osmanlıda toprağın işlenmesi ve ordunun oluşmasında çok önemli bir yeri olan tımar sisteminin bozulmaya başlaması ve köylünün toprağı işlemekten vazgeçmesi ile ekonomik ve askeri düzenin bozulmasının karşısında Batılı devletlerin ordularını modernize etmeleri ve Osmanlı Devletinin Batılı devletlerle yaptığı savaşları kaybetmesi, taşrada örgütlenen muhalif güçlerin yerel bir güç olarak ortaya çıkması gibi sebeplerle 17. yüzyılın sonlarından itibaren zamanın gerisinde kalmıştır. Osmanlı Devleti, askerî alanda başlayan başarısızlıkların yönetsel ve mali alanlara da sıçramasına geleneksel tepkilerle çözüm bulunamayınca Batıyı örnek alma tarzında yenileşme ve reform yapma gündeme gelmiştir (Faroqhi, 1995; Pamuk, 1999, 2005; Eroğul, 2008. Akt: Soydan ve Tuncel: 2013, 111).

Osmanlı Devleti'nin başlatmış olduğu yenileşme hareketi, devletin çok uluslu olması sebebiyle toplum içerisindeki farklılaşmalarda bariz değişikliklere sebep olmuş ve devletin son yüz yılında büyük siyasi olayların fitilini ateşlemiştir. Bu durum genel anlamda toplumda yeniden üretim görevini ifa eden eğitim kurumlarının da tekrardan düzenlenmesinin önünü açmıştır (Tekeli ve İlkin, 1999. Akt. Soydan ve Tuncel:2013, 111).

Osmanlı Devleti'nde eğitim sistemi temelde geleneksel vakıflar ve loncalar aracılığıyla gerçekleştirilen kurumsal ve toplumsal açıdan güçlü olmayan bir eylem olarak, her millet için ayrı ayrı olmak üzere, geleneksel toplumsal yapıların yeniden üretilmesi sürecini gerçekleştirmiştir (Tekeli ve İlkin, 1999. Akt. Soydan ve Tuncel:2013, 112).

Osmanlı Devleti temelde Müslümanlar, Ermeniler, Rum-Ortodokslar ve Yahudiler olmak üzere dört milletten oluşan kozmopolit bir devlettir. Coğrafi açıdan ve nüfus olarak büyük bir devlet olan Osmanlı'nın egemenliği altındaki bu farklı milletleri tek bir merkezden ve tek bir sistemle idare etmesinin imkânsıza yakın derce de zor olmasından dolayı, çözümü her milleti kendi içinde kültürel ve dinî işlerini görmeleri için özgür bırakmıştır. Ayrıca her millet idare edenler ve idare edilenler olmak üzere kendi içerisinde sınıflandırılmış ve bu yapıları yeniden üreten eğitim sistemleri de ayrı ayrı örgütlenmiştir (Tekeli ve İlkin, 1999; Başkaya, 1999; Lewis, 2009. Akt. Soydan ve Tuncel, 2013: 12).

Kendi içerisinde faydacı bir nitelik taşıyan eğitim sistemi, içinde bulunduğu çağın ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığı gibi, siyasi otoritelerinde hedef olarak gördüğü toplumu

oluşturmak için kullanılan önemli bir araçtır. Eğitim hakkında var olan bu hakîm düşünce ilk önce Avrupa’da başlayan aydınlanma çağının getirdiği toplumsal problemlerin de eğitim aracılığıyla çözülebileceği düşüncesini oluşturdu. Bu manada gelişen bilim ve teknoloji sosyal sorunlara eğitim aracılığıyla çözüm yolları geliştirmede kaynaklık etti (Ozmon ve Craver, 2008: 124. Akt: Aşkın, Deniz. (2017: 988).

Osmanlının son dönemlerinde milliyet kavramı tartışılmaya başlandı ve Türklük temelinde yapılan tartışmalar ile verilecek eğitimin öğrencilere kazandıracığı değerlerin ne olması gerektiği konusunda farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep oldu.

Ülkemiz özelinde düşünecek olursak, modernleşme ile birlikte ilk temellerinin atılmasına karşın zaman içerisinde anlamında ve kapsamında daralma olan milliyet kavramının içerik ve kapsamının nasıl olması gerektiği ile farklı fikirler II. Meşrutiyet dönemi ile başladı. II. Meşrutiyet ile başlayan “Türklük” temelinde yapılan karşılıklı fikir alışverişleri eğitimin nasıl olması gerektiği konusunda, içerik, kapsam ve değer olarak, farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep oldu. Türklükle ilgili tartışmaların devam ettiği bir zamanda, medreselerde eğitim alanında birtakım yenilikler yapılmasına rağmen eğitim dili hâlen Arapçaydı. Bu dönemde azınlıklar, açtıkları özel okullarında kendi dillerinde eğitim yaparken, Müslüman Türk halkın kendi dilinde eğitim yapmaması ideallere ters düşmekteydi ve bu durum medreselerin varlığını tartışılır hâle getirmekteydi. Aslında problem bundan sonra bir eğitim meselesinden öte siyasal bir mesele hâline gelmiştir (Doğan, 2010: 341-342). Zira azınlıklar kendi açtıkları okullarda kendi dilleri ile her türlü milliyetçi propagandaları yaparlarken bizim kadim eğitim kurumlarımız olan medreseler öğrencilerine gelişmelerden uzak eski düzen eğitim vermeye devam etmekteydi.

Osmanlı Devleti’nin eğitim sisteminin ana omurgasını kuruluşundan 19. yüzyıla kadar medreseler oluşturmuştur. Medreseler devletin içinde bulunduğu siyasal olaylara ve yönetimde bulunan idarecilerin öngörü ve beklentilerine göre zaman zaman farklılıklar göstermiştir. Tanzimat döneminde yeni eğitim kurumlarının açılması ile zaman içinde daha çok halkın rağbet ettiği medreseler II. Meşrutiyet döneminde önemli revizyonlar yaparak eski başarısını yakalama gayretine girdi. Ancak dönemin siyasal yapısı medreselerin eski başarısını yakalamak için pek uygun değildi. Zira bu dönemde hakîm olan milliyetçi anlayış neticesinde Osmanlı topraklarında var olan azınlıkların anadillerinde eğitim vermeleri ve kendi okullarında verilen derslerin çerisinde Osmanlılık ilkesine uygun olmayan derslerin verilmesi, Osmanlı halkının içerisinde

birlik ve beraberliği bozan seslerin çıkmasına neden olmuştur. Azınlıkların kendi okullarında vermiş olduğu eğitimler ile eğitim sistemindeki parçalanma meydana gelmiş sonra da toplumda huzursuzluk ve parçalanma tehlikesi ilk önce gayrimüslim ve uzak coğrafyalarda kendini hissettirmiştir. Her ne kadar medreseler zaman içerisinde kendini yenileseler de eğitim alanında yapılacak düzenlemelerden muaf olması beklenemezdi. II. Mahmut'un 1830'lu yıllardan sonra eğitim alanında yaptığı yenilikler günümüz çağdaş eğitim sisteminin temellerini oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Yapılan yenilikler ile kademe kademe dâhil olunan merkezi eğitim ile o zamanla Osmanlı Devleti için daha sonra da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için istenilen vatandaş tipi yetiştirilmesi hedeflendi. Eğitim sistemi üzerinde etkinliği olan çeşitli grupların gücü kırıldıktan sonra eğitim sisteminin ana hatları geçmiş tecrübelerden ve dünya siyasetinin gerektirdiği hedefler doğrultusunda düzenlendi. Yüzyıllarca Osmanlı eğitim sisteminin ana omurgasını oluşturan medreselerin kapatılması, çağdaş okul anlayışına geçilmesi, medreselerin kalitesiz eğitim verdiğini için değil de laik devlet anlayışında eğitimde birliği sağlamak içindir diye düşünmek daha doğru olacaktır. Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra Anadolu topraklarında yaşayan Müslüman halkın yeni dönemde kendilerini ulusal değerlerle tanımlamasının zorunlu olduğu bir dönemde eğitimin konjonktürel yönü ortaya çıkmaktadır. Zira eğitim bireyi ve toplumu dış dünyaya hazırladığı gibi, mevcut siyasi otoritenin de istek ve beklentilerine göre de toplumu inşa etme amacı vardır. Bu amaçla çıkartılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla "millî" eğitimin özü Cumhuriyetçi, İnkılapçı, Lâik, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, anlayışla sil baştan oluşturulmuştur (Aşkın, 2017: 991-992).

4.3. BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM ANLAYIŞI

Yukarıda kısaca bahsettiğimiz Osmanlı'nın son iki asırdaki çalkantılı dönemi, eğitim başta olmak üzere birçok alanda kendisini ciddi şekilde hissettirmiştir. Bu çalkantılı dönemin etkilerini bizzat yaşayan Baltacıoğlu'nun fikirlerinde zaman zaman dalgalanmalar ve çelişkiler olmasına rağmen (bu çelişkileri değişen şartlara ve sahip olunan tecrübelerle göre fikirlerin tekrar yorumlanması olarak görmekteyiz) eğitim başta olmak üzere ortaya attığı fikirler incelenmeye ve yaşanan döneme göre ders çıkartmaya değer niteliktedir.

Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışını iki kelime tanımlamak gerekirse "adam yetiştirmek" doğru olacaktır. Baltacıoğlu'na göre adam yetiştirmek ise henüz sosyal hayata hazır olmayan genç bireylerin, yetişkinler tarafından hayata hazırlanmasıdır

(Baltacıoğlu, 1964a: 22). Çocuk; akıl sahibi, düşünen, risk alan, gelişme ve değişime açık bir varlık olan insan yavrusu olduğu için, her şeyi yapmaya yeteneği olan ancak bunları yapmaya gücü yetmeyen, olgunlaşmamış ve verilen her şeyi öğrenme kapasite ve kabiliyete sahip bir varlıktır. Eğitim olgunlaşmamış ve gösterilen her türlü işi öğrenebilme kapasitesine sahip kişilerden toplum hayatı için gerekli olan yeni terkipler oluşturur. Eğitim sosyal bir verasettir (Baltacıoğlu, 1942c: 17-18). Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışında eğitim hedefinin iki yönü vardır. İlk yön umumi yöndür. Umumi yönde amaç sosyal kurumlarda (siyasi, ahlaki) görev yapma kabiliyetinde bireyler yetiştirmektir. İkinci yön ise hususi olarak adlandırılmaktadır ve ressamlık, mimarlık, mühendislik gibi mesleklerde işin uzmanı bireyler yetiştirmektir (Baltacıoğlu, 1933: 158). Kaleme aldığı başka bir yazısında Baltacıoğlu, eğitimin teknik ve kültür adamları yetiştirmek olmak üzere iki amacından bahsetmiştir. Baltacıoğlu'na göre bu yeni yetişen nesle millî kişilik kazandırılırken bir yanda da teknik bilgiler kazandırarak sağlanabilir (Baltacıoğlu, 1964b: 22). Bireyde millî kişiliği oluşturan, millî değer ve kültürlerimizdir. Bu değerlerin başında konuştuğumuz dil, yaşamaya çalıştığımız din ve ürettiğimiz sanat gelmektedir. Teknik kişiliği ise öğrendiğimiz teknik kurallar oluşturur. Eğitime çok önem veren ve kapsamlı açıklamalar yapan Baltacıoğlu, maarif kelimesinin sadece okuma yazma olarak anlaşılmasını ise eleştirmiştir. Maarif kelimesine yüklenen bu kısır tanımı eski mahalle mektebinin olumsuz bir hatırası olarak görmektedir. Ayrıca maarif kelimesinin okuma yazma eylemlerinin yanında hesap, hendese ve coğrafya gibi dersleri de okutma gibi anlaşılmasında yer yer olduğunu bunun da rüştiyelerin ve idadilerin olumsuz hatıraları olduğunu belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1331: 7). Maarif kelimesinin bu kadar basite indirgenerek anlamlandırılmasını ülkenin geleceğini tehlikeye sokacağını belirten Baltacıoğlu (Baltacıoğlu, 1330: 6-7), ülkenin gelişebilmesi için maarif kelimesine gerekli mananın yüklenmesi ve ona göre eğitim sisteminin düzenlenmesi gerektiğine inanır.

Eğitim: yaşamak, uygar bir çevreye uyum sağlamak için bir araçtır. İyi bir eğitim, yaşam için güçlü bir silahtır. Eğitim olmasaydı yeni yetişen nesillerin çevrelerine uyum sağlamaları gerçekleşmez, bundan dolayı da bir toplumun sahip olması gereken medeniyet, kültür ve milliyet dediğimiz değerler ve teknik bilgiler miras olarak kuşaktan kuşağa geçemez, insanlar için ne sosyal ne de ahlaki hayatta bir gelişme mümkün olmazdı. O zaman her yeni nesil kendi medeniyetini, teknik gelişmesini ve milliyetini ilk baştan oluşturmaya mecbur olurdu ki bunun sonucunda ne medeniyet ne de millet vücut

bulamaz, teknik ilerleme de sağlanamazdı. Çünkü bu eserler bir ferdin değil, bütün bir tarihin ve insanlığın ortak ve dayanışmanın yani toplumun ürünüdür. Bu sosyal eser tek bir kişinin çalışmalarıyla nasıl tekrar ortaya konulabilir? O zaman toplumun sahip olduğu kültürün yeni kuşaklara aktarma görevi olan eğitimin önemi tartışılmaz. Eğitimin kaderi toplumun kaderidir. Eğitimin durduğu, eğitimin toplumun ihtiyacına cevap vermediği, eğitim amacından ayrıldığı zaman toplum durmuş, kendini kaybetmiş işlevini yerine getiremez olmuştur (Baltacıoğlu, 1930c: 27-28).

Toplumun devamlılığı için eğitimin önemini belirten Baltacıoğlu ‘Umumi Pedagoji’ adlı kitabında eğitimin tanımını yapmadan evvel eğitimin içindeki beş ana ilkeye dikkat çekiyor:

1. Çocuğun yaşadığı çevre (muhit)
2. Çocuğun yaşadığı çevreye uyumunu sağlayan ebeveyn (mürebbi)
3. Ebeveynin çevre hakkındaki görüşü, anlayışı (gaye)
4. Ebeveynin kullandığı araçlar (usul)
5. Çevreyle birlikte ebeveynin etkisini oluşturan alışkanlıklar (mevzu)

Bu beş ilkeyi kapsayacak biçimde eğitimin tanımını da şöyle yapıyor: Eğitim, sosyal hayata katılan yeni neslin bu hayata uyumunu sağlama amacıyla belirli çevreler içinde ve belirli düşünce, duygu ve alışkanlık faaliyetlerinin tamamıdır (Baltacıoğlu, 1930c: 18; Baltacıoğlu (1339b: 10-11).

Baltacıoğlu, meşrutiyet dönemiyle birlikte farklı yayın organlarında eğitim hakkında yazılar kaleme alarak eğitim alanındaki fikirlerinin ilk ışıklarını vermeye başlamıştır. Baltacıoğlu’nun eğitim alanında kaleme aldığı eserler arasında en önemli yere sahip olan “Talim ve Terbiyede İnkılâp” adlı eseri mevcut eğitim sistemine radikal eleştiriler getiriyordu. Baltacıoğlu’nun eğitim fikirlerinin oluşmasında Osmanlı Devleti’nin içinde olduğu olumsuz durumda etkisi büyük olmuştur. Çünkü Baltacıoğlu’nun eğitimle ilgili yazılar kaleme alıp fikri olgunluğa erişirken Osmanlı Devleti de Balkan savaşlarında kayıplar yaşıyordu. Yaşanan kayıplardan dolayı dönemin aydınları devrim ve köklü değişikliklerle duruma çare arıyor ve okul açmak, programları düzenlemek ve yurt dışına öğrenci göndermek gibi ortaya fikirler atıyordu ancak Baltacıoğlu bunlara karşı çıkıyor ve yeni neslin çalışkan, güçlü cesaretli ve ahlaklı olarak yetişmesi gerektiğini belirtiyordu. Çünkü yetişecek yeni neslin olası bir İstanbul’a

saldırıda tüm imkânları ile mücadele edeceğini, eğer maddi imkansızlıklar içerisindeyse topu, tüfeği, mermisi yoksa yumruğu ile, taşla toprakla camilerimize, manevi yerlerimize zarar veren düşmanın karşısında duracağını ve kutsal değerlerimizi ve vatanımızı koruyacağını belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1329a: 363). Baltacıoğlu bu düşünceleriyle neslin yetişmesinde duygu, düşünce ve iradenin önemine vurgu yapmıştır. Zaten eğitimin amacını da adam yetiştirmek olarak görmüş ve yetişecek neslin sahip olmasını düşündüğü özellikleri de şöyle belirtmiştir. Yetişen bu yeni nesil ebeveynleri gibi çok fazla bilgili olmayacağını ancak adam ve vatansever kişiler olacağını, bu nesil babaları gibi doğup büyüdüğü yeri terk etmek yerine; çalışacak, çarpışacak, mücadele edecek ve ölmeyi göze alacak şekilde yetişecek (Baltacıoğlu, 1329a: 366) diyerek özlemine duyduğu neslin özelliklerini sıralamıştır. Bu ifadelerde Baltacıoğlu'nun millî değerlere verdiği önemi görmekteyiz. Baltacıoğlu'nun görüşlerinde var olan eleştiri, taviz vermeme ve otoriterlik aslında devletin içinde bulunduğu kaotik ortamın bir ürünüdür. Baltacıoğlu devletin içine düştüğü olumsuz durumlara ve savaşlarda alına yenilgilere bakarak ders çıkartılması gerektiğini belirtmiş ve olaylara pragmatik açıdan yaklaşmıştır. Bu durumu eğitim sistemimizde güçlü bir yeniliğin aksi tesiri olarak görmüş ve bu aksi tesiri kısa zaman içinde güçlü bir nesli yetiştirmek için düzenlemek ise fikir adamlarının ve eğitimcilerin görevi demiştir (Baltacıoğlu, 1329b: 272). Kısacası Baltacıoğlu eğitimi sadece okuma-yazma, bilgi, kültürel aktarım ve benzeri gibi görmüyor, eğitimi büyük ve bütün bir sistem olarak görüyor, birey ve toplumun geleneklerinden kopmadan geleceğe bakan, bilim ve tekniğe önem veren, karakter gelişiminin önemli olduğu büyük bir sistem olarak görüyordu.

4.3.1. Baltacıoğlu'nun Eğitim Fikirlerini Etkileyen Kişiler, Olaylar ve Kurumlar

Baltacıoğlu sahip olduğu eğitim görüşünün temellerini ta çocukluk yıllarında itibaren atmaya başlamıştır. Çocukluk yıllarında babasından çok etkilendiğini birçok kez dile getiren Baltacıoğlu, babası için, babam olmaktan öte eğiticim ve yetiştiricim diye bahsetmektedir. Baba İbrahim Ethem Bey'in konuşmaları ve uygulamaları çocuk olan Baltacıoğlu'nun benliğini ve düşünce dünyasını ta o zamanlar etkilemiştir (Bayraktar, 2008: 405).

Baltacıoğlu'na babası tarafından bilinçli bir şekilde aşılana değerlerden biri de Türklük değeridir. Baba İbrahim Ethem Bey, Türk ve Kırşehir Mucurlu olduklarını çocuklarına söylemiş. Kazançlarının helal olmasına dikkat etmiş ve eve haram lokma

sokmamış bir baba olarak 1900 yılında yurt dışına giden oğlu İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na Őunları söylemiştir: Avrupa'ya gittiğin zaman orada giyim kuŐamında bazı değişiklikler olabilir fakat milliyetini ve değerlerini kaybetmeyeceksin, kaybetmeyeceğini de biliyorum çünkü sen Türk oğlu Türk'sn diyerek oğlunu yolcu ediyor. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Babasının bilinçli bir Şekilde yaptığı bu telkinlerle kendisinin Türk ve idealist olmasının deta bir yazğı olduğunu belirtiyor (Baltacıoğlu, 1998: 5).

Baba İbrahim Ethem Bey'in memur olması para kazanma sorumluluğunun getirdiği bir yükümlülük ya da tesadüfi bir olaydır (Baltacıoğlu, 1998: 5) nk, İbrahim Ethem Bey'in elinden nerdeyse her iş gelmekteydi. Bazen elinde bel, bazen keser, bazen de tırmık görmek mümkündü. Bahçıvanlık, dülgerlik yapan İbrahim Ethem Bey, kendileri için balık ve sebze konservesi dahi hazırlamıştır. Tüm bu uđraŐları bitirip eve girdiğinde sanki dıŐarıdaki işçi adam gitmiş yerine mükemmel bir sanati gelmiştir. Kuran'ın bazı kısımlarını hat yazısıyla kaleme almış ve tezhip yapmıştır (Baltacıoğlu, 1998: 6).

Çocukların kişiliklerinin gelişmesinde çocukluk yıllarındaki model alma yöntemi deta son hattına kadar İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nda kendisini göstermiştir. Çünkü kendisine babasını model alan Baltacıoğlu, babasında var olan meziyetlerini büyük bir kısmını alarak daha da geliŐtirmiŐtir. El iŐçiliđini, marangozluğu, bahçıvanlığı ve hattatlığı babasından ğren Baltacıoğlu, kişilik kazanımlarının büyük bir kısmını da çok sabırlı ve sakin olan annesinden almıştır. Annesinin eğitimi olmamasına rağmen kendisini iyi yetiştirmesini de Baltacıoğlu Şöyle açıklamaktadır: iyi terbiye vermek için çok Şey bilmeye değil sağlam Őahsiyetlere ihtiyaç vardır (Aytaç, 1979: 5).

Anne ve babasından etkilen Baltacıoğlu, gittiği okullarda çok memnun kalmamasına rağmen, bazı hocalarından bireysel olarak etkilenmiştir. Kışlaarkası ilk mektebinde dersine giren Kuran ve hat hocası Hacı Mustafa Efendi'den sadece ders kazanımları bakımından etkilenmemiŐ, aynı zamanda sanat aşkı, iyilik aşkı, temizlik, canlılık gibi insan kişiliğinde önemli bir yeri olan birçok davranışı da kazanmıştır (Aytaç, 1979: 168). Baltacıoğlu çeşitli sebeplerden dolayı ilkokulunu dört farklı okulda tamamlamıŐtır. Bu okullar sırasıyla Mahalle Mektebi, ŐemslmeKatip, MeŐrifikyuzat ve Kışlaarkası ilk mektebidir. Hayatını anlatırken bu okullar hakkında yıllar sonra bir değerlendirme yapmış ve bu okulların kendisinin öğrenmeye en müsait olduğu zamanlarda, çocukluk yıllarının en canlı yıllarında hiçbir Şey ğretemediğini belirtmiştir. Aslında hiçbir Şey ğrenemediğim dediği bu okullar Baltacıoğlu'nun pedagoği alanındaki çalışmalarının da fitilini ateşlemiştir. Baltacıoğlu ortaöğrenim yıllarını yaŐı itibari ile daha

iyi szm, bu yıllardaki okul yaşantısı, ortağrenime ilk adımını attığı Fevziye mektebi hakkındaki düşünce ve değerlendirmeleri ihtilalci pedagoji fikrinin temellerini oluşturmuştur. Pedagoji alanında kaleme aldığı ilk eseri olan ‘‘Talim ve Terbiyede İnkılap’’ Fevziye Mektebi’ndeki olumsuz yaşantıların oluşturduğu isyan ve inkârların temelini de burası oluşturmuştur (Aytaç, 1979: 169).

Baltacıoğlu, Fevziye mektebinden de memnun kalmamasına rağmen, bireysel olarak hat hocası Kadri Efendi’den etkilenmiştir. Etkilendiği yerleri ise şöyle sıralamamıtır.

- Hat sanatındaki en ufak bir işaretin ruhumuzdan izler taşıması

- Kâinatta can, ruh ve madde âlemlerinin dışında güzellik, incelik ideal gibi önemli olan başka alemler de vardır.

- Sanat ile i içe olmak bazı Őeylerden kendi isteğin ile vazgeçmeyi gerektirir. İnsan hayatının hep tekdüze, sıradan alçaltıcı olması gerekmez. Özgürlüğe, kesin düşünceye de ihtiyacımız vardır. Sanat bu ihtiyaçlarımızı karşılar (Aytaç, 1979: 170).

İlk ve ortaöğrenim okullarından memnun olmayan Baltacıoğlu 1899 yılında kaydolduğu Vefa İdadisi’nde pek memnun kaldığı söylenemez. Sosyal kişiliğin oluşmasında uygun bir yer olmadığını, okuldaki öğrencilerle aynı lisanı konuşmak ve aynı eğitimi almanın dışında ortak bir noktalarının olmadığını, derslere trampetlerle girip, derslere girdikleri lakaytlıkla dinleyip, dersleri ezberleyip sorulan sorulara cevap verdiklerini, sınava girip geçerli ya da geçersiz not aldıklarını ve sonunda kısmet dediklerini belirtip, okulda büyük bir kayıtsızlık olduğunu belirtiyor (Aytaç, 1979: 172).

Vefa İdadisi’nde okuduğu yıllarda henüz 16 yaşındayken orijinalinden Fransızca okuduğu Rousseau’nun Emile adlı eseri daha o yalarda dikkatini çekmiş ve kendisinde derin izler bırakmıştır. Baltacıoğlu bu kitabı okuduktan yıllar sonra kaleme aldığı ‘‘Pedagojide İhtilal’’ adlı kitabında Rousseau’nun pedagojiye bakışını şöyle özetler. Çocuğun kendini tanımakla ie balayan Rousseau, eğitimde ortaya yeni bir Şeyler koymak için fizikten, fizyolojik âlemlerden değil de doğrudan çocuğun kendisinden bir Őeylerin alınması gerektiğini belirtmiştir. Eğitimde çocuğu merkeze koyan Rousseau gerçekçi bir pedagojik bakış açısının tohumlarını atmıştır (Baltacıoğlu, 1964b: 61). Baltacıoğlu’nun gözünde Rousseau gibi dehalar her yüzyılda çıkmadığı gibi, böyle dehaları yetitirmekte her millete nasip olmaz. Rousseau’dan sonra birçok düşünür geldi fakat onun olaylara bakış açısındaki sezgisine ve tümleme gücüne yaklaamadılar.

Rousseau'nun fikir dünyası çok genişleyince çeşitli kollara ayrıldı. Her bir kol bir bakış açısı getirdi. Bu sayede yirminci yüzyılda Rousseauculuk pedagoji anlayışı ülkelere yayıldıkça yayıldı. Froebel, Kant, Tolstoy, Pestalozzi, Montessori, John Dewey hep o Rousseauculuk'tan geldiler. Fakat hiçbiri Rousseauculuk'un yerini tutmadı (Baltacıoğlu, 1964b: 66).

Baltacıoğlu'nda çocukluk yaşlarında başlayan doğaya karşı ilgi ve sevgi onun 1904 yılında Darülfünun-i Osmani'nin Ulum-i Tabiiye şubesine kaydolmasına kadar gider. Bu okulda da Kimyager Vasil Naum, fizikçi Sait Gelenbevi, Morfolojist Doktor Esat Şerafettin'den etkilenir. Ayrıca bu yıllarda Fevziye Rüştüyesinden tanıdığı ve etkilendiği Hattat Kadri Efendi'yle olan iletişimini devam ettirmektedir ve ders almaktadır. Baltacıoğlu'nun aldığı bu dersler kişiliğinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir (Tozlu, 1989: 5). Baltacıoğlu hattat hocası Kadri Efendi'den geçmişi ve kültür derinliği çok büyük olan Türk âleminin zevk ve asalet kapılarından içeri girmenin yolunu öğrenmiş, asil olan bu milletin evren karşısında duyup düşünmüş; talik, rika yazıları, sülüs, nesih, teclitler, tezhipler, yağlıklıklar, çiniciler şeklinde karşılıklarını vermiş. Hat sanatındaki elifler, lamlar, mimler, ayınlar; özel ve derin yaşama ve benzersiz bir anlayış ve görüşe sahip olan kişilerindi. Türkler kadar güzel hat ve tezhip eseri veren başka bir millette yoktur (Aytaç, 1979: 174).

1910 yılında Darülmualimin'de öğretmen olan Baltacıoğlu, Satı Bey'in teklifi ve Emrullah Efendi'nin (Maarif Nazırı) de onay vermesi ile Pedagoji ve Elişleri Öğretimi alanında inceleme ve araştırmalar yapmak için, Maarif Nezaretince Avrupa'ya gönderildi (Aytaç, 1984: 237). Fransa, İngiltere, Almanya ve İsviçre'de farklı okulları, müzeleri, tiyatroları ve oyun parklarını yaklaşık iki yıl süresince gezen Baltacıoğlu'nun eğitim görüşleri ciddi şekilde etkilenmiştir.

Rönesans'ı pedagoji ilmi için bir uyanış ve kalkınma olarak gören Baltacıoğlu, Montaigne ve Rabelais insanlara yeni bir eğitim anlayışı öğretmişlerdir. Montaigne'nin eğitim anlayışına göre çocuğun kafası bir vazo değildir. Bu kafa aynen mideye benzer alabildiğini alır, alamadığını almaz. Aldığını bilgileri işlemek için de zaman ister. Rönesans'ın büyük devrimcilerinden olan Rabelais de kendisinin ortaya attığı masal devlerini yaşatarak Orta Çağ'ın skolastik düşüncesini yıkar (Baltacıoğlu, 1964b: 60).

Rousseau'nun manevi öğrencilerinden olan Pestalozzi de manevi hocası Rousseau gibi tabiatçıdır. Pestalozzi'yi anlamak için Rousseau'nun görüşlerini bilmek gerekir.

Rousseau'nun hürlük ilkesini bir misal ile açıklayan Pestalozzi pedagoji biliminde çok önemli bir iz bırakmıştır. Rousseau'nun savunduğu içeriden dışarıya doğru olan hür evrimi Pestalozzi bitki örneği ile açıklar. Bu örneğe göre çocuk bir tohuma benzetilir. Toprağa düşen tohum önce yeşerir, arkasında gövde olur, daha sonra dal ve yan dallar büyür. Zamanla tomurcuklar, yaprak ve çiçek olur. Sonra çiçekler meyve olur. En sonunda da bu meyveler olgunlaşır. Çocuğun gelişimi, evrimi de tıpkı bitkilerin gelişimi, evrimi gibi organiktir ve içeriden dışarıya doğru özgür, hür bir gelişim ve evrimdir (Baltacıoğlu, 1964b: 68).

Baltacıoğlu'nun görüşlerine değer verdiği pedagoğlardan biri de Froebel'dir (Baltacıoğlu, 1964b: 69). Froebel Pestalozzi'nin de üzerinde çalıştığı ancak Pestalozzi'de katılan hürriyet ilkesini tekrar ele alarak yeniden işler. Froebel, Pestalozzi'nin bitki örneği ile açıkladığı hür evriminin yerine yaratıcılığı koyar. Hür evrim ile yaratıcılık arasındaki farklılığı da Froebel şöyle açıklar: Değişim Pestalozzi'nin belirttiği gibi ağır ağır, adım adım değil de kendini yarata yarata evrilebileceğini, değişebileceğini belirtir. Çocuğun gelişimi için oyunun önemiyetin büyük olduğunu belirten Froebel; okulu bahçeye, çocuğu taze bir fidana, eğitimciyi de bahçivana benzetir.

Pedagoji alanında çalışmalara ağırlık veren Baltacıoğlu, Tolstoy'un da eğitime bakışını incelemiştir. Baltacıoğlu'na göre Tolstoy, hür yaratıcı eğitimin en önemli aşaması olarak ilk evresini görür ve bunu açıklamak ister (Baltacıoğlu, 1964b: 70). Tolstoy'un bakış açısına göre eğitimin ilk evresi düzen değil düzensizliktir yani anarşidir. Eğitim düzensizlik ile yani anarşi ile başlar ve düzen ile biter. Çocuğun gelişim dönemlerinde yapmaya çalıştığı her türlü davranış ve düşünme eylemleri; yürüme, düşünme, konuşma, yeni bir şeyler yapma hep bir anarşi ile başlar. Anarşi evrimin, değişimin ortaya çıkış kaynağıdır. Düzensizlik yani anarşi olmadan eğitim, değişim ve gelişim olamaz.

Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerini incelediği düşünürlerden biri de William James'tır. Baltacıoğlu, William James'den pragmatist, eylemci ve psikolog olarak bahseder (Baltacıoğlu, 1964b: 71). Baltacıoğlu'nun eğitim alanında dikkatini çeken düşünürlerden biri de Amerikalı John Dewey'dir. Baltacıoğlu, John Dewey'in eğitimin sosyal yönüne dikkat çektiğini ve John Dewey'e kadar hiçbir eğitimcinin eğitimin sosyal yönüyle bu kadar ilgilenmediğini belirtir. Baltacıoğlu, toplum ve okulun iç içe olması gerektiğini belirten John Dewey'in bu düşüncesinin çok olumlu olarak görünmesine

karşın uygulamada birçok sıkıntısının olduğu ve verim alınmadığını belirtir (Kaytancı, 2014:27-28).

Baltacıoğlu'nun 20. yüzyıl pedagogları arasında İtalyalı Montessori'nin de önemli bir yerinin olduğunu belirtir. Sezgici olan Montessori, Bergson'dan çokça etkilenmiştir. Montessori'nin pedagoji görüşünde yaratıcı bir evrim anlayışı vardır. Montessori, Froebel'in açıkladığı pedagoji sezgisini daha anlaşılır, kolay ve daha net uygulanabilir biçimde yorumlamıştır. Nasıl ki bir hayvanın doğal bir çevresi var ve orda büyüyor, bir çocuk da kendi çevresinde yetişip yetişkin bir birey olacaktır. Çocukların yetişeceği bu çevre Case de Bambini (Montessori'nin Çocuklar Evi okulu) olabilir. Fakat Baltacıoğlu'na göre maalesef olmuyor (Baltacıoğlu, 1964b: 73). Çünkü Montessori kurduğu yuvada Pestalozzi ve Froebel'in uygulamalarından kurtulamıyor. Çocukların kendi kişiliklerini oluşturacağına inanıyor. Çocukların gözlerini kapatarak takozları iç içe koyduruyor, tek ayak üzerinde bekletip sessizliği sağlamaya çalışıyor, kumaş parçalarını yoklatıyor. Yapılan bu işler Baltacıoğlu tarafından eleştiriliyor ve zengin eğitim felsefesinden sonra yapılan uygulamalarla durumun çok kötü bir hâl aldığını belirtiyor.

4.3.2. Baltacıoğlu'nun Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitim Anlayışını Değerlendirmesi

Baltacıoğlu yaşadığı dönem itibarıyla hem Osmanlı'nın son dönemlerini hem de Cumhuriyet dönemini kuruluştan çok partili hayatı da içine alacak şekilde de yaşamış ve her iki devletin de (Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti) eğitim kurumlarında bizzat görev almış bir aydın olarak, her iki dönemin de eğitim anlayışını artı ve eksileri ile sağlıklı bir şekilde değerlendirecek ender kişilerdendir. Baltacıoğlu'nun eserlerini incelediğimiz zaman hem Cumhuriyet öncesi hem de cumhuriyet dönemi eğitim anlayışını birçok açıdan şiddetle eleştirdiğini görürüz. Bu eleştirilerin birinde Baltacıoğlu şöyle diyor: Tanzimat'tan sonra açtığımız okullara, yaptığımız programlara, okuttuğumuz kitaplara, kullandığımız metotlara bakın. Bizim pedagoji anlayışımız tek düze, o da öğrencinin okul sıralarında oturup, kitap okuyup, bilgileri ezberleyip, imtihanlara hazırlanarak memur olamaya yönlendiren pedagoji! Oysa benim uygulanmasını istediğim pedagoji ne Tanzimat ne Meşrutiyet ve ne de Cumhuriyet pedagojisidir. Benim uygulanmasını istediğim pedagoji atom devrine uyumlu, ortaya yeni şeyler koyan, yenilikçi zihin yapısına uygun Türk'ü yetiştiren yaratıcı pedagojidir (Baltacıoğlu, 1964b: 6).

Baltacıoğlu, yakın geçmişimizde c tür okulun varlığından bahseder. Bunlar sırasıyla Mahalle Mektebi, Meşrutiyet Mektebi, Cumhuriyet Okuludur (Baltacıoğlu, 1964b: 7). Baltacıoğlu mahalle mektebini; gelenekçi, ezberci, hürriyet düşmanı, okuma yazmadan başka bir kazanım vermeyen, dayağı eğitimin bir parçası olarak gören bir okuldur. Meşrutiyet Mektepleri; fiziki olarak daha iyi, birtakım yeniliklere sahip ancak gerçek ve doğru bilgiyi veremeyen ve yeni şeyler ortaya koyamayan, üretici insan kişiliğini yetiştirmeyen mekteplerdir. Cumhuriyet dönemi okullarında ise okul, ğrenci, ğretmen ve eğitim aracı artmış, okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Meşrutiyet dönemindeki gibi Cumhuriyet döneminde de program yapmak önemsenmiştir. Cumhuriyet döneminde kitap yazdırmak ve dergi çıkarmanın eğitimdeki önemi kavranmıştır. Cumhuriyet dönemi ğretmenlerinin bir kısmının pedagoji eğitimi almaları, okul duvarlarının aktif olarak kullanılmaya başlanması (resimlerle), okulda sergilerin, msamerelelerin ve aile toplantılarının yapılmasını eğitimde gerçekleşen doğru işler olarak görüp, değişimi olumlu bulan Baltacıoğlu tüm yeniliklere rağmen Cumhuriyet okulunun da tıpkı Meşrutiyet Mektebi gibi gelenekçi eğitim anlayışından kurtulamadığını ve aynen onun gibi okutup, anlattırıp, ezberlettirdiğini söyler (Baltacıoğlu, 1964b: 8). Baltacıoğlu, sosyalleşmemiş geçen bireylerin, sosyalleşmesi için var olan okulların bu ihtiyaca yeterince cevap vermediğini belirtir. Baltacıoğlu sosyal insanı, millî ve medeni kişiliğe sahip insan olarak görür. Baltacıoğlu millî kişiliğin kültürden, medeni kişiliğin ise teknikten geldiğini savunur. Kültürü ve tekniği olmayan insan yetişmemiştir yani toydur ve sosyal yaşama uygun değildir. İşte okulların görevi sosyalleşmemiş toy olan bireylere bu kişiliği kazandırmak, okullarda yapılan lme değerlendirmelerinde toy olan bireylerin, öğrenciler tarafından kişiliğin kazanılıp kazanılmadığını belirlemek için yapılır. Baltacıoğlu, maalesef okullarımızın toy bireylere kişilik kazandıramadığını sadece bilgileri okutup ezberlettirdiğini söyler. Kendisi bu durumu yapmış olduğu Anadolu gezisi sırasındaki gözlemlerine dayanarak şöyle ifade eder: Kırşehir, Ankara, Afyon, Kütahya, Isparta şehirlerinde birçok köy gördüm. Birçoğu fiziki olarak kötü olan okullarda öğrenciler kımıldamadan sessizce oturan, okuyup, yazan, ezberleyen ve sınavlara hazırlanan öğrencilerden oluşmaktadır.

Bu anlayışta olan eğitim sisteminin okuma yazma öğretmekten, ezberi iyi olanı pohpohlamaktan, ezberi kötü olanı dışlamaktan sonunda da ülkede değer anarşisi oluşurmaktan başka bir katkısı olmamıştır (Baltacıoğlu, 1964b: 11).

4.4. BALTACIOĞLU’NUN EĞİTİM GÖRÜŞÜ İÇTİMAİ MEKTEP’İN TEMEL PRENSİPLERİ VE YAPISI

4.4.1. İctimai Mektep’in Temel Prensipleri

Baltacıoğlu, İctimai Mektep adlı kitabında eğitim alanındaki ana düşüncelerini kaleme almıştır. Baltacıoğlu bu kitapta eğitime bakışını şu şekilde ifade eder:

Bu eserin planı şudur: Öncelikle eğitimi kuram olarak değil, olgu olarak değerlendirir. Bu olguların sosyal ve ruhi cephelerini genellikle mütalaa eder. Özellikle gerçek içinde, örneğin ilmî terbiyenin (eğitim) ya da bedeni terbiyenin (eğitim) nasıl olduğuna dikkat eder. Öncelikle bu oluşumun gerçek bir mesleğin şahsiyetinden başka bir şey olmadığını, eğitimin hayat içerisinde, gerçek teknik ve görevler biçiminde geliştiğini belirtir. Böylece eğitimin ruhi ve sosyal muayyeniyetlerinin ne olacağını gördükten sonra belli başlı eğitim ve öğretim kuramlarını inceler (Baltacıoğlu, 1942c:10-11).

Baltacıoğlu, İctimai Mektep’in temel prensiplerini ilk kez İctimai Mektep adlı kitabında ele almıştır ancak sistemli bir biçimde ilk kez Toplu Tedris adlı kitabında yer vermiştir. Ayrıca İctimai Mektep’in ikinci baskısında da sistemli bir şekilde yer vermiştir.

4.4.1.1. Şahsiyet Prensibi

Şahsiyet, her türlü dış güçler karşısında sosyal bir aksülamel meydana getirme, yani ahlaki, güzel, lisani ya da tarımsal, ticari ve sınai, özetle yaratıcı, mürekkep neviden bir mukabeleye gücü yeten şeydir. Eğitimin amacı canlı, bütün bir üfule, güzel, ahlaki ya da mesleki kişiliklere özel aksülameller manzumesi gibidir. Eğitim almış kişi karşı çevre karşısında kişiliğini gösteren, sosyal aksülamelleri meydana getirecek bilinçle donanımlı kimse demektir. Bu görevler, sosyal kurumların kişilerdeki mütenazırlarıdır. Onun için eğitimin amacı kurumsallaşmaktır. Kurumsallaşmayı psikoloji ilmiyle tekrar edersek buna “üfule sahibi yapmak, üfuleleştirmek” de diyebiliriz. O zaman eğitimin hedefi olan sosyal kişiliğin ve bu kişiliğin oluşturduğu çeşitli üfulelerin tayini için incelenecek gerçek ne tarih ne de kavramdır; bu gerçek sosyal adamın kendisidir. Bu bir vatandaş ya da meslektaşır. Önemli olan, bir vatandaş ve bir meslektaş olmak için kazanılması gereken üfulelerin nelerden ibaret olduğunu belirlemektir (Baltacıoğlu, 1942c: 23-24).

Baltacıoğlu’na göre şahsiyeti oluşmamış kişi, yaşadığı ortama uyum sağlamaktan aciz olan kimse demektir. Örneğin çocuk, akli melekeleri yerinde olmayan kişi ve duygu durum bozukluğu olan kişiler böyledir. Şahsiyet sahibi kişi ise, çevresine uyumlu,

topluma faydalı, güzel, doğru, teknik ve ekonomik eserler yapan insandır (Baltacıoğlu, 1942c: 25). Baltacıoğlu'nun şahsiyet prensibine göre eğitimin amacı, tecrübesiz bireyi sosyal yaşama hazırlamaktır. Bu sosyal yaşama hazırlamaktan amaç da bireye mesleki bir şahsiyet kazandırmaktır. Baltacıoğlu, teorik olarak verilen soyut eğitimleri kabul etmiyor, ona göre ziraat eğitimi vermek demek çiftçi yetiştirmek, bahçe eğitimi vermek demek bahçivan yetiştirmektir (Baltacıoğlu, 1944: 96-97). Baltacıoğlu'na göre şahsiyetin ortaya koyduğu her eser dış dünyanın müdahalelerine, etkilerine karşı verilen bir cevaptır (Baltacıoğlu, 1942c: 24-25).

4.4.1.2. Çevre (muhit) Prensibi

Çevrenin şahsiyetin oluşmasındaki önemine vurgu yapan Baltacıoğlu, Taine'nin (Fransız bir düşünür) fikirler ancak doğal ve asli çevrelerinde meydana gelebilirler düşüncesinden hareketle, prensibi kendi düşüncemize göre ifade edersek eğitim ve öğretimin genel ilke ve kurallarını şu şekilde bulabiliriz der: Gerçek şahsiyetler ve onların gerçek üfuleleri ancak gerçek toplumların tabii ve asli kurumlarının içinde yapılan gerçek ve tam çalışmalarla oluşabilirler (Baltacıoğlu, 1942c: 28-29). Gerçek şahsiyetler nerede nasıl oluşuyor sorusuna Baltacıoğlu şöyle cevap veriyor: Sosyal çevreye en iyi şekilde uyum sağlamış olan birkaç kişiyi örnek verelim ve bunların şahsiyetlerinin açık ve gizli ne gibi şartlarda oluştuğuna bakalım. Bir âlim öncelikle bir meslek örgütüne gerçek manada üye olan kimsedir. Bir şahıs kendi iradesini kendi deneyimleriyle oluşturan, kendi kendisini beğenen ve kendi iradesini kendisi oluşturmak isteyen bir bencil değildir. Tam tersine sahip olduğu zekâyı, duyguları ve işlevselliği ona kazandıran toplum hayatıdır. Yani âlim davranışları ancak âlim sosyolojisiyle açıklanabilir (Baltacıoğlu, 1942c:29-30; *İçtimai Mektep*.s.29-30. Ankara: Maarif Matbaası). Baltacıoğlu, *İçtimai Mektep* adlı kitabında bahçivan ve sanatkârların da şahsiyetlerinin nasıl bir muhitte oluşacağını açıklar. Baltacıoğlu'nun muhit prensibinde eğitimin muhiti ise sosyal yani mesleki bir yaşam alanıdır. Baltacıoğlu'na göre bu muhit; herhangi bir konut, okul, derslik, kitap değil; bizzat hava, su, toprak, atölye, matbaa, marangozhane, gibi gerçek çevrelerdir (Baltacıoğlu, 1944: 97-98).

4.4.1.3. Çalışma (travay) Prensibi

Baltacıoğlu, çalışma prensibiyle gerçek şahsiyetlerin oluşmasında etkili olan tekniğin özellikleri üzerinde duruyor. Mesela âlim bir şahsiyetin oluşması için eksiksiz bir özgürlük içerisinde kişisel emek ve üretim gereklidir. Sanat ve fen alanında durum

farklı değildir. Onlarda bir çeşit üreticidir. Yapılan hiçbir uyarı ve hiçbir idare onun kendi kişilik ve deneyimlerinin ürünü olan düşünceleri gibi olamaz. Sanat erbabının kullandığı teknik orijinal eserler ortaya çıkaran kişinin tekniğidir. Bilim, sanat ve fen alanında yapılan başarılı çalışmalar bu teknik sayesinde olur. Teknik, işlenmemiş doğa üzerinde zafer kazanan toplumsal zekânın kendisidir (Baltacıoğlu, 1942c: 34-35). Bu prensibe göre çocuk yaşadığı muhitte pasif bir seyirci değildir, aktif olarak sosyal işlere katılması beklenir. Birtakım faaliyetleri yaparken de sıradan basit işler değil, ihtiyaçlara cevap verecek işler yapması gerekir (Baltacıoğlu, 1944: 98-99). Baltacıoğlu'na göre bir şeyin aslını yapmak değil de onun kâğıttan ya da başka bir şeyden görselini yapmak o işi biliyor anlamına gelmez. İnsan işlevselliği olan kullanılabilen aletler yapmalıdır. Bilgileri her tarafa dağıtacak bilginler yetiştirmek için çalışmalar yapılmalıdır. Araştırmaları ve deneysel çalışmaları öğrencilerin yapması sağlanmalıdır. Güzel ve bilimsel şahsiyetlerin ortaya çıkmasının en büyük sebebi bu kişilerin kendilerine özgü olan yöntem ve teknikleridir. Bu teknikte maddi, iktisadi ve mesleki zorunlulukların karşılıklı çekişmesinin bir ifadesidir. Baltacıoğlu'nun bakış açısıyla çalışma, sosyal görevlerin yanında teknik ve alet düşüncesini de taşımaktadır (Tozlu, 1989: 165).

Baltacıoğlu'na göre eğitimcilerin üzerinde durması gereken dört farklı çalışma türü vardır.

1. Anarşik Çalışma Devresi: Bu evre çalışmanın ilk evresidir. Bir çırağın işi bilmeden düzensizce çalışması, bir bebeğin ilk emeklemeye başlaması bu çalışma dönemi örneklerindedir. Bu evre çok verimsiz ve uyumsuz olmakla birlikte tüm evrelerin başıdır. Bu evre olmadan iyi, güzel, verimli işlerin ortaya çıkması mümkün değildir.

2. Mekanik Çalışma Devresi: Bir işin mantığını bilmeden gördüğünü kopya ederek yapılan çalışmadır. Yapılan bu tür çalışmalar sonuç olarak hep aynı randımanı verir. Modaya olduğu gibi uyan kişi, derslerini ezberleyen öğrenci, Batı'daki gelişmeleri olduğu gibi aktaran yazar, çırağın ustası gibi yapması bu çalışmaya örnektir.

3. Aktif Çalışma: Yaptığı işleri kopya ederek değil de bilerek, anlayarak, başarılı olduğunu anlayarak yapan, edindiği bilgiler üzerinde düşünerek bazı değişiklikler yapan bilgi ve tecrübesi ile işi arasında transfer yapan öğrencinin, teknik adamın durumu böyledir. Bu kişiler dördüncü çalışma evresine çok yakındırlar ama o aşamaya geçememişlerdir.

4. Yaratıcı Çalışma: En verimli çalışma türüdür. Dünyada iz bırakan büyük bilim adamların, filozofların, teknik adamların çalışmaları bu çalışma türüne girer. Bu tür çalışma yapanların zekâları üst seviyededir. Sahip oldukları sezgileri de üst seviyededir. Yeni bilgiler ortaya koymak için var olan bilgileri eski bilgileri bir basamak olarak kullanırlar. Bu tür çalışmaya sahip insanlar kendilerini başkaları için yaşatırlar. Yaptıkları çalışmalar ile insanlığa hizmet ederler. Ortaya yeni ürünler koyarlar (Baltacıoğlu, 1964b: 111-112).

Baltacıoğlu insanın dışardan etki ile değil de kendi kendini terbiye edeceğini söyler. Eğitim ortaya yeni bir şeyler koymadır. Yeni yetişen genç nesil, kendi kişiliklerini kendileri oluşturur. Oturarak, okuyarak, dinleyerek, ezber yapmadan çalışarak, ilk başlarda bir düzen olmasa da zamanla düzenli bir şekilde yavaş yavaş ilerleyerek, en sonunda da ortaya yeni bir ürün koyarak kendilerini terbiye ederler. İnsanda var olan benliği Allah yaratır, ancak kişiliğin oluşması insanın kendi iradesine bağlıdır. Önemli husus ise insan kişiliğini oluştururken Allah'ın kanunlarına zıt olmamasıdır. Tüm bu hususlar cereyan ederken çevrenin ve şartların gerçek olmasıdır. Anne, baba ve öğretmen kazanılacak olan kişilikte çevresel şartları oluştururlar (Baltacıoğlu, 1964b: 113-114).

4.4.1.4. Verim (randıman) Prensibi

Baltacıoğlu gerçek bir çalışmanın somut bir ürün ve eser vermesinin yanında iyi bir verim de elde etmesi gerektiğini belirtir. Gerçek verimden kastedilenin ise eserin sosyal değerinin olmasıdır. Eğitimin konusu olan insan gerçek bir hayatın içinde yaşayarak, gerçek çalışmalar yapacak ve gerçek eserler ortaya koyacaktır (Baltacıoğlu, 1942c: 35). Baltacıoğlu bu durumu iş dersindeki kürek örneği ile açıklar. Küreği anlatmanın çeşitli yolları olduğunu belirtir ve şu sıralamayı verir:

1. Kürekle ilgili sözel olarak birtakım sözler söyler, bilgiler verir.
2. Küreğin görselini kâğıda çizdirir.
3. Küreğin kâğıt ya da mukavva gibi malzemelerle örneğini yaptırmak.
4. Küreği kullanılabilecek bir şekilde saçtan yaptırmak.
5. Saçtan yapılan küreği kullanılabilecek ve piyasaya sürülecek şekilde yapmak.

Yukarıda beş aşamada verilen örnekte ilk üç aşamanın ekonomik ve teknik değeri yoktur. Dördüncü aşamanın teknik bir mahiyeti vardır. Beşinci aşamada ise yapılan iş ekonomik bir anlam ifade ediyor. Kürek için tam verim beş numaralı eylemdir.

Bu prensipte çalışmaları yapan birey neticede ekonomik değeri olan, gerçek, kullanılabilir ve sosyal verime ulaşacaktır. Örneğin birey toprak işi ile meşgul oluyorsa, yetiştirdiği ürünlerin yenilir ve satılabilir olması gerekir. Çalışmanın amacı bu olmalıdır. Vakit geçirmek için süs olsun diye bir çalışma olmaz (Baltacıoğlu, 1944: 99).

4.4.1.5. Başlatma (inisiyasyon) İlkesi

Çocuklara okul çevresinde yaptırılacak ve kazandırılacak tecrübelerin toplamı 'inisiyasyon'un temelini oluşturur. Eğitim bir inisiyasyondur, her şey değildir. Eğitimin görevi bireyi hayata hazırlamaktır; hayatın tamamını yaşatmak değildir. Baltacıoğlu pedagojinin şu soruyu cevaplamasını ister: Hangi şartlar ve tecrübeler eğitimin inisiyasyon eylemini teşkil eder. Bu inisiyasyon eylemi için okulda kurulması zorunlu olan çevre, istenilecek travay, elde edilecek verim neden ibaret olacaktır? İşte bütün problem budur (Baltacıoğlu, 1942c: 40). Baltacıoğlu'na göre bu evre çocuğu sosyal yaşama hazırlama ve alıştırma evresidir. Bu evrede çocuğa verilen eğitim ona sosyal adamın sahip olduğu tüm niteliklerini kazandıramaz. Sadece öğrenciyi sosyal yaşama başlatır. Örneğin belleme yaparak, ağaç budayarak ve ağaç dikerek ziraat eğitimine başlanır; ağaca, diş açarak, düzensiz olan yerleri düzelterek de marangozluk eğitimine başlanır (Baltacıoğlu, 1944: 100).

4.4.2. İctimai Mektep'in İç Yapısı

İctimai Mektebin okul anlayışının bugün sahip olduğumuz okul anlayışı ile örtüşmediğini görmekteyiz. Okul, toplumda millî hedefleri ve toplumsal birlikteliği gerçekleştirmek için çalışmalar yapmalı ve ileriye götürmelidir. Kişiler de toplumsal gerçekleri konferanslar, toplantılar, bayramlar ile özel olarak hazırlanan gün ve geceler ile sindirmelidir. Yapılacak bu faaliyetler yapmacıktan uzak, doğal olarak yapılmalı ve öğrenci katılımı sağlanmalıdır. Böylelikle okul toplumdaki faaliyet çevrelerinin de birbirlerine yaklaşmasında rol oynayacaktır. Bu sayede toplumda var olan meslek ve işler okullarda yaşatılırcasına gerçek manada yapılacaktır (Tozlu, 1989: 169).

4.4.3. İctimai Mektep'te Eğitim Çevresi

Baltacıoğlu, kaliteli bir eğitimin aile ve okul çevresinden uzaklaşarak, tabiatta verilebileceğini söyler (Baltacıoğlu, 1927: 25). Baltacıoğlu'nun böyle bir düşünceye sahip olmasının en büyük sebebi yaşadığı dönemde okulların ve ailelerin sahip olduğu eğitim anlayışıdır. Normal şartlarda Baltacıoğlu okulun ve ailenin öğrencinin eğitim

hayatında önemli bir yere sahip olduğunu söylemektedir. Baltacıoğlu tabiatla kanun ve düzenin var olduğunu, ayrıca devamlı bir hareketliliğin ve faaliyetin var olduğunu söyler. Yapılan iş ve faaliyetler eğitim ve olgunlaşmanın en temel belirleyicisidir. Bir çocuğun olgunlaşabilmesi için faal ve özgür hareket edebilmesi gerekir. Bunun sağlanabileceği en iyi eğitim ortamı da tabiatdır (Baltacıoğlu, 1927: 32-33)

Baltacıoğlu, İçtimai Mektepte her vazifeye uygun bir çevrenin var olduğunu ve bu sayede doğru çevrede doğru şahsiyetlerin yetişebileceğini belirtir. Baltacıoğlu'na göre İçtimai Mektep'te gerçek dışı bir şey yoktur. Her işe uygun bir çevre kabul edilmiştir. Sıhhi vazife için çevre, çocuğun vücudu ile bu vücudu taşımaya mahsus olan okul binası ve bahçesidir. Tarımsal faaliyetler için çevre okulun bahçesi veya çevresindeki tarlalardır. Sanayi işler için gerekli olan çevre atölyelerdir. Ticari işler için çevre güzel sanatları yapmaya elverişli olan atölye veya müzik salonları, tiyatro, müsamere salonlarıdır. Bilim için ihtiyaç duyulan çevre dersaneler, konferans salonları ve laboratuvarlardır. İdari işler için çevre umumi bir salonla bir idare odasıdır. Baltacıoğlu'na göre yukarıda belirtilen bu çevrelerin (Muhit) dışında köyün, mahallenin, şehrin ve insaniyetin çevresi de şahsiyetlerin oluşması için hizmet etmelidir (Baltacıoğlu, 1942c: 260).

Bu teşkilatın amacı; gelişi güzel okumak, faaliyet yapmak, iş yapmak değil gerçek ve sosyal hayatın istediği, olması gereken görevlerin en gerçek şartlarla en gerçek sonuçlar verecek şekilde yapılmasıdır. O hâlde teşkilatın temeli; faaliyetle, iş okulu projesiyle ne de amelelik özellikleriyle anlatılamaz. Teklif ettiğim teşkilatın temelini, ana özelliklerini veren şey, bütün iş, eylem, tefekkür ve hayal, his ve heyecan gibi ögeleri toplu ve örgün bir hâlde veren şahsiyet ve okul hayatıdır. Bu okulun gerçekliği ne mantık ne de iş gerçekliğidir; belki yaşanan bir sosyal hayatın görevlerinden ibaret sosyal bir gerçektir (Baltacıoğlu, 1942c: 260-261).

Baltacıoğlu, insanın yetiştiği ortamın gerçek çevre olması gerektiğini belirtir. Zira denizde yürünemeyeceği gibi karada yüzülmez ve havada da oturulamaz. Yani her çevrenin kendine has özellikleri vardır ve yapılacak eylemlerde çevrenin özelliklerine göre yapılır. İnsan bir bütündür. Bu bütünün parçaları ise fikir, duygu ve eylemdir. İnsan da aynı bitkiler gibi kendi doğal çevrelerinde yetişir. Burada önemli olan insanın kişiliğini oluşturacak çevreyi doğru olarak bilmek ve tanımak gerekmektedir. Her ebeveyn çocuklarının en iyi şekilde yetişmesini ister ancak ebeveynlerin yaptıklarına baktığımız zaman verilen öğütler, söylenen kötü sözler ve uygulanan şiddetlerin buna engel olduğunu görmekteyiz. Oysa yapılması gereken çocuğun karakter sahibi bir birey

olması için uygun çevrenin bulunması gerekmektedir (Baltacıoğlu, 1964b: 47). Fakat ebeveynler çocuklarının yetişmesi için gerekli çevreyi oluşturmaya gayret sarf etmezler. Çocukların aile yaşantısı içerisinde yaşadıkları hayat toplum yaşayışından ziyade bir yığın yaşayışıdır. Baltacıoğlu ayrıca bu dönemde dünyadaki diğer ülkelerinde çocukların şahsiyetlerinin oluşması için gerekli çevreyi sağlayamadığını, şahsiyet sahibi bireyler yetiştirmenin okul binalarının fiziki şartlarının iyi olmasıyla mümkün olamayacağını belirtir (Baltacıoğlu, 1964b: 47).

Baltacıoğlu, karakter sahibi bireylerin yetişeceği çevrenin gerçek çevre olmasının da yeterli olmayacağını belirtir. Zira aile ve okul çevrelerinin bireylerin yaşadıkları çevreye uygun olması beklenir fakat bu çevreler çoğu zaman içinde yaşadıkları büyük toplumdaki maddi ve manevi kültür olarak geri olabilmektedir. Bu sebeple bu çevreler toplumun istediği yeni adamları yetiştiremezler. Bunun için çevrenin ileri çevre olması gerekmektedir (Baltacıoğlu, 1964b: 48).

4.4.4.İçtimai Mektep'te Okul ve Sınıf

İlim terbiyesinin en büyük amacı yetiştirdiği âlimde sağlam kişilik oluşturmaqdır. Okul âlim kişiliği öğrencide oluşturmak için mümkün olduğu kadar çalışacaktır. Netice itibari ile İş öğretiminin gerçek amacı işçinin, demircinin, marangozun kişiliğidir. Okul bu kişiliklerin mümkün olduğu en üst seviyede öğrencide kazanılması için gayret edecektir. Bu âlim, demirci ve marangoz hangi görev seviyesindedir ki sosyal bir insan karakteri gösteriyor? Bu soruya verilecek yanıt eğitimin gayesinin daha ayrıntılı olarak verecektir (Baltacıoğlu, 1942c: 25).

Okullar aileler gibi sosyal topluluklardır. Okullar da aynen evler gibi sahip olduğu ahlaki hayatı taşımaya özel kaplardır. Bu kap ve zarfların içeriklerinin her türlü maddi ve manevi ihtiyaçlarına göre şekillenmesi gerekmektedir ve alet görevi görmek zorunda değillerdir. Türk basınında bir okul mimarisi haberi okumuştum. Mimarların bu basmakalıp şeylerden ne anladıklarını bilemem. Benim kesin olarak bildiğim şudur ki: okul mimarisi ne sadece bir üslup ne de yalnız sağlık mimarisi değildir. Burada “mimari” kavramı ile okulun toplumsal şahsiyeti son derece dayanışık ve birbirinden doğması gereken iki gerçektir. Bilinç ile ruh gibi bir şey! Bu okulun mimarisini kararlaştıran şey ne millî zevk ne öğrenim derecesi ne de inşaat maliyetidir. Bu durum her şeyden önce okul yaşamının, bu hayatın sosyal özelliğinin doğrudan bir sonucudur (Baltacıoğlu, 1942c: 257-258).

Ankara’da toplanan heyeti ilmiye de söz alan Baltacıoğlu, Ziya Gökalt ile birlikte, umumi okulların halk okulları olabilmesi için umumi okulların ortasında konferans salonu ve bir imalathanenin olması gerektiğini belirtmiştir (Baltacıoğlu, 1942c: 258).

Okul binalarının dershanelerden oluştuğunu ve imkân varsa buna bir de bahçe eklemenin okul mimarisinin en ilkel şekli olduğunu belirten Baltacıoğlu, okul mimarisinin klasik ya da millî olarak değil işlevsel olarak yapılması gerektiğini belirtir. Eğitimin merkezi olan okulların yapı olarak da bu misyonu taşıyabilecek mimari de olmalıdır (Baltacıoğlu, 1942c: 258).

Okullardaki ‘sınıf göreneğini’ eleştiren Baltacıoğlu, dñnyanın her yerinde var olan bu görenek, o kadar güçlü ve yerleşiktir ki, bu göreneği ortadan kaldırmaya çalışmak çok zor bir iştir. Okullar farklı birçok özelliikteki öğrencileri bir sınıfa koyarak onlara aynı kazanımları kazandırmaya çalışmak, bunu yaparken de aynı baskıları yapmak ve öğrencileri düşünce olarak aynı kalıba dökmek istemeleri ve bunu da sınıf mevcutları kırkın altına düşmeyen sınıflarda yapmaya çalışmak. Bu sınıf denilen ortamda öğrencilerin yaşadığı durumun zorluğunu anlamaya çalışın. Öğretmen ise sandalyesinde sürekli bir şeyler anlatıyor. Öğrenciler ise okul kuralları gereği sıralarında kıvıldamadan oturuyor, dikkatle öğretmenini dinliyor, söylenenleri olduğu gibi alıyor ve kendisine verilen ödevleri yapıyor. Maalesef günümüz okullarının durumu budur (Baltacıoğlu, 1964b: 13).

Rönesans’la birlikte yeni bir düşünce anlayışına geçilse bile Orta Çağa ait bazı eğitim anlayışları bilinçaltında maalesef günümüze kadar gelmiştir. Bunlar kelimeci, okutucu, ezberletici, dinletici, durdurucu eğitim anlayışlarıdır. Bu durumun en büyük ispatı ise okul sınıflarının yapısıdır. Bu yapı kiliselerin yapısıyla aynıdır. Okullarda var olan sıralar, masalar ve durmadan bir şeyler anlatan öğretmenler, hareket etmeden dinleyen öğrenciler... Bu durum kiliselere çok benzemektedir (Baltacıoğlu, 1964b: 37).

4.4.5. İctimai Mektep’te Öğretmen ve Öğrenci

Kişinin gelişim, olgunlaşma ve çevre uyumuna bilerek etki eden tüm insanları öğretici olarak tanımlayan Baltacıoğlu, herkesin öğretici olamayacağını, öğretici olmak için istek ve bilinçle birlikte bir hedefin ve metodunda olması gerektiğini belirtir.

Amaçları ve metotları olan öğretmenler öğreticidir (Baltacıoğlu, 1930c: 99). Amaç ve metot sahibi öğretmenin insanı tanınması da çok önemlidir.

Bir kişinin sahip olabileceği, öğrenebileceği bilgilerin en zor olanı insana ait olan bilgilerdir. Bu bilgiler insanın anatomisinden bilinçaltına kadar gider. Gittikçe de bu bilgilere ulaşmak zorlaşır. Öyle bir an gelir ki bilgiler karanlıkta görünmez. İnsanın biyolojik yapısı dahi bu kadar karmaşıkken insanın sırlarla dolu ruhi yapısını ve psiko-sosyal yönlerini anlamak çok daha zor bir durumdur. İşte bu yüzden insan yetiştirmek dünyanın en zor işleridir. Yetiştiricinin her şeyden önce sırlarla dolu insanı mümkün olduğu kadar doğru tanınmalıdır. Tam bir tanıma olmadan insanda doğru bir yöneltme de olmayacaktır. İnsanı tanıma bakımından üç farklı yetiştirici vardır.

1. Çocuğun ne olduğunu bilmeyen ona karşı nasıl davranması gerektiğini bilmeyen. Eski mahalle okulu öğretmeni.

2. Çocuğun ruhi durumunu bilen ve buna göre onu yöneltmek isteyen fakat bütün her şeyi anlık bir ruh bilgisine bağlamasından dolayı başarıyı yakalayamayan öğretmen tipi.

3. Çocuk gelişimi ve ruhunu bilen, çocuktaki davranışların sebebini bir tek nedenle olmayacağını benimsemiş, kişiliğin oluşmasında travay (öğrencinin aktif olması, kişisel çalışmalar yapması, ortaya yeni bir şeyler koyması), verim ve öğretim ilkelerini bilen ve bunları uygulayan öğretmen tipidir.

Yukarıda açıklanan üç öğretmen tipinden üçüncüsünün ilk ikisinden olan farkı, sadece bir dereceleme farkı değildir. Olaylara karşı bir bakış ve yaklaşma farkıdır. Üçüncü madde öğretmene teknik bir kişilik yüklemektedir. Okullarda yapılacak yenilikler, eğitimde yapılacak düzenlemeler ilk önce öğretmen ile başlayacaktır (Baltacıoğlu, 1964b: 133-134).

Öğretimde felsefe kültürü olmalıdır. Zira öğretmenlik mesleğini icra eden kişinin birçok yeterliliğin yanında yapıcılık ve ortaya yeni şeyler koyma özelliği bakımından çok iyi bir yeterliliğe sahip olması gerekir. Öğretmen sadece öğrencinin zihinsel yapısına hitap etmez, öğretmen öğrencinin ruhuna da hitap ederek şahsiyetinin oluşmasına katkı sağlar (Baltacıoğlu, 1944: 24). İdealsiz bir öğretmen olmaz. İdealleri olmayan öğretmen, sınıfta öğrencilerin ilgisini çekemeyen, konuşan bir aletten farkı yoktur (Baltacıoğlu, 1944: 14). İdealleri olan öğretmen; düşünen, duyan ve ortaya yeni şeyler koyan öğretmendir (Baltacıoğlu, 1944: 16).

Öğretmenlik durağan bir meslek değildir. Sürekli kendisini yenilemesi gerekir. Öğretmenlerin kendilerini yenilemeleri için kitap okumaları ve seyahat etmeleri önemlidir. Bu iki eylem öğretmenlerin bilgi ve görgülerinde anlamlı bir artış sağlayacaktır. Bu iki kalem için de devletin öğretmenlere maaşın dışında ödenek tahsis etmesi gerekmektedir (Baltacıoğlu, 1950e: 2).

Öğretmen önceleri anlatarak, okuyarak söyleyerek bir şeyler vermeye çalışırdı. Şimdi ise öğrencinin üretim işine yardım ve rehberlik eden alnında uzman bir danışman oluyor. Kısacası konuşmacı rolünden çıkarak, ortaya yeni bir şeyler koyan, üreten bir sanatkâr görevi alıyor (Baltacıoğlu, 1933: 179).

4.4.6. İctimai Mektep'te Öğretim Yöntemleri

Usul, eğitimcinin kişide çevreye uygun alışkanlıklar oluşturmak için bu alışkanlıkların faaliyetlerini oluşturan araçların toplamıdır (Baltacıoğlu, 1930c: 132). Öğrenme ve öğretme olmak üzere iki tür metot vardır. Bu metotlar kendi içinde farklı türlere ayrılır.

4.4.6.1. Öğrenme Metotları:

4.4.6.1.1. Faaliyet Metodu:

Bu metotta öğrenci kişisel tecrübelerine yönlendirilir. Zira bilimsel bir kişilik ancak bu şekilde elde edilir. Bu metotta öğretmenin görevi faaliyeti öğretmek değil, öğrencinin kişisel çalışmalarına uygun muhiti ve araçları hazırlamak, bu çalışmaların gerçekleşmesi için ilke ve planları oluşturmaktır. Faaliyet metotları; çevre ve örnekleme olmak üzere iki tanedir.

a) Çevre Metodu: Seyahat, gezi ve kır okulları gibi çevreden faydalanmayı sağlamak.

b) Örnekleme metodu: Çevreye ait bir görseli ya da örneğini göstermek.

4.4.6.1.2. Socrat Metodu:

Laboratuvar ve anlatma yönteminin kullanıldığı bir yöntemdir. Kişisel tecrübeler ve telkin bu yöntemde çok önemlidir. Sorularla öğrenciye yanıtlar ve doğrular buldurulmaya çalışılır.

4.4.6.1.3. Anlatma Metodu:

Öğretmenin başkalarına ait olan bilgileri anlattığı, öğrencinin pasif olduğu bir yöntemdir (Baltacıoğlu, 1930c: 138).

4.4.6.2. Öğretme Metotları:

4.4.6.2.1. Mükâfat ve Ceza Metodu:

Ödül ve ceza yöntemiyle öğrenciyi faaliyet yapmayı esas alır. Övme, eleştirme, dayak, tehdit, sınav, not bu yöntemin esaslarındandır. Öğretmenler bu yöntemi çokça kullanırlar. Bu yöntemin iki türü vardır:

a) Fiziki mükâfat ve ceza: Öğrenciye şiddet uygulayarak uslandırmak ya da okşayarak ödüllendirmek bu yöntemin temelidir.

b) Ahlaki mükâfat ve ceza: Akla, gurura ve vicdana dokunacak şekilde çocuk kınanır ya da takdir edilir.

4.4.6.2.2. Teşvik Metodu:

Öğrenciyi heveslendirerek rekabete yöneltmek esastır.

4.4.6.2.3. Uyarı Metodu:

Öğrencinin kişiliğinde var olan ahlak, hak, vazife ve yücelik gibi yaratılış özelliklerini ideale çevirmek amaçtır. İhtiyaç duyulduğundan bu yaratılış özellikleri hatırlanacak ve yol gösterecektir (Baltacıoğlu, 1930c: 145).

Baltacıoğlu, “Batıya Doğru” eserinde ülkemizde genel olarak dört öğretim türünün uygulandığını söyler ve bunları şöyle sıralar:

1. Deneme, uygulama ve uyarılama olmadan yalnız okutarak, tasarlayarak ve anlatarak öğretmek. Osmanlı Devleti’nde meşrutiyet dönemine kadar öğretim yöntemi bu şekildeydi.

2. Deneme ve uygulamaların öğretmen tarafından yapılıp uygulanarak öğrencilere gösterilmesi. Öğrencinin pasif olduğu, öğretmenin aktif olduğu bu yöntem meşrutiyet döneminin okullarının öğretim yöntemi idi.

3. Deneme ve uygulamaların öğrencilerin yapmasına imkân vererek öğrencilerin aktif olmasının sağlandığı bir yöntemdir. Fakat yapılan deneme ve uygulamaların gerçek

bir ortamda yapılmaması, deneme ve uyarlamaların tam manasıyla olmasına engel olmaktadır. Bugünkü okullarımızın durumu budur.

4. Yapılan bütün deneme ve uygulamaların gerçek ortamlarda yapıldığı; gerçek gezi, gerçek çiftlik, gerçek köyde muhitin fiziki, ekonomik ve teknik uygun şekilde yapmak. Bizim daha önceden Darüleytamların yeniden düzenlenmesi için düşündüğümüz colonisation sistemi ve İctimai Mektep'te uygulanmasını istediğimiz eğitim ve öğretim düşüncesi işte budur (Baltacıoğlu, 1945: 172-173). 1910 yılında devlet tarafından Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olan pedagoji ve el işleri derslerini yakından incelemek için Avrupa'ya gönderilen Baltacıoğlu, Avrupa'daki birçok ülkeyi ve okul türünü gezmiş ve İngiltere'de Manuel Work ve Fransa'da Education Manuelle adıyla okullarda yapılan işleri görür ve şaşırır. Yapılan işlerin gerçekle, gerçek yaşamdaki çalışma yöntem ve tekniği ile hiç ilgisi yoktu. Hep hayali, fantaziye, işlerdi. El işi diye yapılan işler kâğıttan merdivenler, evler gibi şeylerdi. Kâğıt işleri, çamur işleri, demir işleri, tahta işleri dedikleri işlerin mücellitlik, heykelcilikle, demircilik, marangozlukla hiçbir alakası yoktu. Bunların hepsi yalan, yanlış işlerdi. Sanayi tekniğinde bu kadar ileri olan ülkeler nasıl oluyor da pedagoji tekniğinde de bu kadar geri oluyorlar diyordum (Baltacıoğlu, 1964b: 109-110).

Öğrencin aktif olduğu yöntem iyi, öğrencinin pasif olduğu yöntem ise kötü bir yöntemdir (Baltacıoğlu, 1927: 122). Öğrenci ancak bir işi yaparak, yaşayarak daha iyi öğrenebilir. Fizik ve kimya gibi fen bilimleri dersinde deneme işleri vardır ve maalesef bu işler eski bir geleneğe göre sadece öğretmenler tarafından yapılıyor. Öğrenciler ise bu denemeleri sadece izliyorlar. Durum böyle olunca öğrenciler yaparak öğrenmesi gereken bir şeyi pasif olarak sadece izliyorlar. Yapılan bu denemeler sadece bir gösteri olarak kalıyor. Gerçek denemeler ise öğretmenlerin rehberliğinde öğrenciler tarafından yapılan denemelerdir. Çünkü insan bir şeyi en iyi deneyerek yapıp öğrenir. Nasıl ki yürümeyi yürüyerek, yüzmeyi yüzerek ve konuşmayı konuşarak öğreniyorsak bilimi de bilim yaparak öğrenebiliriz. Yürümeyi öğrenirken düşmemiz, yüzmeyi öğrenirken su yutmamız ve konuşmayı öğrenirken heceleri gevelememiz normalse bilimsel bir şeyleri öğrenirken deneylerde yanlış bazı şeyleri eksik ve yanlış yapmamız da normaldir (Baltacıoğlu, 1964b: 62).

Baltacıoğlu'nun olmasını istediği eğitimi İctimai Mektep'te şöyle tarif ediyor. Öğrenci; fabrika, deniz, tarla gibi gerçek muhitlerde iş yaparak ve bu muhitlerde yeterince yaşayarak üretken olmaları gerekmektedir. Öğrenci, âlim, çiftçi, amele, gemici

gibi gerçek ortamlarda çalışmalıdır. Toplumun bütün meseleleri istihsal çevreleri olarak kullanılmalıdır. Öyleyse eski okul anlayışındaki ders saatlerinin yerine iş günleri getirilmelidir. Örneğin balıkçılık, bahçıvanlık, fabrika konserve günleri gibi. İctimai Mektep'te öğretim yöntemlerinin yerine üretim aşamalarının olması gerektiğini belirtir. Çünkü öğretim yöntemlerinde kişinin, kişi tarafından eğitim ve öğretimi, üretim kademelerinde ise kişinin yine kendi kendini eğitmesi ve kendi kendine öğrenmesi söz konusudur (Baltacıoğlu, 1932b: 190). Baltacıoğlu'nun İctimai Mektep prensibine göre iş öğretimi beş ilkeye göre aşağıdaki gibi örneklendirilebilir.

4.4.7. İş Öğretimi

4.4.7.1. Şahsiyet prensibine göre iş öğretimi:

Okulların derslerle öğrenciyi gerçek hayata hazırlaması gerekir. Okullardaki derslerin el işi adı altında kâğıttan, kartondan bir şeyler yapması doğru değildir. Zira gerçek hayatta böyle bu gibi şeyler yoktur. Gerçek işler ve meslekler vardır. Okullardaki kâğıttan, kartondan yapılan faaliyetlerle öğrenciyi kişilik kazandırılmaz. Hiç korkmadan öğrenciler gerçek hayattaki gerçek mesleklere hazırlanmalıdır. Demircilik, marangozluk, bahçıvanlık ve heykeltıraş gibi (Baltacıoğlu, 1938c: 208) ...

Baltacıoğlu eğitim alanında birtakım gözlemler yapmak için gittiği yurt dışı gezisinde gördüğü Montessori düz kâğıtlarla kestirerek taklit ettirdiği bina pencerelerini, Dewey mum yaptırmalarını, Belçika'da Decleen mukavvalardan yaptırdığı çöp arabalarını, başka yerlerde yapılan mukavvadan çöp kutularını, el işi kağıtlardan yapılan mini bahçeleri, üstü kaplanmış kibrit kutularını, resim çerçevelerini eleştirir ve bunların umumi mekteplerde lüzumsuz işler olduğunu belirtir (Baltacıoğlu, 1932b: 202). Baltacıoğlu bu lüzumsuz işler yerine talebe ile birlikte çalışarak, kümes yapıp tavuk besleyeceğini, böylelikle öğrencinin gerçek tavuk ve yumurta üretimi yaparak ticareti öğreneceğini belirtir (Baltacıoğlu, 1938c: 28).

4.4.7.2. Çevre prensibine göre iş öğretimi:

Okulda öğrencilerin bir sanatı öğrenebilmeleri gerçek bir çevrenin olması gerekir. Okulda olan bu çevrede çocuk okul için, kendi evi ya da kendi şahsi ihtiyacı için eşya yapabileceği yerdir. Öğrenci bu çevre de el çantası, elbise askısı, İskemle, etajer gibi ihtiyaç olan eşyalar yapacaktır. Bu eşyalar gerçek bir marangozhanede ortamında gerçek

zorluklar altında yapılacaktır. Yapılacak işler ihtiyaç için yapılacak ve çocuğun, okulun, ailenin, köyün, devletin ihtiyacı karşılanacak (Baltacıoğlu, 1938c: 208-209).

4.4.7.3 Çalışma (travay) prensibine göre iş öğretimi:

Bu prensibe göre öğrenciler okullarda bizzat faaliyet yapacağı iş bölümlerinde kabiliyet, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek ve sanat öğreneceklerdir. Her meslek ve sanat kendine has yöntem ve tekniklerle öğrenilecektir. En basitten en karmaşığa kadar her işin bir yöntemi vardır. Bahçe bellemesinden, ağaç budamasına kitap ciltlemeden gazete baskısına kadar (Baltacıoğlu, 1938c: 209).

4.4.7.4. Verim (randıman) prensibine göre iş öğretimi:

Yapılan işlerde faaliyetler gerçek olmalıdır. Mesela çocuk marangoz olmak istiyorsa verilen eğitim marangozluk şartlarına uygun olmalıdır. Kâğıttan masa, sandalye yaptırılarak marangozluk eğitimi verilmemelidir. Çocuğa yüzme öğretilecekse bu bir havuzda ya da herhangi bir suyun olduğu göl, deniz gibi yerlerde öğretilmelidir. Suyun olmadığı bir yerde çocuğa tarifle yüzme öğretilemez. Gerçek olmayan ortamlarda öğretilen meslekler ve faaliyetler, çocuğu gerçek hayata hazırlayamaz. Okulda yapılan tüm işler gerçek bir verim vermelidir. Mesela okulda tarımsal faaliyet mi yapılıyor, yetiştirilen ürünler yenilmeli ve satılmalıdır. Ayrıca yapılan faaliyetlerin tam manasıyla gerçek olması için ekonomik şartlara da uygun olması gerekmektedir (Baltacıoğlu, 1938c: 210).

4.4.7.5. Başlatma (inisiyasyon) prensibine göre iş öğretimi:

Öğrenci okulda bahçivanlı, demircilik, marangozluk gibi meslek ve sanatları gerçek ortamlarda yaşayarak öğrendikten sonra sosyal hayata katıldığında hiçbir zorluk çekmeyecektir. Yani okul çocuğu gerçek hayata hazırlamıştır. İşte okulun amacı budur (Baltacıoğlu, 1938c: 212).

4.4.8. İctimai Mektep'te Öğretim Programları ve Kitaplar

Okullarımızda uygulanmakta olan programlarda bilinmesine gerek olmayan, öğrenci seviyesine uygun düşmeyen, öğretirken gerekli olan materyali olmayan, öğrendikten sonra unutulacak çok fazla bilgi mevcuttur. Bu gereksiz olan bilgilerin programlardan çıkarılarak programların ayıklanması gerekmektedir. İnsanın beyni içine atılan her türlü bilgiyi içine alan bir havuz değildir. Beynin de kendine göre kuralları ve

çalışma esasları vardır. İnsan beyni öğrenme ve hatırlama gibi zihinsel süreçleri kendi kanunlarına göre işletir, insanların isteklerine göre değil (Baltacıoğlu, 1964b: 33).

Eğitimde yeni bir sayfa açmak isteyen milletlerin en önemli problemlerinden biri de kitap problemidir. Sahip olduğumuz bilgilerin çoğu kitabi ezber bilgisi şeklindedir. Kitaptaki bilgiler bize gerçeğin kendisini öğretemezler, kitaptaki bilgiler hayal ve sembollerle bize bir şeyler öğretirler. Bir yüzme hocasının yüzmeyip, yüzmeyi anlatan, okutan, ezberlettiren bir hoca misali (Baltacıoğlu, 1964b: 21-22). Baltacıoğlu bu düşüncelerinin ardından konuşma eylemi kitap okutarak mı öğretiliyor diye soruyor. Kitap somut olarak görülemeyen, tutulamayan, işitilmeyen sadece insan zihninde hatıraların, hayallerin somut olmayan bilgilerin durağıdır. İnsan beyni soyut düşüncelerin üretim ve saklama yeridir. İnsanın düşünme yetisi olmasa felsefe, bilim ve tekniğe dair hiçbir şey olmaz. Hatta insanın beyni olmasa yaşayamaz dahi. Ancak, insanın zihinsel yapısı her şey, her bilgi her iş değildir. İnsanın duygusal bir tarafı da vardır. İnsan gönlünün yaptığını beyin tek başına yapamaz. İnsan beynini her işe koşturmamak, beyni küçümsemek değil, onu tanımanın sonucudur (Baltacıoğlu, 1964b: 23).

Pedagojide yapılacak ilk yenilik, kitapların konusu olmayan bilgilerin kitaplardan atılması olmalıdır. Böyle bir çalışma okul kitaplarının en az üçte ikisi gibi bir kısmının elenmesini sağlayacaktır. Kitaplarda yapılacak böyle bir hamle, kitapları hacim olarak küçültecek ve sadece gerekli bilgilerin kalmasına katkıda bulunacaktır. Üstelik hacmi azalan kitaplar ezbercilik gibi bir yanlışı da ortadan kaldıracaktır. Kitap öğretimin ilk aracı değil, bir ihtimal son aracıdır (Baltacıoğlu, 1964b: 24).

4.4.9. İctimai Mektep'te Ölçme ve Değerlendirme

Okullarda yapılan ölçme değerlendirme işlemlerin de incelenmesi gerekmektedir. Arapça mihnet kelimesinden gelen imtihan, öğrencilerin öğrendikleri bilgileri yoklamak ve ne kadar öğrendiklerini anlamak için yapılan denemelerdir. Okullarda yapılan sınavlar genelde yazılı ve sözlü olarak iki farklı şekilde yapılmaktadır ve bazı özellikleri taşımaktadır. Bu özellikler:

- Soru sorulur ve bunların cevabı istenir.
- Kısa ve basmakalıp olarak sorulan sorular bazen de tam anlaşılmaz.
- Sorular belli bir kritere göre sorulmaz.
- Soruların önem ve zorluk derecesi hesaplanmamıştır.

- Soruların cevaplarında hatırlanma yönünden kolay olanları da vardı, zor olanları da vardır.

- Soruların cevapları belli bir zaman içerisinde verilmelidir.

- Sınav, ölçmek istenen konunun tamamını değil, sadece, ya da birkaç bölümünü ölçer.

- Sınav, rastlantılara büyük rol verir.

- Sorulara cevap veren her öğrenci konuyu öğrenmiş olmayabilir.

- Sorulara cevap veremeyen bazı öğrenciler de konuyu öğrenmiş olabilir.

- Sınav, ölçme değerlendirmenin en objektif bir biçimi değildir (Baltacıoğlu, 1964b: 41-42).

Öğrencilerin sınava hazırlık şekline de eleştiriler getiren Baltacıoğlu, sınavlara hazırlık aşamasını şu şekilde dile getirir.

- Öğrenci, kitabını ve diğer notlarını sesli veya içinden, konunun zorluk derecesine göre saatlerce, günlerce ya da haftalarca okuyarak metni aynen ya da az bir değişiklikle ezberler.

- Öğrencinin tüm gayreti maalesef konuyu anlamak yerine metni ezberlemek içindir. Öğrenci ezberi tamamlamak için elinden gelen her şeyi yapar. Notlar alır, şekiller çizer, yüksek sesle defalarca okur...

- Öğrenci, çok önemli olmayan birçok şeyi aklında tutmak için olmadık yollara başvurur. Metinler de geçen adları, rakamları, şekilleri, tarihleri belleğine kaydetmek için birçok çare arar. İsimler arasında bağ, tarihler arasında bir örüntü kurarak... Kısacası zor, gereksiz ve acıklı (Baltacıoğlu, 1964b: 42).

Sınavlara karşı olmamakla birlikte sınavların yapılış şekline karşı olan Baltacıoğlu bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Yapılan sınavlarda tesadüflerin etkisinin çok olması, sınavlarda beklenen ölçme ve değerlendirme işlerinin tam manasıyla yerine getirilmesine engel olmaktadır. Bu sebeple dünyanın her yerinde sınavlar hak, adalet dağıtma yerine şans ve rastlantı olarak görülmektedir. Piyango misali, şansınız varsa kazanıyor yoksa kaybediyorsunuz. Sınava karşı değilim ama sınavların bu şekline karşıyım. Soru sormak ölçme ve değerlendirmenin tek aracı olmamalı, tesadüfler etkili olmamalı, korku olmamalı... Bu

olumsuzluklardan dolayı sınavları kaldırmalı, bunun yerine ölçme ve değerlendirme işini daha layıkıyla yapan bir organ koymalıdır. Şu ana kadar kazandığımız tecrübeler bunu göstermektedir. Okulda başarı elde edenler sosyal sorumluluk ve ödevlerini en iyi yapanlar mıdır? Ya da sınıfta başarısız olanlar geri öğrenciler midir? Öyleyse okullarda yapılan sınavlar maalesef eğitimcilerin dediği gibi sağlıklı bir seçme yöntemi değildir. Yapılan bu tür sınavlar öğrencinin hafızasına önem veren ve onları ölçen bir yöntemdir (Baltacıoğlu, 1964b:48).

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yeniliğe açık modern eğitim anlayış ve kuramlarının ülkemizdeki öncüsü olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 1886 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Düşünce dünyasının oluşmasında anne-babasının etkisinin yanında yaşamış olduğu çalkantılı dönemin de etkisi çok büyüktür. Baltacıoğlu, Osmanlı Devleti'nin her alanda yaşadığı en zor dönemlere şahitlik etti. Devletin içinde bulunduğu buhranlı döneme rağmen okuma aşkıdan, araştırmadan ve gözlem yapmadan hiç taviz vermedi. Baltacıoğlu'nun zor şartlarda dahi taviz vermediği hasletler onun fikir hayatında kıvılcımların oluşmasında, şekillenmesinde ve olgunlaşmasında son derece etkili olmuştur. Okumayı, yazmayı ve çalışmayı çok seven Baltacıoğlu birçok alanda kendisini yetiştirmeye gayret etmiştir. Döneminde ses getiren yerli ve yabancı eğitim ve toplum bilimciler başta olmak üzere farklı alanlarda yazılan kitapları yakından takip etmiş ve onları kendi süzgecinden geçirerek oluşturduğu düşüncelerini birilerine yaranma düşüncesi olmadan, korkusuzca dile getirmiştir. Ortaya attığı fikirler o kadar derin ve ileri görüşlü olduğu için değeri maalesef kısmen de olsa yıllar sonra anlaşılmaya başlanmıştır. Özellikle eğitim alanındaki görüşlerini sistemleştirdiği “İçtimai Mektep” kavramı bugünkü eğitim anlayışlarına dahi ışık tutacak niteliktedir.

Baltacıoğlu'nun sahip olduğu düşüncelerinde zaman zaman çelişkiler olduğu birçok farklı makale ve tezlerde belirtilmiş olmasına rağmen bu düşüncenin doğru olmadığı kanısındayım. Zaman içerisinde Baltacıoğlu'nun savunduğu düşüncelerinde farklılıkların olduğu doğrudur ancak bu durumun kendisi ile çelişiyor olarak yorumlanması doğru değildir. Şu ana kadar yazılan birçok makale ve tezde belirtilen çelişkinin tarafımızdan kabul edilmemesinin sebebi ise yaşanan dönemde ülkemizde ve dünyada maddi ve manevi kültürde var olan birçok hızlı değişimin, aydın insanların düşüncelerinde revizyon yapmalarının olağan olduğunu kabul etmemizdir. Hatta değişen şartlara göre yeni fikirler üretmeyip sabit fikirlerde kalmak aydın bir kişinin yapmaması gereken bir davranıştır. Ayrıca Baltacıoğlu'nun eğitimin birçok farklı kademesinde öğretmen ve idareci olarak çalışması, inceleme amaçlı yurt dışında bulunması, üniversitede hoca, dekan ve rektör olarak çalışması daha sonra siyasette bulunması olaylara farklı açılardan bakmasına imkân verdiği gibi zamanla insanın

olaylara bakış açısı ve analizinde derinliğinin de değişmesine sebep olmaktadır. Kısacası Baltacıoğlu'nun düşüncelerindeki değişimi hayatın normal akışı içerisinde görmekteyiz.

Eğitimin toplumların devamlılığı konusunda önemli bir yere sahip olması, tüm dünya toplumlarında olduğu gibi Türk devletlerinde de eğitime kafa yoran birçok aydının çıkmasına sebep olmuştur ancak, eğitimi düşünce meselesi olarak ele alan ilk Türk aydını Baltacıoğlu'dur. Baltacıoğlu eğitimi insan ve toplumun mazisi, geleceği ve yaşanan zamanın zorunluluklarını da göz önüne alarak anlamlandırır. Baltacıoğlu eğitim alanında yaptığı çalışmalarda Avrupa'daki birçok eğitim uygulamalarını gözlemleyerek ve okuyarak inceler fakat herhangi bir eğitim sistemini taklit etmez. Ülkenin içinde bulunduğu zor şartlara rağmen ciddi ilmi çalışmalar yaparak kendine özgü eğitim anlayışını kurmaya çalışır. Bunu yaparken de öncelikle mevcut eğitim sistemine ciddi eleştiriler getirerek sistemin köklü değişime ihtiyacı olduğunu belirtir. İnsan yetiştirmenin zorluk ve önemine değinerek insan yetiştirmek için bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarla, zamanın bilimsel ve teknik bilgilerin toy bireylere kazandırılmasına dayanan "İçtimai Mektep" eğitim anlayışını teklif eder. Baltacıoğlu "İçtimai Mektep" le yaşadığımız çağın ve toplumun ihtiyacı olan nitelikli bireyleri yetiştirebileceğimize inanır. Baltacıoğlu, "İçtimai Mektep" in sıradan bir sistem olmadığını, bu sistemin tam manası ile uygulanabilmesi için toplumun sosyolojik açıdan incelendikten sonra elde edilen veriler toplumu oluşturan bireylerin psikolojik, biyolojik, sosyal ve benzeri bilimlerce irdelenip bu bilimlere ait birçok farklı yöntem ve teknikle tahlil edildikten sonra eğitim felsefesine uygun bir şekilde uygulanabileceğini belirtiyor.

"İçtimai Mektep" te var olan bu aşamaların gayesi, eğitimin amaç ve ideallerinin topluma göre belirlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sistemde uygulanacak olan metot da insan davranışlarını inceleyen psikoloji ilmine göre belirlenmektedir. Baltacıoğlu'nun bundaki amacı ise içinde yaşanan toplumu ve toplumu oluşturan bireylerin genel hatlarıyla tanımlanabileceğini ve ancak bu sayede millî pedagoji anlayışının oluşacağına inanmasıdır. Baltacıoğlu'na göre ancak bu şekilde yeni nesillerin millî kültür hedefine göre yetiştirilmesi mümkündür. Millî kültür hedefine göre eğitim verebilmek için de geleneksel eğitimin kaynağını oluşturan dil, din ve sanat gibi değerlerin de tespit edilmesi ve incelenmesi gerekmektedir. Kısacası 'İçtimai Mektep' çok yönlü ve kapsamlı bir eğitim anlayışının tezahürüdür.

Yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirilmesi beklenen içtimai mektep okullarının fiziki yapıları da klasik okul anlayışından farklı olarak planlanmalı ve işlevsel olmalıdır.

Binalar yapılacak organizasyonlar ve etkinliklerin yanında öğrencilerin hayatın içinde olacağı, üretime katılacağı, sosyalleşeceği yerler olarak planlanmalıdır. Baltacıoğlu'nun savunduğu okulların fiziki yapıları genç nesillerin vakitlerinin çoğunu okulda geçirmesine olanak sağladığı için olumsuz dış çevre ve olumsuz sosyal medyanın yıkıcı etkilerinden korunmasına da pozitif katkı sağlayacaktır. Çeşitli faaliyet ve etkinliklerle okul ortamında çokça vakit geçiren öğrenciler zihinsel ve fiziksel olarak sağlıklı gelişimini sağlarken aynı zamanda enerjisini de boşaltacaktır. Ayrıca ileriki yıllarda ihtiyacı olacak birçok bilginin de yaşayarak sahibi olmasını sağlayacaktır. Böyle bir okul ortamı sağlandığı zaman belki de genç nesillerin yaşadığı zihinsel, davranışsal ve duygusal birçok problem ortadan kalkacaktır.

Eğitimin birey ve toplum hayatında önemli olması ve birçok farklı alanda paydaşının olması önemini daha da artırmaktadır. Bir devlet ulaşmak istediği hedefe eğitim sayesinde ulaşabilir. Devletler, toplumlarının sahip olmasını istedikleri nitelikleri ancak ve ancak eğitim sayesinde elde edebilirler. İstedikleri nitelikteki topluma kavuştuktan sonra da bunun devamı da ancak eğitimle sağlanabilir. İnsan ve toplum hayatında da bu kadar önemli bir yeri olan eğitimin çeşitli kademeleri vardır. Baltacıoğlu bu kademeleri ve görevlerini de şu şekilde açıklamaktadır:

1. İlkokul eğitiminin amacı toy bireylerin vatandaşlık değerlerini kazanmasını sağlamaktır. Bu okullarda öğretim ilk hedef değildir. Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışında var olan kişilik olgusu ilkokuldan başlayarak her okul kademesinde kendisine yer bulmuştur. İlkokuldaki kişilik olgusu kendisine sosyal kişiliklerinin oluşmasını sağlama şeklinde yer almaktadır. Çocuk ailesinden aldığı eğitimden sonra karşılaştığı ilk çevre okuldur. Aileden sonra okulda eğitime devam etmektedir. Eğer çocuk ailesinde nitelikli bir eğitim almışsa bu durumu okulda da devam ettirmektedir. Çeşitli sebeplerden dolayı eğer okulda aldığı eğitim nitelik olarak ailesinde aldığı eğitimden daha kötü durumda ise bu durumda öğrencide bir bocalama dönemi olmaktadır. Bazen bu durum kendisini okul fobisi olarak göstermektedir. Zamanla bu durumu ayırt etmesi ile şaşkınlığını üzerinden atar. Çocuğunun eğitimine önem veren aileler, çocuklarının bu bocalamayı yaşamaması için kendilerince önlem almaktalar ve çocuklarını okutacakları okulu ve öğretmenlerini seçme gayreti içerisine girmektedirler. Hatta bazen çocuklarını istedikleri okula göndermek için farklı adres gösterme gibi kanunsuz yollara dahi başvurumaktadırlar. Okul içerisinde de istedikleri öğretmen olması için bazen nahoş durumlarda yaşanabilmektedir. Yaşanan bu nahoş ve kanunsuz durumlar istenilmemesine rağmen, velilerin eğitimde

çevrenin etkisini anlaması bakımında önemli bir veridir. Ancak burada şunu hemen belirtmek gerekir ki günümüzde maalesef ilkokuldan itibaren akademik eğitim ön planda tutulmaktadır. İlkokul birinci sınıfın ikinci döneminden itibaren küçücük yavrucaklar testlerle tanışmakta ve Baltacıoğlu'nun ilk hedefe koymadığı öğretim ilk hedef olmaktadır. Bu durumun yanlış olduğu eğitimle uğraşan herkes tarafından kabul edilmesine karşın maddi gelecek kaygısı bu yanlışın toplumun her kesiminden büyük bir çoğunluk tarafından yapılmasına neden olmaktadır. Oysaki fark etmemiz gereken önemli bir şey gözümüzden kaçmaktadır. O da kişilik ve vatandaşlık değerlerinin maddi gelecek kaygısından çok daha önemli olduğu gerçeğidir. Zira maddi olarak iyi durumda olmasına rağmen kişilik değerlerindeki aşınma ve vatandaşlık değerlerinin tam olarak benimsenmemesinden dolayı birçok insan ve toplum çok ciddi sıkıntılar yaşamaktadır.

Baltacıoğlu'na göre ilkokul sosyal kişiliği oluşturmanın yanında toplumun beklentisi olan milli ve teknik gibi başka kişilik özelliklerinde oluşmasına yardım eder. Milli ve teknik kişiliği oluşmuş bireyler ülke kalkınmasına da olumlu yönde etki ederler. Baltacıoğlu, eğitim kademelerini bir bütünün parçaları gibi görmemektedir. Baltacıoğlu'na göre her eğitim kademesinin kendine has bir takım görev ve sorumluluğu vardır.

2. Ortaokulun amacı ise orta meslek gruplarına ara eleman yetiştirmektir. Bu orta meslekler ise duvarcılık, marangozluk, bahçıvanlık, gibi mesleklerdir. Ortaokulun memur yetiştirme düşüncesine karşı çıkmış, ortaokulu teknik elemanlar yetiştirme algısı üzerine kurmuştur. Baltacıoğlu kişi ortaokulda temel düzeyde bazı teknik becerileri kazandıktan sonra olmak istediği memuriyet hayatı için okula devam edebilir ve istediği mesleği olabilir. Yani kişi doktor da olsa öğretmen de olsa belli teknik bilgilere sahip olarak mezun olacak. Kısacası elinden doktorluktan başka ya da öğretmenlikten başka bir şey gelmez algısı Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışında yok oluyor. Baltacıoğlu'nun bu düşüncesi Köy Enstitülerinde kendine kısmen de olsa yer bulmuştur. Çünkü bu okullarda öğretmen olanlar, öğretmenliğin yanında daha birçok meziyetlere de sahip olarak mezun olmuşlar ve bunları gittikleri köylerde insanlara göstererek öğretmeye çalışmışlardır. Günümüzde de uygulanmakta olan beceri tasarım atölyeleri ile öğrencilere birtakım teknik bilgi, beceri ve tasarım kazandırmaktadır. Bir nevi Baltacıoğlu'nun her öğrenciye kazandırmak istediği temel teknik bilgi ve becerilerin bir kısmı gönüllü olan öğrencilere burada kazandırılmaya çalışılmaktadır.

3. Liseleri millî değerlerin öğrencilere kazandırıldığı eğitim kurumları olarak görmektedir. Liselerde verilen eğitimler ortaokullarda verilen eğitimden farklılık göstermelidir. Liseler öğrencileri ortaya yeni ürünler koymaya ve araştırmaya daha fazla yönlendiren yerlerdir. Mesleki eğitim liselerde devam etmelidir. Baltacıoğlu okullarda yapılan ölçme ve değerlendirmeleri eleştirmekte ve bunu bir cehennem gibi tanımlamaktadır. Baltacıoğlu'nun sınavlara karşı çıkmasının ana sebebi ise bireyin sahip olduğu potansiyeli çıkarmak için yeterli olmadığını, bir anlık ve derinlemesine olmayan bir uygulama olarak görmektedir.

Osmanlı'nın son zamanlarında eğitime kafa yoran birçok eğitimci çıkmıştır. Bu eğitimcilerin bir kısmı eğitimde yenileşmenin ilkokuldan başlaması gerektiğini belirtirken bir kısmı da yenileşmenin üniversitede olması gerektiğini belirtmiştir. İyileşmenin üniversiteden başlamasını isteyen Emrullah Efendi ortaya attığı düşüncesini cennetteki Tuba ağacına benzeterek teorisine Tuba Ağacı Kuramı adını vermiştir. Satı Bey de bu görüşe karşı çıkarak yenileşmenin ilkokulda başlaması gerektiğini belirtmektedir. Baltacıoğlu da bu konu hakkında Emrullah Efendinin fikirlerini desteklemekle birlikte sadece üniversite açmanın önemli olmadığını, üniversite fikrinin önemli olduğunu, üniversitelerin kendisinden beklenen bilimselliği, araştırmayı, özgünlüğü ve özgürlüğü benimseyerek çalışmalarını yapması gerektiğini belirtmektedir.

Baltacıoğlu tek yönlü bir ilim adamı değildir. Baltacıoğlu eğitimciliğinin yanında el işi öğretmeni, hattat ve tiyatroculuk tarafı da olan çok yönlü çalışkan biridir. Eğitim camiasında ses getiren “Öz Tiyatro” Baltacıoğlu'nun çalışmasıdır. Baltacıoğlu gelenekçi düşünce yapısını sanat ve eğitim anlayışı içerisinde de görmek mümkündür. Baltacıoğlu'nun tiyatro anlayışında sahne, suflör, dekor, kostüm gibi öğeler yoktur. Baltacıoğlu'nun sergilediği oyunlar senaryo olmadan doğaçlama olarak sahnelenmiştir. Baltacıoğlu'nun bu uygulamadaki amacı öğrencinin topluluk içerisinde özgüven kazanarak birtakım değerlere ulaşmasını sağlamaktır. Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde hocalık yaptığı zamanlarda fakültenin koridorlarında oynanan oyunlarda onun tiyatro anlayışının ne kadar farklı olduğunu görmekteyiz.

Çok yönlü bir olgu olan eğitimin önemli boyutlarından biri de toplumsal boyutudur. Baltacıoğlu da eğitimin toplumsal boyutunun önemine değinmiş ve bu konudaki görüşlerinin oluşmasında Durkheim'dan etkilenmiştir. Modern yapısını yanında geleneklere bağlı bir yanı da olan Baltacıoğlu görüşlerinde gelenekle moderniteyi harmanlamaya çalışmıştır.

Eğitimi ‘adam yetiştirmek’ olarak gören Baltacıoğlu, adam yetiştirmeği ise şöyle açıklıyor: henüz sosyal hayata hazır olmayan genç bireylerin, yetişkinler tarafından hayata hazırlanmasıdır (Baltacıoğlu, 1964a: 22). Baltacıoğlu’nun yıllar önce söylediği ‘adam yetiştirmek’ sözü yaşadığımız şu dönemde daha da bir önem arz etmektedir. Zira yaşadığımız bu dönemde insanlar çeşitli yol ve yöntemlerle bir meslek sahibi olmakta ve hayatını devam ettirerek bir iş ve gelir kapısı bulabilmektedir. Ancak bu durum insan olmanın gereği olan hâl ve davranışlara sahip olduğu anlamına gelmiyor. Gün geçmiyor ki haberlerde ya da sosyal medyada sözde iyi eğitilmiş kişilerin yaptığı bir vukuata rastlamayalım. Doktorundan, ğretmenine, hkiminden mühendisine, polisinden brokratına, siyasetisinden iş adamına kadar her meslek grubunda maalesef çürük elmalar çıkmakta ve toplumsal değerlere ters düşen eylemler gerçekleştirmektedirler. Hatta bazen yaptıkları rezilliği kendi çektikleri videoları paylaşacak kadar da klmektedirler. Bu durum bize gösteriyor ki eğitim sadece inanları meslek ve iş sahibi yapmamalı, aynı zamanda kişiye şahsiyet kazandırmalıdır. Baltacıoğlu bu durumu üstüne basa basa yıllar önce dile getirmiş ve eğitimin olmazsa olmazı olarak belirtmiştir. Oysaki biz eğitimde geldiğimiz noktada maddi manada birçok seviye atlamış olmamıza rağmen eğitimin öğrenciye kazandırması gereken manevi boyutta gereken ilerlemenin çok gerisinde kaldığımızı söylersek yanlış bir şey söylemiş olmayız. Eğitim sistemimizde son yıllarda değerler eğitimi adı altında birçok faaliyetler yapılarak bu alandaki açık giderilmeye çalışılsa da yapılan çalışmaların istenilen seviyede nitelik ve niceliğe ulaştığı söylenemez.

Baltacıoğlu’na göre sosyal bir veraset olan eğitimin (Baltacıoğlu, 1942c: 17-18), iki yönü vardır. İlk yönde toplumsal ihtiyaçların karşılanması için kamu görevi yapacak kişilerin yetiştirilmesi, ikincisi ise hususi yöndür. Bu yönde de alanında uzman kişiler yetiştirmek esastır. Mimar, mühendis, ressam gibi (Baltacıoğlu, 1933: 158). Eğitimin bu iki yönü günümüzde hâlâ geçerliliğini devam ettirdiği gibi, bunlara ilaveten eğitime başka amaçlar da yüklenmiştir. Günümüz eğitim anlayışında eğitim sadece yukarıda belirtilen amaçlar için yapılmamakta, insanlar kendilerini geliştirmek için de eğitim almaktadırlar. Bunun için birtakım düzenlemeler dahi yapılmaktadır. Uzaktan eğitimler ve sürekli eğitim merkezleri insanların kendilerini geliştirmeleri için yapılan eğitim alanındaki düzenlemelerin başında gelmektedir. Baltacıoğlu farklı zamanlarda kaleme aldığı bir yazısında yukarıda bahsedilen iki ynn dışında eğitimin teknik ve kültür yönünden de bahsetmiştir. Yeni yetişen nesle kazandırılması gereken millî kişiliğin

yanında teknik bilgilerin de kazandırılması gerektiğinden bahseder (Baltacıoğlu, 1964b: 22). Bu amaç günümüz eğitim anlayışında meslek liselerimizde aynen devam etmekle birlikte istenilen nitelik ve nicelikte değildir. Ayrıca Baltacıoğlu bu amacını tüm okullar seviyesinde olmasını istemiştir. Ancak günümüz eğitim anlayışında okullar kendi aralarında kesin çizgilerle ayrılmış bir durumdadır. Bu ayrılmadan dolayı nitelikli liseler dediğimiz sınavla öğrenci alan okullar (sınavla öğrenci alan meslek liseleri hariç) Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Proje Anadolu İmam Hatip Liseleri ve Proje Anadolu Liselerinde okuyan öğrencileri, velileri ve öğretmenlerin tamamı üniversite sınavına göre çalışmaktadır. Bu okullar öğrenciden veliye, millî eğitim müdürlüklerinden millî eğitim bakanlığına kadar herkes tarafında üniversite sınavındaki başarısına göre değerlendirilmektedir. Baltacıoğlu'nun her okul türünde olmasını istediğı teknik bilgi başta olmak üzere diğer bilgileri hayatın kendisi olarak öğrenciye kazandırılması günümüz eğitim anlayışında kısa vadede pek mümkün olmasa da çoktan seçmeli sınavlar üzerine kurulu şu anki eğitim anlayışımız da çok doğru değildir. Üstelik şu anki eğitim anlayışımız birçok duygu, düşünce ve davranışsal problemleri de beraberinde getirmektedir. Yaratılıştan itibaren bir şeyleri araştırma, bulma, yapma, ortaya yeni ürünler koyma, estetiğe olan ilgi gibi hasletlere sahip olarak doğan çocukların standarda yakın fiziki ortamlarda standart eğitimlere tabi tutmak ve herkesi aynı sınava tabi tutmak insan fıtratına çok uygun olmadığı tartışma götürmez bir gerçektir.

Baltacıoğlu'nun idealindeki eğitim anlayışında çocuğun yaşadığı çevre (muhit), çocuğun yaşadığı çevreye uyumunu sağlayan ebeveyn (mürebbi), ebeveynin çevre hakkındaki görüşü ve anlayışı (gaye), ebeveynin kullandığı araçlar (usul) ve çevreyle birlikte ebeveynin etkisini oluşturan alışkanlıklar (mevzu) olmak üzere beş ana ilke bulunmaktadır. Günümüz eğitim anlayışında Baltacıoğlu'nun bahsettiğı bu beş ilkenin önemi anlaşılmış ve bakanlık tarafından ve veliler tarafından istenilen düzeyde olmasa da gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Bireysel ve toplumsal hedeflere ulaşmaya hizmet eden eğitimin modern anlayışta birtakım öğeleri vardır. Bu öğeler; öğrenci, muallim, konu, amaç, hedef, öğretim yöntem ve teknikleri, ölçme ve değerlendirmedir. Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerini sistemli bir şekilde anlattığı İçtimai Mektepte de var olan bu öğeler Baltacıoğlu'nun modern bir eğitim anlayışına sahip olduğunu göstermektedir. Baltacıoğlu'nun detaylı bir şekilde bahsettiğı bu öğelerdeki kaliteyi maalesef bugün dahi istenilen seviyede yakalayabildiğimiz söylenemez. Çünkü var olan günümüz eğitim sisteminde öğrenciler

sınavlara yönelik hazırlanmakta konuyu kavramak, anlamak ve sentez etmek yerine test çözme yöntemlerine odaklanmakta; öğretmen de maalesef öğrenci ve velilerin bu isteğine uygun olarak ders işlemektedir. Sonuç olarak öğretmen Baltacıoğlu'nun idealinde var olan çocuk gelişimi ve ruhunu bilen, çocuktaki davranışların sebebini bir tek nedene olmayacağını benimsemiş, kişiliğin oluşmasında travay (öğrencinin aktif olması, kişisel çalışmalar yapması, ortaya yeni bir şeyler koyması), verim ve öğretme, ilkelerini bilen ve bunları uygulamaya çalışan öğretmen tipinde olsa dahi bu hasletlerini sınavların etkisinden kalmasından dolayı uygulayamamaktadır. Aynı şekilde eğitimin diğer öğeleri de sınav sisteminin ağırlığı altında ezilmekte ve test çözüp tost yiyen ve arta kalan zamanında dijital oyunlarla ve sosyal medyada vakit geçiren yeni bir nesil yetişmektedir.

Eğitim olgusu birçok farklı disiplinle iç içe geçmiş disiplinler arası bir olguyu ifade etmektedir. Bireylerin ve toplumların sahip olduğu dil, din, sanat ve benzeri kültürel öğelerin tamamı eğitim sayesinde bir sonraki nesillere aktarılmaktadır. Eğitim sayesinde toplumlar gelecekte sahip olmak istedikleri nesilleri yetiştirmektedir. Farklı kültür ve değerlere sahip toplumların eğitim algıları ve uygulamaları da farklıdır. Yani eğitimin bilimsel boyutunun yanında bir de toplumsal boyutu da vardır. Baltacıoğlu da eğitimin toplumsal boyutunun önemli olduğunu ve eğitimin toplumsal bir olgu olduğunu belirtmiştir. Baltacıoğlu eğitimin toplumsal boyutu ile ilgili görüşlerinde ünlü sosyolog Durkheim'dan etkilenmiştir.

Baltacıoğlu'nun içtimai mektepte bahsettiği beş prensibin içeriği günümüz eğitimcileri tarafından farklı isimlerle dile getirilmekte ve önemine değinilmektedir. Bahsedilen bu beş prensip bazıları tüm okul tür ve kademelerinde bazıları da belli okul türlerinde uygulanmaya çalışılmaktadır. Örneğin şahsiyet prensibi günümüzde benlik gelişimi olarak tüm okul tür ve kademelerinde çocukların gelişim seviyelerine göre kazandırılmaya çalışılan bir özellikken verim (randıman) prensibi, üretim olarak meslek liselerinde uygulanmaktadır. Eğitime pragmatik bakan Baltacıoğlu, yapılan her işin bir sonucu olduğu gibi eğitimde yapılan işlerin de bir sonucu olmalıdır, diyor ve bir şey de verim alınmıyorsa, o işe başlamadan önce planlanan amaca ulaşamıyor demektir, diyor. Örneğin öğrenciler okul bahçesinde tavuk yetiştiriyorsa yumurta almalı, sebze yetiştiriyorsa ürün almalı ve bunları nakde çevirebilmelidir. Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışında sonuç elde edilmelidir. Onun bu düşüncesi tam olarak olmasa da bir kısmının Cumhuriyetin ilk yıllarında Köy Enstitülerinde kendisine hayat bulduğunu görmekteyiz. Bir kısmı diyoruz çünkü köy enstitüleri belli yerlerde kurulmuş ve belli kesime hitap eden

okullardı. Oysa Baltacıoğlu savunduğu İçtimai Mektep anlayışını belirli bir kesim ya da bölge ile sınırlı tutmak istemiyor, genele yaymak istiyordu. Ayrıca Baltacıoğlu köy enstitülerinin ezberci eğitime devam etmesini de eleştiriyordu. Baltacıoğlu'nun belirttiği bu ilke günümüzde kısmen de olsa meslek liselerinde uygulanmaktadır. Meslek liseleri sahip olduğu alan ve bölümlere göre öğrencilere mesleki tecrübe kazandırırken ihtiyaca göre üretim faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Bunun en güzel örneği ise pandemi döneminde üretilen maskeler ve dezenfektelerdir. Bunların dışında meslek liseleri başta okul malzemeleri olmak üzere birçok üretim faaliyeti gerçekleştirmektedir.

Baltacıoğlu'nun çevre (muhit) prensibi diye bahsettiği ilke günümüz eğitim anlayışında model olarak öğrenme diye literatürde kendine yer bulmuş ve önemli bir öğrenme yöntemi olduğu pedagoğlar tarafından kabul edilmektedir. Zira bireyin yetiştiği çevre genç bireylerde belli değerlerin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Doğası itibari ile hareketli ve yeni şeyler öğrenmeye hevesli ve müsait olan çocuk kendisini yaşadığı çevre içerisinde karşılıklı etkileşim ve etkinlik içerisinde bulur. Bu etkileşim hayat boyu devam eder. Baltacıoğlu'nun çevrenin çocuğun gelişimindeki önemini kavraması çocukluk yıllarına kadar uzanmaktadır. Baltacıoğlu'nun çocukluk yıllarında doğaya ilgi duyması ve çiçeklerin uygun ortamlarda ve şartlarda yetiştiğini gözlemlemiş olması, onda kendine özgü olan eğitim modelini açıklarken kullanmış olduğu “muhit (çevre) prensibi”nin temellerini oluşturmuştur. Bu prensibe göre insan dışardan yetiştirilemez, insanın yetişmesi için gerekli olan ortam sağlandığında insan kendi kendini yetiştirebilir. Bu mantıkla hareket edildiğinde insanların çocukken yetiştiği ortamların onların karakterinde ve düşünce yapısında derin etkileri vardır. Bunun için nitelikli bireyler yetiştirmek isteyen anne ve babaların temel görevi çocuklarının yetişeceği çevreleri iyi seçmeleri gerekmektedir. Yani çocuğunun sahip olmasını istediği karakter ve yeteneklerine uygun ortamları ayarlaması gerekmektedir. Ancak bu şekilde çocuklara aileleri ve öğretmenleri tarafından istenilen şeyler daha kolay kazandırılabilir. Baltacıoğlu'nun bu düşüncesi günümüz öğrenme psikolojisinde model olarak öğrenmenin (gözlem yoluyla) üzerinde ısrarla durduğu bir konudur. En etkili öğrenme modeli olarak geçen bu yöntem öğrenmenin daha kolay ve kalıcı olduğu bir yöntemdir. Bugün insan yaşamında çevrenin önemi kavrayan anne ve babalar çocuklarının iyi bir eğitim alması için oturdukları semtleri ona göre seçmekte, eğer bu mümkün değilse çocuklarını okutmak istedikleri yerlerden bir adres göstererek çocuklarını iyi çevre ve okullarda okutmak istemektedir.

Fakat Şu an ülkemizde eğitim veren kurumların eğitim ortamları ile öğrencilerin ders dışı vakitlerini geçirdikleri ortamlar Baltacıoğlu'nun bahsettiği eğitimin amacına uygun ortamlardan olduğu, yani eğitimin amacına uygun gerçek çevreler olduğu söylenemez. Bu durumun istisnasını kısmen sadece meslek liselerin de görmekteyiz. Meslek liselerimizde var olan atölyeler ile uygulamaya yönelik bazı çalışmalar yapılmakta, hatta meslek liseleri staj için öğrencileri belli sınıflarda paydaŐı olduğu iŐletmelere göndermektedirler. Haftanın belirli günleri okula belli günleri de iŐletmelere giden çocuklar okul ile iş hayatının aynı anda tecrübe etme imkanına kavuŐmaktadır. Turizm meslek liselerinde ise bu durum biraz daha farklı olmakta öğrenciler belli sınıflarda okulun kapanmasına iki ay kala tamamen otellerde staj yaparak bu süreyi tamamlamaktadır. Sağlık meslek liseleri haftanın belirli günleri hastane veya sağlık ocaklarında staj yapmaktadır. Kısacası meslek liseleri okul ile iş hayatı arasında az da olsa bir bağ kurarken, meslek liselerinin dışında kalan diğer lise trlerimizde böyle bir uygulama olmamakta ve öğrenciler direkt olarak niversite sınavlarına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Hatta bu liselerde çoğu zaman okullarda bulunan laboratuvar dahi vakit kaybettirdiği gerekçesiyle ya hiç kullanılmamakta ya da minimum düzeyde göstermelik olarak kullanılmaktadır. Bu okullarda eğitim gören öğrencilerimiz maalesef standart sınıflarda eğitim görmekte, teneffüslerde arkadaşları ile gezebilmekte, Şartları daha iyi olan okulların bahçesinde spor alanları olmakta ve öğrenciler burada futbol, basketbol ya da voleybol oynayabilmektedir. Yaşadığımız bu dönemde Gençlik ve Spor Bakanlığı ve belediyelerin yaptığı çalışmalar ile öğrencilerin sosyalleşmesinin gerekleŐeđi alanlar hızla çoğalmakla birlikte yeterli düzeyde olduğu henüz söylenemez. Bakanlık ve belediyelerin yaptığı bu çalışmalarında Şehirlerin belli yerlerinde olması herkesin buralara ulaŐmasında birtakım sıkıntılarında olduğu bir gerçektir. Bu sosyal ortamlarda istenilen düzeyde faydalanamayan gençler maalesef istenmeyen olumsuz ortamlarda vakit geçirmekte ve istenmeyen bazı davranıŐları kazanmaktadır.

Baltacıoğlu'nun dile getirdiği başka bir ilke olan çalışma (travay) prensibi toy bireylerin dıŐarıdan müdahale ile eğitilemeyeceğini, her bireyin kendi terbiyesini yapabileceğini çünkü eğitimin ortaya yeni Şeyler koyması gerektiğini belirtir. Sosyal benliği insanın kendisinin ortaya koyduğu fikrinden hareketle insanın uygun çevrede kişiliğinin oluşturması gerektiği, çevrenin ve yetiştirici kişinin bu duruma sadece yardım edeceğini belirtmiştir. Bu ilke ise günümüz eğitim anlayışında kendisine aktif, zgr ve özgün ğrenci modeli ile yer bulmuştur. Böylelikle kendisine güvenen sorumluluk sahibi

bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir. Baltacıoğlu'nun bu görüşü aşağıda detaylı olarak değineceğimiz Ellen Key'in (1849-1926) eğitim anlayışı ile de örtüşmektedir

Başlatma (inisiyasyon) ilkesi, toy bireylerin işe başlamasıdır. ocuğu sosyal hayata hazırlama ve alıştırma evresi olarak tanımlanan başlatma (inisiyasyon) prensibi, bugünkü eğitim anlayışımızın ana omurgalarındandır. Üstelik değişen ve gelişen şartlara uyum sağlamak için sürekli eğitim merkezleri açılmakta ve her meslek değişen şartlar için hizmet içi eğitimler düzenlenmektedir. Açılan eğitimler ve kurslar ile kişilerin yeni durumlara uyum sağlamaları ve işe başlamaları hedeflenmektedir.

Ülkemizde 2005-2006 eğitim ğretim yılında uygulanmaya başlayan yapılandırmaı eğitim anlayışı Baltacıoğlu'nun yıllar sonra kısmen de olsa anlaşılmasının en bariz örneğidir. Yapılandırmaı eğitim anlayışında ğrenci sahip olduğu bilgilerin üzerine, aktif bir katılımla yeni bilgiler ekler ve bu süreçte ğretmen sadece rehber ve yardımcı durumdadır. Eğitimdeki buna benzer görüşleri Baltacıoğlu 1942 yılında yazdığı "İçtimai Mektep" ve 1964 yılında kaleme aldığı "Pedagojide İhtilâl" adlı kitaplarında görmekteyiz. Adı geçen eserleri incelediğimiz zaman Baltacıoğlu'nun, bireyi merkeze alan ğrenci odaklı bir eğitim anlayışına sahip olduğunu görmekteyiz. Bu anlayışa göre sosyalleşmesini tamamlamamış, bilgiye a toy bireyler eğitimin odak noktasını oluştururlar. Toy bireylere okulda verilen eğitim hayata hazırlık değil hayatın ta kendisi olmalıdır. Hayatın kendisi olan bu eğitim anlayışında öğrenciye hazır bilgi verilmez, öğrencinin aktif olduğu bir sistem içerisinde öğrencinin bilgiye nasıl ulaşacağı ve nasıl kullanılacağı bilgisi kazandırılır. Bu süreçte öğrencinin karar verme ve irade yeteneğinin geliştirilmesi önemlidir. Öğrenci zgr düşünebilmeli ve karar verebilmelidir. ğrenme sürecinde deney ve gözlem önemli bir yer tutar.

Baltacıoğlu'nun kafasında canlandırdığı ideal muallim düşüncesiyle yapılandırmaı eğitim felsefesindeki muallimin görevleri arasında anlamlı benzerlikler bulunmaktadır (Cücük, şiraz ve Patoğlu, 2017). Zira yapılandırmaı eğitim felsefesinde ğretmen öğrenciye bilgiyi doğrudan veren değil, öğrencinin bilgiye ulaşmasını sağlayan, ona yol ve yöntemleri göstererek yardımlarda bulunan rehber rolündedir. Baltacıoğlu'nun da ideal muallim tasavvurundaki ğretmen de çocuğun kişisel özelliklerini göz önüne alarak kendi kendine öğrenmenin gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Öğrencinin sahip olması gereken tüm özellikler kendi gayretiyle olmalıdır. Öğretmenin vazifesi ise öğrencinin öğrenme sürecine rehberlik etmektir. Öğrencinin aktif, öğretmenin ise rehber olduğu bu

eğitim anlayışında öğretmenin öğrencinin şahsiyet kazanmasında önemli bir amacı, görevi ve hedefi vardır.

Avrupa da yetişmiş düşünür ve eğitimcilerinin kitaplarını yakından takip eden Baltacıoğlu, çocukların durağanlıktan uzak yapıları ve çevresindeki etkileşimi hakkındaki düşüncelerinin oluşmasında Rousseau'dan etkilendiğini görmekteyiz. Natüralist bir anlayışa sahip olan Rousseau'nun "Emile" adlı eserinde çocuğun doğasının nelerden ve nasıl oluştuğu anlatılmaktadır. Çocuğun çevresini merak duygusuyla keşfetmeye başlaması, etrafında bir şeyler araması ve bulması onu yeni şeyler öğrenmeye ve zihinsel olgunluğa götürmekte ve etrafında keşifler yapmasına imkân verir. Çevresini tanımak için keşifler yapan çocuk zihinsel olarak yeni melekeler kazanır ve sosyal yönde olduğu gibi zihinsel olarak da gelişir. Rousseau ileri sürdüğu eğitim görüşünde verilen eğitimin çocuğun doğasına uygun olması gerekmektedir. Çocuğun yeteneklerinin ortaya çıkmasında merak duygusuyla keşfe başladığı çevrenin önemi çok büyüktür.

Baltacıoğlu'nun eğitim görüşü çocuk merkezli eğitim anlayışının öncülerinden olan Ellen Key'in (1849-1926) eğitim anlayışı ile de örtüşmektedir. Geleneksel eğitim anlayışından uzak olan Ellen Key'in savunduğu eğitim anlayışı bütünüyle çağdaş bir eğitim anlayışdır. Öğrenciyi merkeze alan Ellen Key "En iyi eğitim, hiç eğitmemektir." diyerek öğrencinin öğrenme sürecinde kendisinin aktif olması gerektiğini belirtmektedir. Key savunduğu bu düşüncesini "çocuktan hareket akımı"yla adlandırmıştır. Baltacıoğlu'na göre okul çevreyle birlikte öğrencide kişilik oluşumunun yanında toy bireylerde birtakım faaliyetleri başlatan bir merkezdir. Toy bireylerin bir işe başlamasındaki en büyük etki, öğrencinin sahip olduğu yapma duygusu, yani istektir. Günümüz okulları öğrencinin istek ve arzusunu harekete geçirecek özelliklere sahip olmalıdır. Öğretmen gerekli olan ortamı hazırlayan öğrenci ise eğitimi başlatandır. Eğitim başladıktan sonra ise öğretmenin görevi öğrenciyi motive etmek, cesaretlendirmek ve çalışmayı yönlendirmektir. Bu durumu Baltacıoğlu, "Terbiye etmek yoktur, terbiye olmak vardır" sözü ile açıklamaktadır. Sadece öğretmenin öğrencinin içindeki duyguları harekete geçirecek şekilde ortamı düzenlemesi yeterli değildir. Aynı zamanda uygulanmakta olan eğitim programlarının da çocuğun gelişim dönemlerine uygun olmalıdır.

Key'in eğitim görüşünde dikkat çeken en önemli hususlardan biri de geleceğin okullarında diplomanın verilmemesi ve sınıf bölümlerinin olmaması gibi (Aytaç, 2019:

30-38) günümüz eğitim sisteminde uygulanabilirliği çok zor olan düşüncelerin de var olmasıdır. Baltacıoğlu'nun eğitim görüşünde böyle bir hedef bulunmamaktadır.

Baltacıoğlu'nun doğacı eğitim anlayışı ülkemizde ta o yıllarda çağdaş eğitim sistemlerinin yakından takip edildiğin en büyük göstergelerindendir. Baltacıoğlu öğretmenlik yaptığı zamanlarda açık havada dersler vererek, binanın eğitimde çok da önemli olmadığını, bilginin olduğu ve öğrenmenin gerçekleştiği her yerin bir okul görevi göreceği vurgusu vardır. Baltacıoğlu'nun eğitim öğretimin okul dışında da olabileceği düşüncesinin tıpa tıp aynı olmasa da benzerini Ivan İlich'te (1926-2002) de görmekteyiz. İlich'e göre öğrenmelerin birçoğu okul dışı ortamlarda olmaktadır. Ancak okulların diploma vermeleri ve sosyal hayatta bir yerlere gelmede bu diplomalara ihtiyaç duyulması okulların mecburi devam edilmesi gereken yerler olmasına neden olmaktadır. Okullar bir nevi sosyal hayattaki sosyal statülerimiz için gerekli olan diplomaları dağıtan kurumlar niteliğindedir. Okullar hazır bilgileri pazarlayan kurumlardır. Öğretmenlerin görevi ise hazır bilgileri öğrencilere ileten profesyonellerdir. Öğretmenler de okullardaki bu görevini ifa etmek için diploma almak zorundadır. Okullarda yapılan ölçme ve değerlendirmelerle öğrencilerin kendilerine aktarılan bilgilerin ne kadarını öğrendiklerini ve ne kadarını içselleştirdikleri ölçülmektedir. Yapılan bu ölçme değerlendirme işleminin ardından öğrencilerin bir kısmı başarılı bir kısmı da başarısız olarak etiketlenmektedir (İlich, 2019: 17-18).

Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerden de anlaşılacağı gibi Baltacıoğlu'nun savunduğu ve kendi imkanları ile bir kısmını uygulamaya çalıştığı kendine özgü olan "İçtimai Mektep" tasavvuru, uygulanmakta olan güncel birçok eğitim anlayışıyla örtüşmesine rağmen, "İçtimai Mektep"ın temel ilkeleri ne doğduğu Türkiye'deki okullarda ne de dünya üzerindeki başka ülkelerde tam olarak uygulanma şansı bulamamıştır. Hatta "İçtimai Mektep"ın temel prensipleri okullarda uygulanmakta olan eğitim ilkeleriyle bazen tamamen bazen de bir kısmının çeliştiğini görmekteyiz.

Baltacıoğlu, eğitim çevresi içerisinde değerlendirdiği okulların öğrencilerin kişisel özelliklerini, yeteneklerini ortaya çıkaracak şekilde olmalı diyor. Bu konuda devrim niteliğinde düşüncelere sahip olan Baltacıoğlu, eğitim ortamlarında birçok nesnenin olmasından duyduğu rahatsızlığını açık yüreklilikle dile getirmektedir. Sınıflarda var olan sıralar, masalar ve buna benzer diğer eşyalar gereksizdir. Eğitimin okul içiyle sınırlı kalmasını doğru bulmayan Baltacıoğlu, çeşitli sebeplerle okul ortamında alınması gereken eğitimde de okulun duvarlarla çevrili bir bina niteliğinde olmaması gerektiğini

belirtmektedir. Kendisinin uyguladığı açık hava okulu, eğitimin her yerde verilebileceğine en güzel örnektir. Baltacıoğlu'nun sahip olduğu bu düşüncelere benzer görüşlerin İvan İllich'te de olduğunu görüyoruz. İvan İllich okulsuz toplum ütopyasında okul olmadan da eğitimin olabileceğini, birçok bilim adamının okul hayatından ayrıldıktan sonra dünyada iz bırakan buluşlara imza attıklarını belirtmektedir.

Baltacıoğlu, okul binalarının öğrencileri zil sesi ile dersliklere girip çıktığı, talebelerin sıralarında oturup öğretmenlerinin verdiği talimatları yerine getirip uslu davranmalarının istendiği, durağan bir okuyup yazma eyleminden kurtulmamıştır der. Davranışçı öğrenmenin bir gereği olarak eğitim hayatımızda bulunan zil uygulaması, çağdaş eğitim anlayışlarında benimsenen öğrencinin zamanı yönetme alışkanlığını kazanması için günümüz eğitim anlayışında artık vazgeçilmeye başlanmıştır. Zil uygulamasının kaldırılmaya başlanması ile öğrenciye kazandırılmak istenen davranış Baltacıoğlu'nun yıllar önce hayata geçirmek istediği self-education anlayışıyla örtüşmektedir.

Howard Gardner'ın 1983'te dile getirdiği "Çoklu Zekâ Kuramı" na göre bireylerin farklı zekâ alanları vardır ve bu farklılıklar eğitim ve öğretimde gözetilmelidir. Baltacıoğlu Gardner'ın 1983'te dile getirdiği bu görüşün benzerini 1964 yılında "Pedagojide İhtilâl" adlı eserinde "Zekâ yok zekâlar vardır." şeklinde dile getirmiştir (Kaytancı, 2014: 70); Baltacıoğlu zekâ yoktur, zekalar vardır sözü ile bireyin farklı öğrenme alanlarının olduğunu ve bazı kişilerde bazı öğrenme alanlarının daha baskın olduğunu ifade etmiştir. Modern eğitim anlayışında öğretmenin görevi ise öğrenci de var olan baskın zekâ alanlarını keşfedip, öğrencinin sahip olduğu gizil güçleri ortaya çıkarmaya ve onları geliştirmeye yönelik rehberlik etmektir. Baltacıoğlu hayalindeki eğitim anlayışında bireyde bulunan yeteneklerin geliştirilmesi için öğretmenin rehberlik etmesi ve eğitim ortamlarının düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Baltacıoğlu'nun Howard Gardner'dan 19 yıl önce dile getirdiği farklı öğrenme alanları sıradan bir tespit değildir. Bu tespit Baltacıoğlu'nun iyi bir eğitimci olmasının yanında iyi bir gözlemci olduğunu da göstermektedir. Zira alanda çalıştığı zamanlarda öğrenciler arasındaki farklı alanlardaki öğrenme hızını ve öğrenilen işler ya da bilgilerin derinlik ve kalitesini fark ederek her öğrencinin her şeyi aynı hız ve nitelikte öğrenmediğini fark ediyor. Ayrıca bu tespiti ile bir ya da birkaç alana bakarak öğrenciyi başarılı ya da başarısız diye damgalamadan her öğrencinin başarılı olacağı bir alanın olduğuna da işaret ediyor. Bugün uygulamakta olduğumuz eğitim sisteminde dahi tam

olarak uygulayamadığımız farklı öğrenme alanlarını Baltacıoğlu, birçok eğitimcinin hayal dahi edemediği 1960'lı yıllarda dile getirmiştir.

Yukarıda eğitim tarihi açısından önemli yere sahip birkaç Batılı pedagoğun görüşleriyle karşılaştırdığımız Baltacıoğlu'nun görüşlerinin çağdaşlarından geri kalmadığını hatta bazen onlardan çok daha önde olduğunu görmekteyiz. Bunda Baltacıoğlu'nun çalışma azminin yanında olayları iyi analiz etmesi ve kimseye yaranma gibi bir derdinin olmamasının da etkisi büyüktür.

5.2. ÖNERİLER

Yeni yapılacak okulların mimari yapısının da özel bir anlayış benimsenerek, okulların eğitim öğretim görevinin yanında, öğrencilerin gerçek yaşama daha uygun yerlerde eğitim almaları sağlanabilir. Üstelik yapılacak mimarideki detaylarla öğrencilerin okul içinde ve bahçesinde sosyalleşmesi daha da kolay hâle getirilebilir.

En etkin öğrenme yönteminin yaparak ve yaşayarak olduğu düşünülerek, okulların sadece dersliklerden oluşmaması, okullarda aktif olarak kullanılan atölye, laboratuvar, konferans salonu ve tiyatro alanları yapılmalı, okul bahçeleri ise betonlarla ya da asfaltlarla kaplanmamalı, bulunduğu konum ve iklim şartlarına göre farklı meyve-sebzelerin yetiştirileceği alanlar oluşturulup öğrencinin doğayı tanımasını sağlanmalıdır.

İnsan gelişimi sadece okumakla olmaz, aynı zamanda yapılan gezilerde insanın bilgi hazinesine ve görgüsüne çok şeyler katar düşüncesinde olan Baltacıoğlu, öğretmenlere maaşa ilaveten kitap ve seyahat ödemeleri de yapması gerektiğini belirtir. Bugün eğitim sistemimizde hala böyle bir ödenek bulunmamaktadır. Böyle bir ödeneği hayata geçirmek belki zor olabilir ancak milli eğitim bakanlığının düzenlemiş olduğu hizmet içi eğitim sayısı ve katılımcı sayıları artırılarak bu durum az da olsa düzeltilebilir. Ancak pandemi ile eğitim hayatımıza giren çevrim içi eğitim maalesef hizmet içi eğitimde de uygulanmaya başlanmış ve pandemi bitmesine rağmen hizmet içi eğitimlerin büyük bir kısmı çevrim içi olarak devam etmektedir. Bu durum öğretmenlerin yüz yüze hizmet içi eğitimde edindikleri birçok deneyimin gerçekleşmemesine neden olmaktadır.

Devlete ait eğitim kurumlarında çalışan ve proje sahibi olan eğitimcilerin, projelerini uygulamak için pilot okullarda uygulamalarına izin verilmeli ve ARGE çalışmaları yapmalarına imkân verilmelidir. Başarılı olan projeler tüm okullarda uygulanmalıdır.

Ayrıca öğrencileri sınav merkezli bir eğitim anlayışından kurtarmalıyız. Çünkü halk arasında test diye tabir edilen çoktan seçmeli sınavlar öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme yetisinin gelişmesine pek bir şey katmamakta ve öğrencilerin konu hakkında sadece bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu durum son yıllarda yeni nesil sorularla aşılmaya çalışılsa da yeterli olmamaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ağaoğlu, A. (2011). *Serbest Fırka hatıraları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akar, İ. (1994). *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim ve kültür görüşleri üzerine bir araştırma*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Arman, H. (1969). *Piramidin tabanı Köy Enstitüleri ve Tonguç, anılar 1*, Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Arslan, A. (1995). *Darülfünun'dan Üniversiteye*, İstanbul: Kitabevi.
- Arslan, A. vd. (2012). *Türkiye'nin ilk ve tek kız üniversitesi -İnas Darülfünunu (1914-1919)*, İstanbul: İdil Yayıncılık.
- Ayhan, H. (1995). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Aytaç, K. (1984). İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı 1, s. 237.
- Aytaç, Kemal (2019); *Çağdaş Eğitim Akımları*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1330). *Terbiye ve iman*, İstanbul: Yeni Turan Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1927). *Talim ve Terbiyede İnkılap*. İstanbul: Kanaat Kitabevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1331). *İzmir konferansları*, İzmir: Selanik Matbaası, s.7.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1931). *Mürebberlere*, İstanbul: Sühulet Kütüphanesi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1932a). *Terbiye*, İstanbul: Sühulet Kütüphanesi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1932b). *İçtimai Mektep*. İstanbul: Sühulet Kitabevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1933). *Tarih ve Terbiye*. İstanbul: Sühulet Kitabevi
- Baltacıoğlu, İ. H. (1335). *Maariftebir siyaset*, İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1338). *Kalbin gözü*, Evkaf-ı İslamiye Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1339). *Din ve hayat*, İstanbul: Kader Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1938c). *Toplu Tedris*, İstanbul: Sebat Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1942a). *Kalbin gözü*, İstanbul: Kültür Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1942c). *İçtimai Mektep*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1944). *Rüyamdaki Okullar*. İstanbul: Yeni Adam Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1945). *Batiya Doğru*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1950d). *Halkın evi*, Ankara: Ulus Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1964a). *Adam Nasıl Yetişir Nasıl Yetiştirilir*. Ankara: Genelkurmay Basımevi
- Baltacıoğlu, İ. H. (1964b). *Pedagojide İhtilal*. İstanbul: Anadolu Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1972). *Türke doğru*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1973). *Atatürk*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1995). *Tâlim ve terbiyede inkılâp*, (Haz: R. Canım ve R. Y. Kıncal), İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. (1996). *Din ve hayat*, (Osmanlıcadan çeviren ve kısmen sadeleştiren: A. Özbek), İstanbul: Esra yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1998) *Hayatım*. İstanbul: Dünya Yayınları.
- Baltacıoğlu, T. (1998). *Yeni Adam günleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Başkaya, Fikret (1999) *Yediyüz-Osmanlı Beyliğinden 28 Şubat'a: Bir Devlet Geleneğinin Anatomisi*, Ankara: Ütopya Yayınları. Akt: Soydan, T ve Tüncel, M. (2013). Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin Kurumsal ve Yönetsel Yapısının Oluşumu Ve Gelişimi, *Millî Eğitim*, Sayı 198, Bahar/2013.
- Bayraktar, L. (2008). Türkiye'de Sosyoloji: İsimler ve Eserler. Çağatay Özdemir (Der.). *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu*. (s. 405-438). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Celkan, H. Y. (2020); *Eğitim Sosyolojisi*, Elazığ: Asos Yayınları.
- Doğan, İ. (2008). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, İ. (2010). *Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri: Kurumlar Kişiler Söylemler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dölen, E. (2009). *Türkiye üniversite tarihi 1 Osmanlı döneminde Darülfünun 1863-1922*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dölen, E. (2010a). *Türkiye üniversite tarihi 2 Cumhuriyet döneminde Osmanlı Darülfünun'u 1922-1933*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dölen, E. (2010b). *Türkiye üniversite tarihi 3 Darülfünun'dan üniversiteye geçiş tasfiye ve yeni kadrolar*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdem, Y. T. (2013). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kızların eğitimi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi*, Cilt: 5, İstanbul: Eser Matbaası.
- Ertürk, S. (1982). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları
- Faroqhi, Suraiya (1995) "İktisat Tarihi (17. ve 18. yüzyıllar)," Türkiye Tarihi 3, Osmanlı Devleti (1600–1908), Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, İstanbul: Cem Yayınevi. Akt. Soydan, T ve Tüncel, M. (2013). Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin Kurumsal ve Yönetsel Yapısının Oluşumu Ve Gelişimi, *Millî Eğitim*, Sayı 198, Bahar/2013.
- Fidan, N. & Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Gök, F. (1999). *75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Illich, Ivan (2019); *Okulsuz Toplum*, İstanbul: Şule Yayınları.
- Keskinkılıç, K. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Lewis, Bernard (2009) *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: Arkadaş Yayınları. Akt: Soydan, T ve Tüncel, M. (2013). Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin

- Kurumsal ve Yönetmel Yapısının Oluşumu Ve Gelişimi, *Millî Eğitim*, Sayı 198, Bahar/2013.
- Malche, A.(1939). *İstanbul Üniversitesi hakkında rapor*, İstanbul: Devlet Basımevi, s.21.
- Ozmon, A., H. ve Craver, S. M. (2008). *Philosophical Foundations Of Education*. (8. Baskı). Upper Saddle River Pearson, Merrill Prentice Hall. Akt: Aşkın, Deniz. (2017). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* Cilt:6 Sayı:2.
- Redhouse (2003) *Büyük Elsözlüğü*, s:228. (Sev Matbaacılık ve Yayıncılık Eğitim Ticaret A.Ş. İstanbul).
- Selçuk, M. (2012). *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi (1900-1933)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Şişman, M. (2014); *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim (1999). *Osmanlı İmparatorluğunda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. Akt. Soydan, T ve Tünel, M. (2013). *Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin Kurumsal ve Yönetmel Yapısının Oluşumu ve Gelişimi*, *Millî Eğitim*, Sayı 198, Bahar/2013.
- Türk Dil Kurumu (2011) *Türkçe Sözlük*, Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Topçu, N. (1960). *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Milliyetçiler Derneği Neşriyatı.
- Tozlu, N. (1989). *İsmayil Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma*, Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Kültür Eserleri Araştırma İnceleme Dizisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Tunaya, T. Z. (1999). *Türkiye'de siyasal partiler*, Cilt:2, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1998). *Türkiye'de çağdaş düşünce tarihi*, İstanbul: Ülken yayınları.
- Üstel, F. (2010). *İmparatorluktan ulus-devlete Türk milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yücel, H. A. (1998). *Hürriyet gene hürriyet*, (Der: C. Y. Eronat), Cilt: II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Makaleler

- Yahya Afif (29 Mayıs 1340). Vebali müderris beylerin boynuna, *Sebilülreşad*, No:602, s.55-58, akt. Obuz, Ö. (2015) *İsmayil Hakkı Baltacıoğlu'nun Düşünce Dünyası*, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Aşkın, D. (2017) Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Medrese Eğitim Sistemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Eğitimin Konjonktürel Boyutu, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* cilt: 6.
- Aytaç, K. (Mayıs 1978). Baltacıoğlu'nun eğitim sisteminin ana gelişimi, *Yeni Adam*, Sayı:921, s.4-8.
- Aytaç, K. (1979). "İ.H. Baltacıoğlu'nun Hayatı ve Faaliyetleri", D.T.C.F Araştırma Dergisi, C. XI, 1979, akt: Tozlu, N. (1980) *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim*

Sistemi Üzerine Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi Edebiyat fakültesi doktora tezi, s.2. Erzurum

- Aytaç, K. (1979). *İ. H. Baltacıoğlu'nun Hayatı ve Faaliyetleri*, D.T.C.F. Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, s:5.“Araştırma”, 2, 165.
- Baltacıoğlu, A. Y. (2006). Bir düşün ve eylem adamının devrimci çizgisi, Tiyatro nedir, (Yayına Hazırlayanlar A. Alpöge - T. Y. Öğüt - A.Y. Baltacıoğlu). İstanbul: Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları, s.171-185.
- Baltacıoğlu, İ. H. (Haziran 1329a). Terbiyede inkılâp lazım, *Yeni Fikir*, sayı:12, s.361-366.
- Baltacıoğlu, İ. H. (15 Teşrinisani 1329b). Yeni terbiye cereyanları, *Şehbal Mecmuası*, sayı:86, s.272-275.
- Baltacıoğlu, İ. H. (12 Teşrinievvel 1930a). Bizim tapındığımız Mustafa Kemal, *Yarın*, No:295, s.1.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1330b). *Terbiye ve iman*, İstanbul: Yeni Turan Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1930c). *Umumi pedagoji*, İstanbul: Milliyet Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (16 Mayıs 1337). Küller altında bir Anadolu, *Dergâh*, Cilt:1, No:3, s.34.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1 Mart 1925). Tezyif acizlerin içkisidir, *İçtihad*, Sayı:175, s.3517.
- Baltacıoğlu, İ. H. (21 Mayıs 1936ı). Ne Geri Adammışım!, *Yeni Adam*, Sayı:125, s.2.
- Baltacıoğlu, İ. H. (17 Eylül 1936a). Hayatım 1, *Yeni Adam*, Sayı:142, s.14-15.
- Baltacıoğlu, İ. H. (24 Eylül 1936b). Hayatım 2, *Yeni Adam*, Sayı:143, s. 14-15.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1 Bir. Teşrin 1936c). Hayatım 3, *Yeni Adam*, Sayı:144, s.14-15.
- Baltacıoğlu, İ. H. (8 Bir. Teşrin 1936d). Hayatım 4, *Yeni Adam*, Sayı:145, s.14-15.
- Baltacıoğlu, İ. H. (3 Bir. Kânun 1936e). Hayatım 12, *Yeni Adam*, Sayı:153, s.18-19.
- Baltacıoğlu, İ. H. (17 Bir. Kânun 1936f). Hayatım 14, *Yeni Adam*, Sayı:155, s.18-19.
- Baltacıoğlu, İ. H. (24 Bir. Kânun 1936g). Hayatım 15, *Yeni Adam*, Sayı:156, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (31 Bir. Kânun 1936h). Hayatım 16, *Yeni Adam*, Sayı:157 s.18-19.
- Baltacıoğlu, İ. H. (14 İk. Kânun 1937a). Hayatım 18, *Yeni Adam*, Sayı:159, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (21 İk. Kânun 1937b). Hayatım 19, *Yeni Adam*, Sayı: 160, s.18-19.
- Baltacıoğlu, İ. H. (11 Mart 1937c). Hayatım 26, *Yeni Adam*, Sayı:167, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (25 Mart 1937d). Hayatım 28, *Yeni Adam*, Sayı: 169, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1 Nisan 1937e). Hayatım 29, *Yeni Adam*, Sayı:170, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (6 Mayıs 1937f). Hayatım 34, *Yeni Adam*, Sayı:175, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (13 Mayıs 1937g). Hayatım 35, *Yeni Adam*, Sayı:176, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (27 Mayıs 1937h). Hayatım 36, *Yeni Adam*, Sayı:178, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (24 Haziran 1937i). Hayatım 40, *Yeni Adam*, No:182, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1 Temmuz 1937j). Hayatım 41, *Yeni Adam*, Sayı:183, s.18.
- Baltacıoğlu, İ. H. (8 Temmuz 1937k). Hayatım 42, *Yeni Adam*, Sayı:184, s.18.

Baltacıoğlu, İ. H. (29 Temmuz 1937ı). Hayatım 45, *Yeni Adam*, Sayı:187, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (5 Ağustos 1937m). Hayatım 46, *Yeni Adam*, Sayı:188, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (12 Ağustos 1937n). Hayatım 47, *Yeni Adam*, Sayı:189, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (19 Ağustos 1937o). Hayatım 48, *Yeni Adam*, Sayı:190, s.18-19.
Baltacıoğlu, İ. H. (16 Eylül 1937ö). Hayatım 51, *Yeni Adam*, Sayı:194, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (28 İlk. Teş. 1937p). Hayatım 57, *Yeni Adam*, Sayı:200, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (4 İk. Teş. 1937r). Hayatım 58, *Yeni Adam*, Sayı:201, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (25 İk. Teş. 1937s). Hayatım 61, *Yeni Adam*, Sayı:204, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (2 Bir. Kân. 1937ş). Hayatım 62, *Yeni Adam*, Sayı:205, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (23. Bir. Kan. 1937t). Hayatım 66, *Yeni Adam*, Sayı:208, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (30 Birinci Kânun 1937u). 5. yıla girdik, *Yeni Adam*, Sayı:209, s.2.
Baltacıoğlu, İ. H. (10 Şubat 1938a). Hayatım 71, *Yeni Adam*, Sayı: 215, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (24 Şubat 1938b). Hayatım 73, *Yeni Adam*, Sayı:217, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (9 Mart 1939b). Hayatım 75, *Yeni Adam*, Sayı:219, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (23 Mart 1939a). Hayatım 77, *Yeni Adam*, Sayı:221, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (30 Mart 1939c). Hayatım 78, *Yeni Adam*, Sayı: 222, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (6 Nisan 1939d). Türk mimari dehası, *Yeni Adam*, Sayı:223, s.2,13.
Baltacıoğlu, İ. H. (20 Nisan 1939e). Hayatım 81, *Yeni Adam*, Sayı:225, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (27 Nisan 1939f). Hayatım 82, *Yeni Adam*, Sayı: 226, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (25 Mayıs 1939g). Hayatım 86, *Yeni Adam*, Sayı:230, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (22 Haziran 1939h). Hayatım 87, *Yeni Adam*, Sayı:234, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (29 Haziran 1939ı). Hayatım 88, *Yeni Adam*, Sayı:235, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (6 Temmuz 1939i). Hayatım 89, *Yeni Adam*, Sayı: 236, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (20 Temmuz 1939j). Hayatım 90, *Yeni Adam*, Sayı: 238, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H., (27 Temmuz 1939k) Hayatım 91, *Yeni Adam*, Sayı: 239, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (27 Temmuz 1939t). İdeal okul, *Yeni Adam*, Sayı:239, s.10-12.
Baltacıoğlu, İ. H. (7 Eylül 1939m) Hayatım 92, *Yeni Adam*, Sayı:245, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (28 Eylül 1939n). Hayatım 94, *Yeni Adam*, Sayı:248, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (5 Teşrinievvel 1939o). Hayatım 95, *Yeni Adam*, Sayı: 249, s.18
Baltacıoğlu, İ. H. (19 Teşrinievvel 1939ö). Hayatım 96, *Yeni Adam*, Sayı:251, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (2 Teşrinisani 1939p). Hayatım 98, *Yeni Adam*, Sayı:253, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (9 Teşrinisani 1939r). Hayatım 99, *Yeni Adam*, Sayı:254, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (23 Teşrinisani 1939ş). Hayatım 101, *Yeni Adam*, Sayı: 256, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (7 Birinci Kânun 1939t). Hayatım 103, *Yeni Adam*, Sayı:258, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (14 Birinci Kânun 1939s). Hayatım 104, *Yeni Adam*, Sayı: 259, s.18.

Baltacıoğlu, İ. H. (4 İkinci Kânun 1940f). Hayatım 105, *Yeni Adam*, Sayı:262, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (18 Nisan 1940a). Hayatım 110, *Yeni Adam*, Sayı:277, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (9 Mayıs 1940c). Hayatım 113, *Yeni Adam*, Sayı:280, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (13 Haziran 1940b). Hayatım 117, *Yeni Adam*, Sayı:285, s.18.
Baltacıoğlu, İ. H. (4 Temmuz 1940d). Hayatım 119, *Yeni Adam*, Sayı:288, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (11 Temmuz 1940e). Hayatım 120, *Yeni Adam*, Sayı:289, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (18 Temmuz 1940g). Hayatım 121, *Yeni Adam*, Sayı:290, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (25 Temmuz 1940h). Hayatım 122, *Yeni Adam*, Sayı:291, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (1 Ağustos 1940ı). Hayatım 123, *Yeni Adam*, Sayı:292, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (22 Ağustos 1940ö). Hayatım 125, *Yeni Adam*, Sayı:295, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (17 İlk Teşrin 1940i). Hayatım 131, *Yeni Adam*, Sayı:303, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (24 İlk Teşrin 1940j). Hayatım 132, *Yeni Adam*, Sayı:304, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (24 İlk Teşrin 1940p). Bir avuç toprak, *Yeni Adam*, Sayı:304, s.3
Baltacıoğlu, İ. H. (31 İlk Teşrin 1940k). Hayatım 133, *Yeni Adam*, Sayı:305, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (7 İkinci Teşrin 1940m). Hayatım 134, *Yeni Adam*, Sayı:306, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (5 Birinci Kânun 1940n). Hayatım 138, *Yeni Adam*, Sayı:310, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (12 Birinci Kânun 1940o). Hayatım 139, *Yeni Adam*, Sayı: 311, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (9 İkinci Kânun 1941a). Hayatım 143, *Yeni Adam*, Sayı:315, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (23 İkinci Kânun 1941c). Hayatım 145, *Yeni Adam*, Sayı:317, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (30 İkinci Kânun 1941d). Hayatım 146, *Yeni Adam*, Sayı:318, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (13 Şubat 1941ö). Hayatım 148, *Yeni Adam*, Sayı: 320, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (20 Şubat 1941p). Hayatım 149, *Yeni Adam*, Sayı:321, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (3 Nisan 1941b). Hayatım 155, *Yeni Adam*, Sayı:327, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (17 Nisan 1941f). Hayatım 157, *Yeni Adam*, Sayı:329, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (24 Nisan 1941g). Hayatım 158, *Yeni Adam*, Sayı:330, s.14-15.
Baltacıoğlu, İ. H. (17 Temmuz 1941e). Hayatım 170, *Yeni Adam*, Sayı:342, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (7 Ağustos 1941h). Hayatım 173, *Yeni Adam*, Sayı:345, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (21 Ağustos 1941ı). Hayatım 175, *Yeni Adam*, Sayı:347, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (4 Eylül 1941i). Hayatım 177, *Yeni Adam*, Sayı:349, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (11 Eylül 1941j). Hayatım 178, *Yeni Adam*, Sayı:350, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (18 Eylül 1941k). Hayatım 179, *Yeni Adam*, Sayı:351, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (2 İlk Teşrin 1941m). Hayatım 181, *Yeni Adam*, Sayı:353, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (16 İlk Teşrin 1941n). Hayatım 183, *Yeni Adam*, Sayı: 355, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (23 İlk Teşrin 1941o). Hayatım 184, *Yeni Adam*, Sayı:356, s.14.
Baltacıoğlu, İ. H. (30 İlk Teşrin 1941r). Hayatım 185, *Yeni Adam*, Sayı: 357, s.14.

- Baltacıoğlu, İ. H. (6 Son Teşrin 1941s). Hayatım 186, *Yeni Adam*, Sayı: 358, s.14.
- Baltacıoğlu, İ. H. 13 Son Teşrin 1941ş). Hayatım 187, *Yeni Adam*, Sayı:359, s.14.
- Baltacıoğlu, İ. H. (20 Son Teşrin 1941t). Hayatım 188, *Yeni Adam*, Sayı:360, s.12,14.
- Baltacıoğlu, İ. H. (15 İlk Teşrin 1942b). Gazete-dergi Yeni Adam hangisidir, *Yeni Adam*, Sayı:407, s.2.
- Baltacıoğlu, İ. H. (7 Son Kânun 1943), Yeni Adam 10 yaşına girdi, *Yeni Adam*, Sayı:419, s.2.
- Baltacıoğlu, İ. H. (6 Haziran 1946). Partilerin yapısı, *Yeni Adam*, Sayı:597, s.2,11.
- Baltacıoğlu, İ. H. (4 Aralık 1947). Yeni Adam'ı yaşatacağım, *Yeni Adam*, Sayı:611, s.2.
- Baltacıoğlu, İ. H. (18 Mayıs 1950e). *Cumhuriyetin Öğretmeni*. Yeni Adam Gazetesi, 650, 2-3.
- Baltacıoğlu, İ. H. (8 Haziran 1950a). Husumet mantığı, *Yeni Adam*, Sayı: 653, s.3.
- Baltacıoğlu, İ. H. (8 Mart 1951b). Bir türlü alışamadığımız şeyler, *Yeni Adam*, Sayı: 692, s.3.
- Baltacıoğlu, İ. H. (5 Nisan 1951c). Talihsiz Atatürk, *Yeni Adam*, Sayı:696, s.3.
- Baltacıoğlu, İ. H. (16 Temmuz 1951a). Toplu yaşama denemeleri, *Ulus*, No:10796, s.2.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1 Temmuz 1954b). Halk Partisi neden yenildi, *Yeni Adam*, Sayı:745, s.2.
- Baltacıoğlu, İ. H. (22 Aralık 1954a). Niçin Cumhuriyet Halk Partisindeyim, *Yeni Adam*, Sayı:747, s.1.
- Baltacıoğlu, İ. H. (30 Ocak 1958c). Politikacılığın ilk şartı politikanın ne olduğunu bilmektir, *Yeni Adam*, Sayı: 760, s.1.
- Baltacıoğlu, İ. H. (30 Ocak 1958d). Din Yolu dergisi nasıl çıktı nasıl kapandı, *Yeni Adam*, Sayı: 760, s.3,6
- Baltacıoğlu, İ. H. (6 Mart 1958a). Üniversiteye dokunulmaz, *Yeni Adam*, Sayı:761, s.1,8.
- Baltacıoğlu, İ. H. (24 Nisan 1958b). Politika nedir ne değildir?, *Yeni Adam*, Sayı:763, s.1,8.
- Baltacıoğlu, İ. H. (Kasım 1966). Atatürk, *Türk Dili*, Sayı:182, s.102-111.
- Baltacıoğlu, İ. H. (Şubat 1969b). Hayatım 7, *Yeni Adam*, Sayı:810, s.7.
- Baltacıoğlu, İ. H. (Mart 1969c). Hayatım 10, *Yeni Adam*, Sayı:811, s.7.
- Baltacıoğlu, İ. H. (Ağustos 1969a). Hayatım 15, *Yeni Adam*, Sayı:816, s.7.
- Baltacıoğlu, İ. H. (Mayıs 1978b). Bir avuç toprak, *Yeni Adam*, Sayı: 921, s.1.
- Bozok, H. (9 Nisan 1978). Bir defter kapanırken, *Cumhuriyet*, No:19288, s.6.
- Cücük, E. Fadıl, Ş. Ve Patoğlu, E. B. (2017); "Yapılandırmacı Yaklaşımın Türk Eğitim Tarihindeki Kökenleri: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitime İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi," *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt 117, Sayı 231.
- Er, H. (1993). İstanbul Dârulfünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası Hoca ve Yazarları, İstanbul: İslam Medeniyeti Vakfı. S.162.

- Galip, R. (15 Teşrinievvel 1930a). Dalâlet, *Hâkimiyeti Milliye*, No: 3326, s.1,2.
- Galip, R. (15 Teşrinievvel 1930b). Dalâlet, diye buna derler! *Milliyet*, No:1681, s.1,5.
- Ilıpınar, E. (Mayıs 1978). İ. H. Baltacıoğlu, *Yeni Adam*, Sayı:921, s.50.
- Kaçmazoğlu, H. B. (Ağustos, Eylül, Ekim, 2001). Bir halk adamı olarak aydının portresi: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, *Doğu Batı*, No:16, s.199-217.
- Kocatürk, U. (Kasım 1984). Atatürk'ün üniversite reformu ile ilgili notları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, s.3-96.
- Mevlan, U. (15 Şubat 1329), Kadınlık – Maarif Nazırı, *Kadınlar Dünyası*, No:131, s.2.
- Yakut, K. (Mart 2005). Mütareke döneminde yapılan saltanat şuraları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, No:61, Cilt:XXI, s.77-121.
- Yılmaz K ve Tosun M (2013), "Öğretmenin İnançları İle Öğretmen Öğrenci İlişkilerine Yönelik Görüşleri Arasında İlişki". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 205-219.

Tezler

- Demirci, A. (2004). *Yeni Adam Dergisi'nde Eğitim Anlayışı (1934-1960 Yılları Arası)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dikici, A. (1986). *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun kültür ve eğitim kavramı üzerine bir inceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Kaytancı, L. (2014). *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, s:27-28. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Obuz, Ö. (2015) *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Düşünce Dünyası*, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Savaş, H. (2011). *Baltacıoğlu'nda Muhafazakâr Eğilimler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Tozlu, N. (1980). *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat fakültesi doktora tezi, Erzurum.
- Türkkan, Y. (2008), *Türk modernleşmesinde Yeni Adam dergisi (1934-1938)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Sürelî Yayınlar

- Baltacıoğlu'nun bulunduğu görevler (Mayıs 1978a). *Yeni Adam*, Sayı:921.
- Darülfünun Emîni nihayet istifa etti mi? (30 Nisan 1925). *Cumhuriyet*, No:351.
- Politikacılar (13 Nisan 1950c). *Yeni Adam*, Sayı:645.
- Politika (30 Kasım 1950b), *Yeni Adam*, Sayı:678.
- Akgün, M. Z (1978) "Çeşitli Yönleri İle Baltacıoğlu", *Yeni Adam*, Sayı. 921, s. 38.
- Yeni Darülfünun Emîni ile mülakat (5 Kânunuevvel 1923). *Tanin*, No:412.
- Darülfünun Emîni İsmail Hakkı Bey'in beyanatı (6 Kânunuevvel 1923). *Vakit*, Sayı: 2134.
- Maarif Nezaretinde (13 Eylül 1918). *Vakit*, Sayı:322.

Darülfünun'daki hadiseler etrafında (2 Nisan 1922). *Vakit*, Sayı:1548.
Yeni Üniversitenin kadrosu (1 Ağustos 1933), *Cumhuriyet*, No:3317.
Maarif Şurası toplandı (18 Temmuz 1939). *Akşam*, No: 7449.
Maarif Şurası dün merasimle açıldı (18 Temmuz 1939). *Cumhuriyet*, No:5453.
Serbest Fırkaya girenler (31 Ağustos 1930a). *Son Posta*, Sayı:36.
Cumhuriyet Fırkası (30 Eylül 1930b). *Son Posta*, Sayı:66.
İntihabat başladı (6 Teşrinievvel 1930c). *Son Posta*, Sayı:72.
Müderri İsmail Hakkı B.in vaziyeti (6 Teşrinisani 1930d). *Son Posta*, Sayı:102.
Serbest Fırka'nın yeni şubeleri (22 Eylül 1930). *Akşam*, No:4292.
S.F. teşkilatı (30 Eylül 1930a). *Cumhuriyet*, Sayı:2299.
İsmail Hakkı B. Fırka riyasetinden çekildi (5 Teşrinisani 1930b). *Cumhuriyet*, No:2334.
S. Fırka Umumi Kâtibi geldi (6 Teşrinisani 1930c). *Cumhuriyeti* No:2335.
İsmail Hakkı Bey Fethi Beyle muhabere ediyor (8 Teşrinisani 1930d). *Cumhuriyet*, No:2337.
İki koltuk (10 Teşrinisani 1930e). *Cumhuriyet*, No:2339.
İsmail Hakkı Bey'in vaziyeti (18 Teşrinievvel 1930a). *Hâkimiyeti Milliye*, No:3329.
Darülfünun'da (6 Teşrinisani 1930b). *Hâkimiyeti Milliye*, No:3347.
Onların tapındığı Mustafa Kemal? (13 Teşrinievvel 1930). *Vakit*, No:4585.
Siyasetle ilim bir arada birleşemez (15 Teşrinievvel 1930a). *Milliyet*, No:1681.
İstifa. (5 Teşrinisani 1930b). *Milliyet*, No:1701.

Ansiklopediler

Ulusoy, A. (2002) "Baltacıoğlu, İsmail Hakkı", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınevi, Ankara. 2. cilt.
Türkiye Diyanet Vakfı, (1992). *İslam Ansiklopedisi*, (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul).5.cilt.
Türkiye Diyanet Vakfı, (2010). *İslam Ansiklopedisi*, (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul).39.cilt.
Firüzabadi, el-Kamüsü'l-muhit. Akt: Kazıcı Z, Ayhan H (2010) Türkiye Diyanet Vakfı, (2010). *İslam Ansiklopedisi*, (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul). 39. Cilt.

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, [BOA] MF. MKT, 1194/27.
Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 030.18.01.02/82.14.12.
Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.18.1.2/94.20.6.
BCA, 490.01/1333.427.1.
BCA, 490.1.0.0/578.2299.7.

Emekli Sandığı Arşivi (İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Dosyası. No: MO 067624)

Diğer Kaynaklar

TBMM Zabıt Ceridesi (5.2.1937). 5. Devre, 2. Cilt:16, S. Sayısı,89.

TBMM Zabıt Ceridesi (3.3.1340). Devre:2, Cilt:7.

TBMM. Zabıt Ceridesi (21.04.1341). Devre:2, Cilt:18.

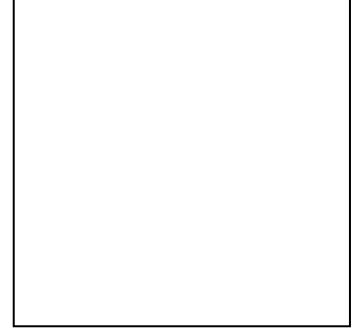
T.C. Resmî Gazete (6 Haziran 1933). Sayı:2420.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Ahmet DEMİRSOY

Eğitim Durumu

Lisans : Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve psikolojik Danışmanlık

Lisans 2: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Sosyoloji

Lisans 3: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Tarih

Yüksek Lisans 1: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Eğitimi

Yüksek Lisans 2: Kırşehir Ahi Evran Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tarih

Mesleki Deneyim

Aydıncık İlköğretim Okulu, Aydıncık, Yozgat.

Gazi Osmanpaşa İlköğretim Okulu, Kınık, İzmir.

Şehit Mustafa Aslan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Meslek Lisesi) Yozgat Merkez.

80. Yıl İlköğretim Okulu, Yerköy, Yozgat.

24 Aralık Atatürk Ortaokulu, Kırşehir Merkez

Cacabey Ortaokulu Kırşehir, Merkez

Hüsnü Özyeğin İlkokulu Kırşehir, Merkez

Abdulkadir Özcan Proje İHL. Kırşehir, Merkez

Mahmut Sami Ramazanoğlu Proje İHL. Konya, Selçuklu.